

RØDE FAN

Nr.4-5 81 Kr.30,- Tidsskrift for kommunistisk teori og debatt

KOMMU- NISMEN I EN BRYT- NINGSTID

NORGE: Helge Øgrim mot AKP
SVERIGE: Hvor går SKP?
AFGHANISTAN: Væpnet
kamp og parti-
bygging

I DETTE NUMMER

Hvor går SKP?

Intervju med ledelsen i Sveriges Kommunistiske Parti.
Side 4

Oppgjør med AKP?

Helge Øgrims kritikk av partiet. Side 18
Svar fra Pål Steigan. Side 24

Den revolusjonære bevegelsen og motstandskampen i Afghanistan.

Intervju med afghansk marxist-leninist. Side 32

Debatt: Hvordan stabilisere proletariatets diktatur.
Av Berg Henriksen. Side 38

Debatt: Glemte Røde Fane den marxistiske ABC'en?
Av Per Lund. Side 46
Svar fra Røde Fanes artikkel-forfatter. Side 50

Debatt: Om økonomien i den økonomiske politikken
Av Per Lund. Side 54

Debatt: Krigen kan forhindres! Av TW. Side 58

Debatt: Grenseoppgang på ytre høyre fløy.
Av Per Bangsund. Side 62

Bøker: Solstads trilogi — hvorfor tier kritikerne? Side 64

Bøker: Oljepengene — ei avslørende bok. Side 72

Bøker: Milton Friedmann — kan vi lære noe av ham? Side 76

I NESTE NUMMER

Stalin — hvorfor er han ennå blant de marxistiske klassikerne?

ISSN 0332-7892

2

RØDE FANE

Ansvarlig utgiver for dette nummer: Pål Steigan.

Røde Fane redigeres av et utvalg nedsatt av sentralkomiteen i AKP(m-l).

Signerte artikler står for artikkelforfatterens regning.

Adresse redaksjonen:
Postboks 6875
St. Olavs plass, Oslo 1.
Telefon: 11 45 73

ABONNÉR!

Tegn abonnement på Røde Fane — for 110 kroner får du en hel årgang, 8 nummer, tilsendt. Du sparer hele 50 kroner i forhold til løssalgspisen! Bestill fra: Røde Fanes distribusjon, Boks 83, Bryn, Oslo 6.

Utgitt av Arbeidernes
Kommunistparti
(marxist-leninistene)

Nr. 4/5 — 1981 10. årg.

Forsidefoto: Røde Fane
Trykt i offset hos
As. Duplotrykk.

Blir «Kapitalen» en bestselger tross alt?

I løpet av våren har det kommet flere publikasjoner fra partiet og RV om økonomi og økonomisk politikk: Oljeboka, utkast til arbeidsprogram for partiet, RV-hefte om økonomisk politikk samt et utall brosjyrer som hamrer løs på de samme temaene. Partiet har begynt å få grep om dette feltet på en måte som det aldri har hatt før.

Grunnlaget for dette er undersøkelser. Disse undersøkelsene er ennå bare i sin begynnelse. Oljeboka er det mest grundige som er presentert på dette feltet. Økonomi og økonomisk politikk er også hovedtema på sommerleirene i år. Mye stoff er presentert for diskusjon, men større er de feltene hvor det er behov for fortsatte og nye undersøkelser:

- hvordan ser helheten i norsk økonomi ut?
- hvordan er forholdet mellom norsk økonomi og verdensøkonomien?
- hvilke utviklingstendenser gjør seg gjeldende i verdensøkonomien som helhet, og hvordan virker de inn på den internasjonale klassekampen og på klassekampen i Norge?

Et viktig spørsmål, ja trolig det aller viktigste, i den videre undersøkelse og debatt om forholdene i økonomien er spørsmålet om hvordan vi håndterer forholdet mellom teori og fakta, hvilken status vi gir marxismens politiske økonomi i arbeidet vårt. Teorien er grunnleggende for å kunne avdekke sammenhenger og lovmessigheter. La oss ta et eksempel:

Marx sier at fordelinga av de skapte verdier i samfunnet (produksjonsresultatet) i all hovedsak er gitt ut fra produksjonsforholdene (dvs. kapitalismen i dagens samfunn). Den tradisjonelle sosialdemokratiske oppfatninga går derimot ut på at fordelinga mellom klassene kan skje ved politiske beslutninger om disponering av produksjonsresultatet. Marxismen slår fast at det er de økonomiske lovene under kapitalismen, ikke en regjerings politikk, som i siste instans er avgjørende. Høykonjunkturen i Norge 1979–80 er like lite et produkt av regjeringa Nordlis politikk som depresjonen i Storbritannia er skapt av Margaret Thatchers regjering – uansett hvor reaksjonært uspiselig den måtte være.

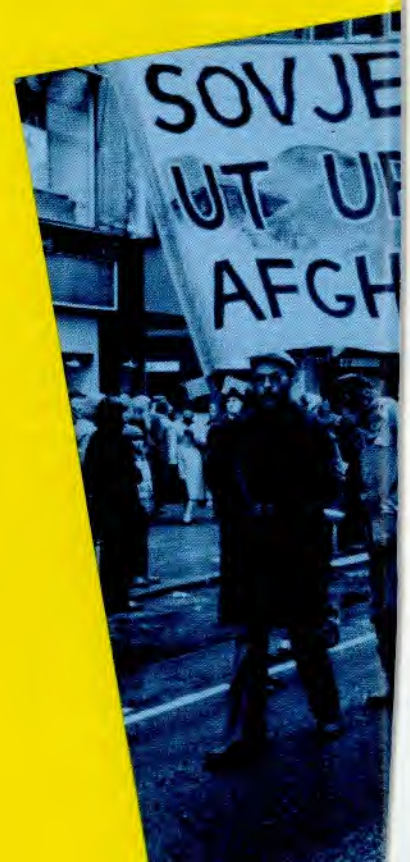
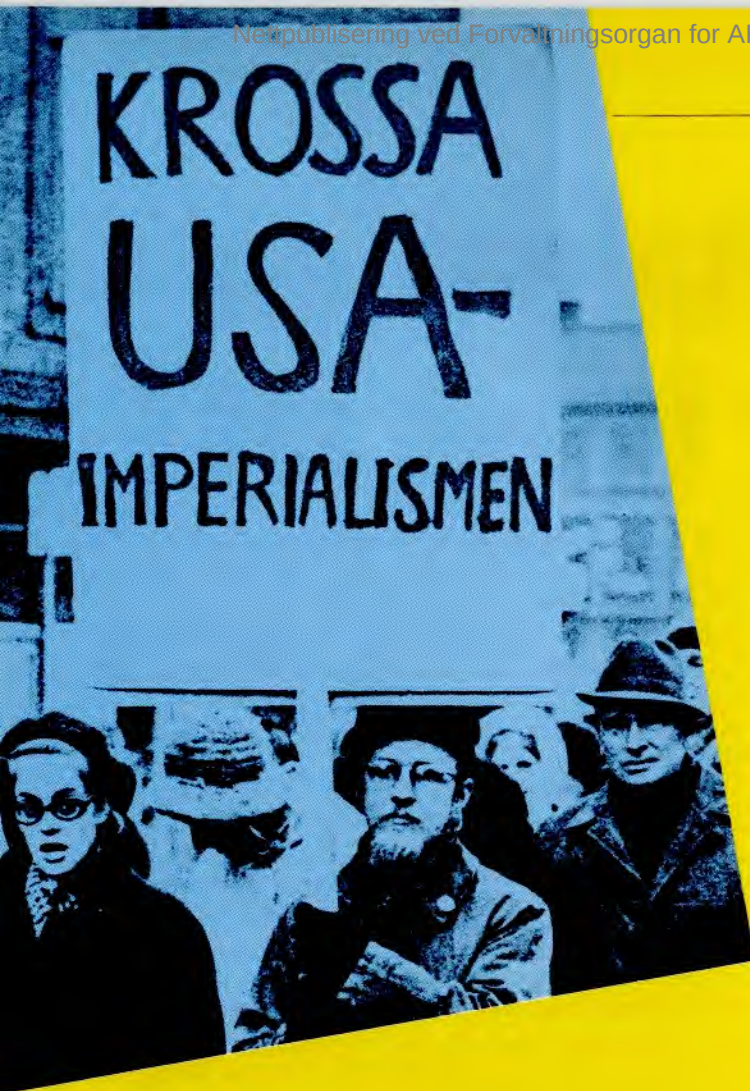
Dette betyr sjølsagt ikke at en regjerings politikk er betydningsløs eller at det ikke har noen hensikt å stille krav til den og slåss for å få dem gjennomført. Men det betyr at kapitalismen setter klare grenser for hva som kan tilfredsstilles av de behovene arbeiderklassen har så lenge kapitalismen eksisterer. Og det er dette som gjør sosialismen og revolusjonen nødvendig.

Marxismens politiske økonomi er et nødvendig redskap om vi skal få grep om de utviklingstendenser og motsigelser som finnes i dagens økonomiske virkelighet. Dette analysearbeidet vi nå har begynt på er viktig. Vi har altfor lenge forsømt de konkrete undersøkelsene av virkeligheten og nøyd oss med sitater fra klassikerne. Denne fasen har vi nå heldigvis lagt bak oss. En fare nå kan bli at vi utvikler tendenser til å glemme teoriens betydning, at vi lar oss oppsluke av det Marx i en polemikk mot samtidige borgerlige økonomer kalte «den rå og brutale interessen for de rene fakta».

Kanskje partiets beslutning om å utgi «Kapitalen» på norsk var mer betimelig enn mange av oss innså den gang beslutninga ble fattet?

Tomme fabrikkhaller griner mot en på Strømmen Stål etter nedlegginga. Utslag av en feilaktig politikk, eller en følge av kapitalismens lover? (Foto: Klassekampen)

INTERVJU MED SVERIGES KOMMUNISTISKE PARTI:

- Ville SKP stemme på Olof Palme, om det var valg i dag?
- Hvorfor forstummer kritikken av USA-imperialismen og NATO?
- Mener SKP at en sosialisme er mulig der kapitalistene er garantert fulle demokratiske rettigheter?
- Like før nyttår 1980, omtrent samtidig med AKP(m-l), avholdt Sveriges Kommunistiska Parti sin 3. kongress. Røde Fane har intervjuet Ingemar Eriksson (viseformann), Per Axelsson (viseformann) og Nils Brandt (partisekretær).

Hvor går SKP?

Røde Fane: — SKP har både i år og i fjor deltatt i 1. maidemonstrasjoner til LO-ledelsen og SAP (Det sosialdemokratiske partiet). Nå domineres sosialdemokratenes 1. maidemonstrasjoner i Sverige som i Norge av classesamarbeidspolitik.

Innebærer ikke da i praksis deltakelse i disse demonstrasjonene at den svenske arbeiderklassen blir stående uten noen alternativ klassekamplinje 1. mai?

Nils Brandt: — Nei, vår faglige strategi har alltid vært: «Gjør fagforeningen til en kamporganisasjon». Derfor arbeider kommunistene i Sverige hver dag i sine fagforeninger for å mobilisere og skape enhet rundt de absolutt viktigste kravene, trass i at fagforeningene på de fleste ste-

dene er dominert av sosialdemokrater og deres reformistiske politikk. Vi har funnet ut at klassekampen ikke har gitt noen andre spesielle regler for 1. mai-arbeidet. Vår praksis, særlig fra storkonflikten, viser at vår tidligere linje i praksis resulterte i et utenomfaglig arbeid som splittet kommunistene fra fagforeningene på 1. mai.

I 1967 ble m-l-erne kastet ut av LO-togene med de riktige parolene. I dag, 1981, kunne samtlige viktige krav bæres i LO/SAP-toget i Stockholm.

VIL SKP STØTTE PALME?

R.F.: — I 1982 er det riksdagsvalg i Sverige. Dere har i avisa Gnistan ved flere anledninger etterlyst en «handlekraftig regjering», f.eks. i form av

SVERIGES KOMMUNISTISKE PARTI

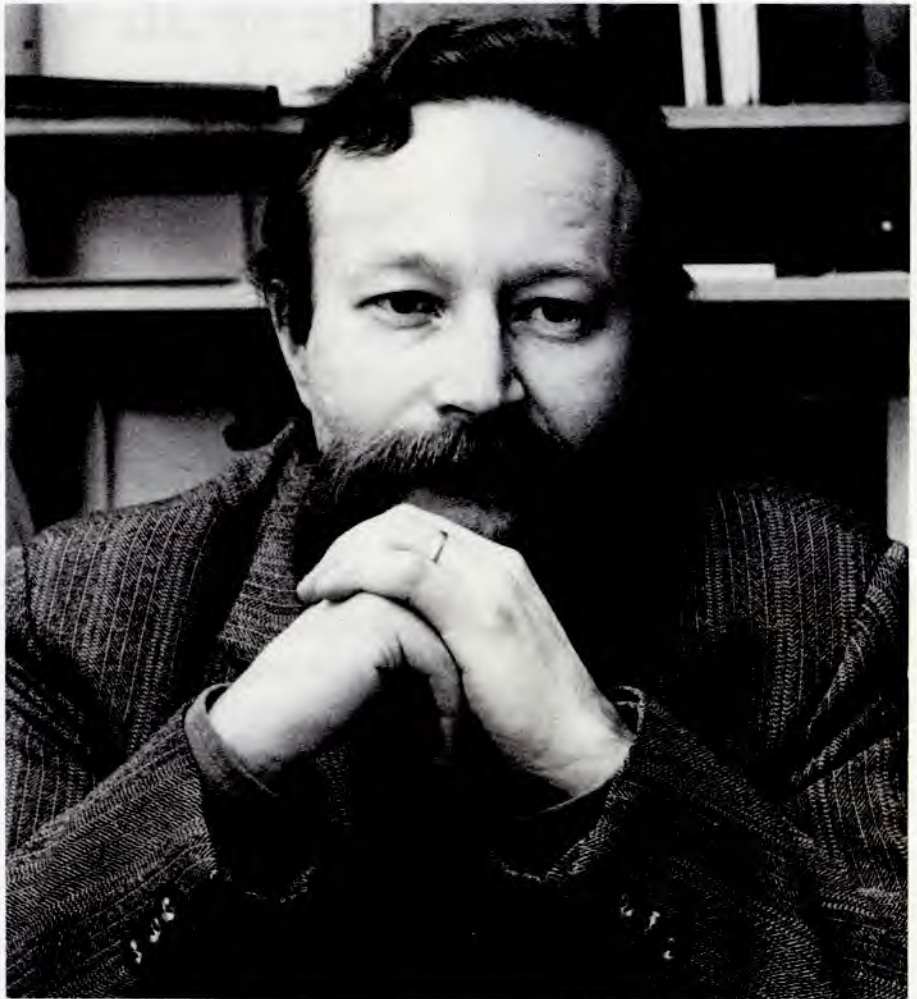
en koalisjon mellom SAP og mellom-partiene. Betyr dette at dere eventuelt vil oppfordre til å stemme SAP ved valget i 1982?

N.B.: — La oss ta utgangspunkt i SKPs holdning til den regjeringsskrisa som pågår nå. Den borgerlige regjeringa har, særlig de siste årene, ført en stram-inn-livremma-politikk av mest ødeleggende art mot det svenske folket. Med ulike metoder er reallønna senket kraftig samtidig som investeringene i industrien og industriproduksjonen har fått lov til å synke kraftig. Spekulasjon og svindel ved hjelp av inflasjonen og et anti-folkelig skattesystem har fått lov til å bre seg. Risikoen for en virkelig massearbeidsløshet i 1980-årene er åpenbar.

Selvsagt er det den økonomiske krisen i verdenskapitalismen som er årsaka, men hvilken virkning den får i Sverige er ikke bestemt av skjebnen. En slik regjering må derfor straffes med avskjed. Derfor ble SKP glad da trepartiregjeringen sprakk og høyre ble tvunget til å forlate regjeringstaburettene. En borgerlig topartiregjering ser ikke ut til å innebære noen større forandring selv om det er den mest trolige utgangen på regjeringsskrisa.

Hvilken politisk taktikk har så kommunistene i en slik situasjon hvor vi selv er langt fra å utgjøre et realistisk regjeringsalternativ? Stikke hodet i sanden for å slippe å ta stilling? Gå ut med «pest eller kolera» — alle alternativ er like dårlige? Nei det er ikke sant. Det finnes en grunnleggende enhet mellom SAP og de borgerlige partiene om å bevare kapitalismen, men deres konkrete politikk og deres klassegrunnlag er ulik og har ulik betydning for arbeiderklassens velferd.

SAPs politikk i dag er uklar i mange enkeltsaker. Både i krisepolitikken og i internasjonale spørsmål rår det store motsetninger som finnes langt opp i partiledelsen. SAPs klassegrunnlag gjør det mer følsomt og lydhørt overfor arbeiderklassens krav, særskilt i en tid med stor usikkerhet og uenighet. Men alt i dag kan vi konstatere at SAP har en bedre politikk enn den borgerlige regjeringa i viktige spørsmål som f.eks. fordelingspolitikken og industripolitikken. Forskjellen i industripolitikken kan merkes gjennom at SAP vil ha en aktiv statlig industripolitikk som forsøker å bevare f.eks. grunnnæringene. De borgerlige partienes industripolitikk går for størstedelen ut på å la mar-

Ingemar Eriksson, SKP-viseformann ...

kredskreftene få virke fritt.

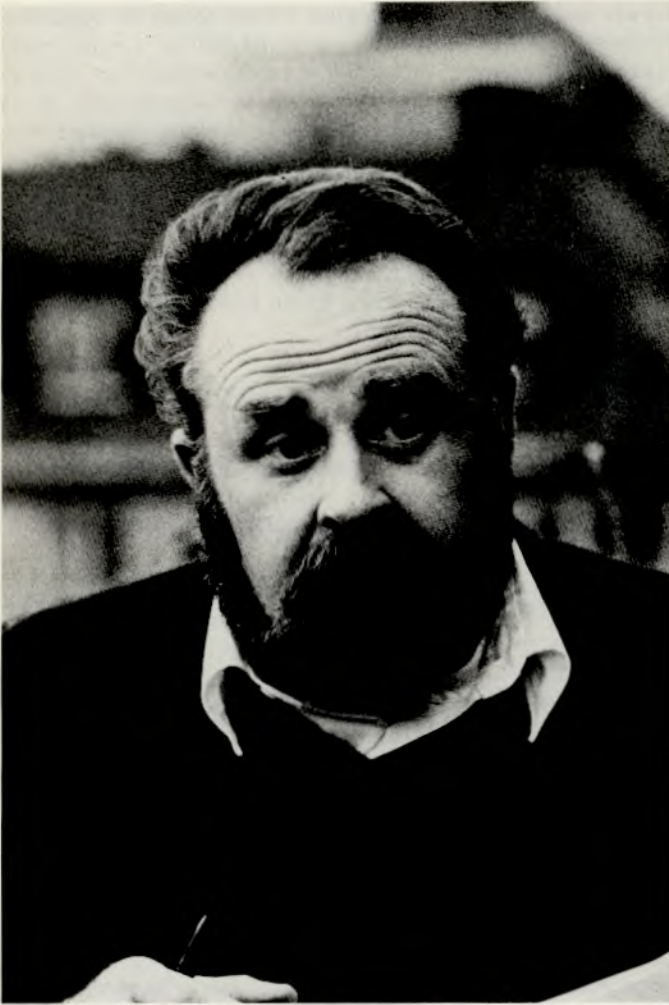
SAPs politikk kommer endelig til å avgjøres i høst på partikongressen, om det ikke kommer et valg imellomtiden. Kort sagt, i denne situasjonen mener SKP at det er riktig med nyvalg for å få felt den borgerlige regjeringen, og for sammen med de sosialdemokratiske arbeiderne ute i fagforeningene å forsøke og binde SAP-ledelsen til viktige krav.

R.F.: — Jeg ser at dere i en lederartikkel i Gnistan før 1. mai og i andre sammenhenger peker på feil i mange enkeltsaker i sosialdemokratenes politikk, bl.a. i spørsmålet om hvordan en skal møte den økonomiske krisa. Det jeg imidlertid savner er en mer prinsipiell karakteristikk av SAP. Hvordan skal kommunistene vinne fram med sin linje uten å avsløre sosi-

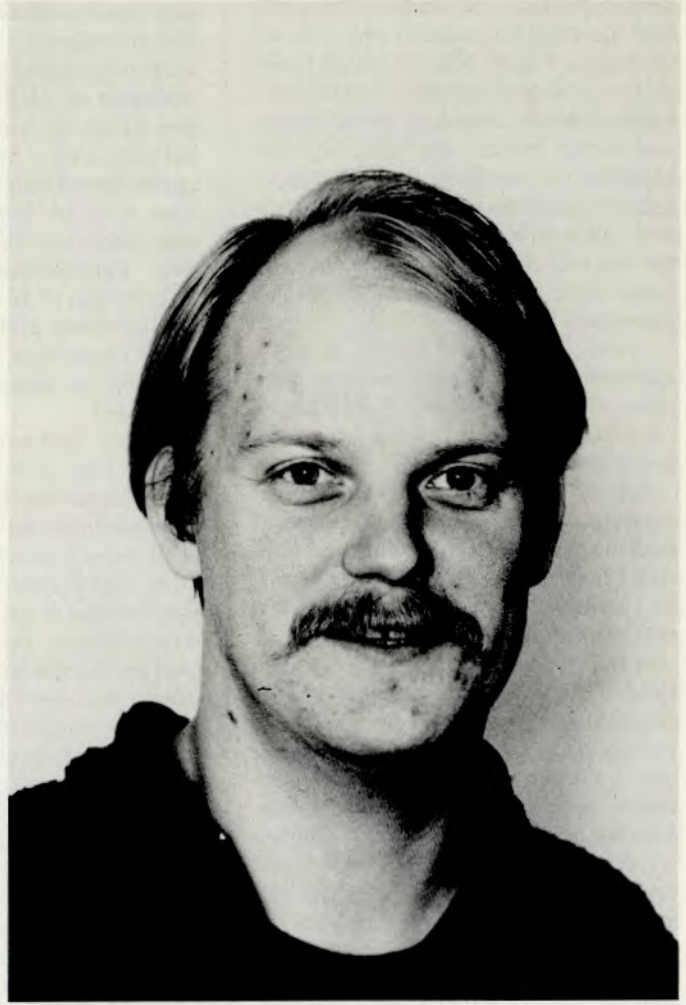
aldemokratenes grunnleggende opportunistiske og reformistiske karakter?

N.B.: — Hensikten med den lederen du viser til var å klargjøre den politiske taktikken i forhold til sosialdemokratiet før 1. mai, med sikte på å oppnå politiske resultater. Vi stilte i Stockholm ved begynnelsen av året den målsettingen at den internasjonale delen av 1. mai-demonstrasjonen skulle domineres av «Sovjet ut av Afghanistan», til tross for at vi visste at den sterke strømmingen i sosialdemokratiet i Stockholm er å unngå Sovjet-spørsmålet. Vi søkte å oppnå, med hjelp av fagforeningene og med hjelp av arbeidet for Afghanistantribunalet, å skape en annen innretning på 1. mai i det internasjonale spørsmålet. Dette lyktes i hovedsak. «Sovjet ut av Af-

SVERIGES KOMMUNISTISKE PARTI

Per Axelsson, SKP-viseformann ...

og partisekretær Nils Brandt. (Fotos: Gnistan)

ghanistan» ble den dominerende delen i den internasjonale avdelingen på 1. mai. LO-distriktet i Stockholm tok stilling for tribunalet.

Har vi forlatt vårt grunnleggende syn på sosialdemokratiet? Svaret er ganske enkelt. Det politiske programmet klargjør at SAP «står for en reformistisk klasse-samarbeidsideologi og i ledelsen finnes det byråkratkapitalistiske sjiktet ... Sosialdemokratiet bærer hovedansvaret for den ideologiske nedrustningen innafor arbeiderklassen og dens innflytelse svekker og gjør det vanskelig med enhet på klassekampens grunn.» Altså — det grunnleggende standpunktet, at sosialdemokratiet er et arbeiderfiendtlig parti, står vi fast på.

Men samtidig innebærer den 3. kongressen til partiet at vi har forsøkt å gi et

mer nyansert og allsidig bilde av sosialdemokratiet. Dels hva angår klassegrunnlag. Men dels også at det faktisk har ganske stor betydning for den politiske utviklinga i Sverige i hvilken retning sosialdemokratiet går i mange viktige spørsmål. Og særlig med tanke på at kommunistene er svake må vi legge enda mer vekt på spørsmålet hvilken vei sosialdemokratiet vil gå.

OM Å PÅVIRKE SOSIALDEMOKRATIET

R.F.: — Men blir ikke dette den samme typen politikk som Nils Holmberg kritiserte det daværende SKP for i 1965, i boka «Vart går Sveriges kommunistiske parti», da han kritiserte SKP for å ha forfalt til å bli «en vennlig pådriver» til sosialdemokratene

og til å oppgi sin egen sjølstendighet? Er ikke det prinsipielle oppgjøret Nils Holmberg gjennomførte i 1965 lenger gyldig i dagens situasjon?

Ingemar Eriksson: — Vårt prinsipielle syn på sosialdemokratene er det samme som i 1965, på den tida det gamle SKP degenererte til et revisjonistisk parti.

Men problemet for kommunistene er at de ikke har lyktes i å frata sosialdemokratene ledelsen over arbeiderklassen i Sverige. Helt siden bruddet i 1917, da arbeiderbevegelsen i Sverige ble splitta og SKP vokste fram, har dette nøkkelspørsmålet: Hvordan skal en forholde seg til sosialdemokratiet, kommet opp, nettopp fordi en ikke har lyktes i å fravriste sosialdemokratene ledelsen over arbeiderklassen. Stilt overfor dette problemet kan en gå ulike veier. En kan kapitulere overfor

SVERIGES KOMMUNISTISKE PARTI

dette spørsmålet, slik ledelsen i det gamle SKP gjorde på 60-tallet. En annen ufruktbar linje er å bare drive prinsipiell kritikk av den sosialdemokratiske klassesamarbeidspolitikken, uten å se at det problem faktisk fortsatt eksisterer, at arbeiderklassen blir dominert av denne klassesamarbeidspolitikken. En del av vår politikk mot sosialdemokratene på 70-tallet har vært en dogmatisk frasepolitikk, og derfor heller ikke bragt oss noe nærmere problemets løsning.

Vi har nå begynt å gå løs på dette spørsmålet igjen, komme nærmere dette spørsmålet, se på hvilken taktikk vi bør ha i forhold til sosialdemokratiet for å nå bedre resultater.

R.F.: — Dere sier at SAP kan gå forskjellige veier. Mener dere f.eks. at SAP kan påvirkes til å føre en politikk i forhold til den økonomiske krisa i Sverige i dag som arbeiderklassen er tjent med?

N.B.: — Politikken er alltid relativ. I forhold til den åpne høyrepolitikken som den borgerlige regjeringa i dag fører, så er forutsetningene for at sosialdemokratene skal kunne føre en annen politikk mye bedre, nettopp pga. deres dobbeltrolle. SAP har ført diskusjoner i fagforeningene om hvilken krisepolitikk som bør føres. SAP er altså på en helt annen måte satt under press fra fagforeningene enn det den borgerlige regjeringa er. Det betyr at SAP skal kunne føre en bedre politikk enn den borgerlige regjeringa. Dermed er det ikke sagt at den kommer til å føre den politikken vi anser å være den beste.

Forskjellen mellom SKP og SAP i krisepolitikken er: For det første at sosialdemokratene faktisk har stilt seg som oppgave å føre Sverige ut av krisa. Men det er en illusjon å tru at det er mulig. Det er en grunnleggende feil hos sosialdemokratene. Det andre er at sosialdemokratene ikke mobiliserer arbeiderklassen til kamp.

R.F.: — Dere sier at forutsetninga for å føre en bedre krisepolitikk ligger i at SAP står i et annet forhold til arbeiderklassen enn den borgerlige regjeringa. Nå er jo f.eks. også Brundtland-regjeringa i Norge sosialdemokratisk og står i samme forhold til arbeiderklassen som SAP. Men til tross for at den økonomiske krisa i Norge er helt minimal i forhold til Sverige, har Brundtland-regjeringa stadig mer åpent gått ut med en klas-

sisk høyrepolitikk. En ser jo også at den tradisjonelle sosialdemokratiske motkonjunkturpolitikken fungerer dårligere og dårligere i den økonomiske krisa de vestlige industrilanda befinner seg i. Saka er jo også at en sosialdemokratisk regjering, like mye som en åpent borgerlig regjering, først og sist må ta hensyn til den kapitalistiske lønnsomheten. Spørsmålet er da om SAP kan føre en særlig annen politikk enn den nåværende regjeringa, stilt overfor de økonomiske problemene som Sverige har i dag?

N.B.: — Det er et kampspørsmål. Det står to linjer mot hverandre i sosialdemokratiet når det gjelder krisa.

I resonnetet ditt ligger jo at det ikke er mulig å påvirke regjeringspolitikken under kapitalismen. Det er jo å legge seg flat. For visst er det mulig å påvirke regjeringspolitikken. Og det blir i enda større grad mulig med en sosialdemokratisk regjering, enn med en borgerlig regjering.

La oss ta et eksempel med grunnlagsnæringene i Sverige, stål, gruver osv. De er hardt ramma av den økonomiske krisa. Dette kan møtes på to måter. Den borgerlige regjeringa legger dem ned, fordi profitten ikke er høy nok. Alternativet er at en sier: Vi anser at disse næringene er viktige å ha og derfor må få statlig støtte. Holde dem under armene, for at de på lengre sikt skal gi god lønnsomhet. Hvilke av disse to linjene tjener folket?

R.F.: — Nå står sosialdemokratene i Sverige i opposisjon. Da er det jo mye lettere å føre fram en politikk som tilsynelatende kan være bedre. I Danmark og i Norge er sosialdemokratene i regjeringssposisjon, og da er det lett å se at de fører en politikk som først og fremst tar hensyn til den kapitalistiske profitten. Hvorfor tror dere at det da skulle bli annerledes om Palme kom til makta i Sverige?

Per Axelsson: — Det som er tilfelle med sosialdemokratene i Sverige er at de er utsatt for store forventninger fra hele det arbeidende folket. Forventninger om å gjøre noe med den økonomiske situasjonen og føre Sverige ut av krisa. Dette forventer folk fordi sosialdemokratene har lovet det. Dette gjør det mulig å mobilisere arbeiderklassen til kamp når sosialdemokratene sviker disse løftene, i mye

større grad. På den måten blir også sosialdemokratiet påvirkbare i mye større grad. Det er i dette perspektivet vi må se det faktum at sosialdemokratiet er så splitta, ikke bare på krisespørsmålet, men på nesten alle politiske spørsmål.

En kan derfor spille på motsetningene i sosialdemokratiet og forene seg med de beste kreftene og isolere de dårligste. Det betyr at det er mulig å vinne de beste kreftene for en bedre politikk som tjener folket.

SKAL ARBEIDERKLASSEN TA ANSVARET FOR DEN KAPITALISTISKE PRODUKSJONEN?

R.F.: — SKP har lagt mye vekt på å utforme en politikk for å møte den økonomiske krisa i Sverige. I et større oppslag i Gnistan 20. mars i år går dere inn for at arbeiderklassen «må overta ansvaret for produksjonen» fordi kapitalistene sjøl svikter eller investerer i utlandet.

Men produksjonen er jo fremdeles en kapitalistisk produksjon. Hvordan kan da den som tar ansvaret for produksjonen sjøl bli noe annet enn en kapitalist?

N.B.: — Visst kan arbeiderklassen ta ansvar for produksjonen uten selv å bli kapitalister. Ellers ville jo sosialismen bare være en drøm! For hvem har i alle år under kapitalismens utvikling tatt ansvar for at teknikken ble utviklet, at kunnskaper og yrkeserfaring er blitt ført videre? Hvem tar i dag ansvar for at sakene holder kvalitet ute i produksjonen og at verktøy og maskiner virkelig fungerer? Ja, kapitalisten er det ikke, for det klarer han jo ikke.

Alvorlig talt, å ta ansvaret for produksjonen i dag i Sverige rommer mye mer. Den svenske kapitalen er på grunn av kortsiktige private profittinteresser beredt til å vrake våre basisnæringer, det gjelder gruver og store deler av stål og skognæringen. Isteden vil kapitalen satse på en ekstremt eksportrettet «nisje»-tankegang. Resultatet blir avfolkning i store regioner, og ennå større ensidighet i industrien som ytterligere svekker vår uavhengighet. Denne utviklingen går det an å påvirke gjennom f.eks. statlige invest-

SVERIGES KOMMUNISTISKE PARTI

Gruvene ved LKAB er i dag den eneste produksjon, sysselsetting og inntekt arbeiderklassen i Norrbotten har i dag. Hva betyr det for kommunistpartiets politikk? Skal arbeiderklassen ta ansvaret for den kapitalistiske produksjonen? (Foto: LKAB)

Volvoarbeidere demonstrerer på Lantbrukarnas Riksförbunds møte sommeren 1979. Den gang ville Volvo flytte traktorproduksjonen til Finland, og arbeidsfolk protesterte for å bevare arbeidsplassene i Eskilstuna. (Foto: Gnistan)

ringer og satsing i teknikk og forskning. Derfor er også kampen om industripolitikens innretning en svært viktig måte å ta ansvar for produksjon på, og dermed for framtida. For morgendagens industri er ikke Wallenbergs, men arbeiderklassens — også i bokstavelig forstand.

Men selvsagt finnes det farer og fallgruver. En slik felle er forslaget om faglig eide fonds. En annen er MBL-loven som svinebinder fagforeningene med taushetsplikt og anti-streike-bestemmelser. Derfor har SKP konsekvent motsatt seg alle forslag til fonds som knytter fagforeningen til bedriften eller omvendt. Den erfaringen kan vi lære av Polens arbeidere. I stedet er det viktig å styrke fagforeningenes uavhengighet, dens forhandlingsrett og rett til å føre arbeidskamper.

R.F.: — Du sier at under sosialismen tar faktisk arbeiderklassen ansvaret for produksjonen, uten å bli kapitalister av den grunn. Det er jeg enig i. Men i dag er det kapitalisme og ikke sosialisme i Sverige. Og når jeg snakker om ansvaret for den kapitalistiske produksjonen, så mener jeg at dette blir uløselig knytta til det som er formålet med den kapitalistiske produksjonen, nemlig profitt. Uten profitt opphører den kapitalistiske produksjonen. Dette er jo ikke noe kapitalisten bestemmer seg for, men ligger i sjølve systemet. Hvordan er det da mulig for arbeiderklassen å ta ansvaret for produksjonen, uansett nivå, uansett om det er aleine eller i samarbeid, uten samtidig å ta ansvaret for den kapitalistiske profittproduksjonen?

I.E.: — Nå er det jo sånn, at kapitalistene sjøl ikke har noen interesse av å ta ansvaret for den kapitalistiske produksjonen, slik at den faktisk gir profitt. Allerede under kapitalismen foregår det en kamp mellom borgerskapet og proletariatet, slik at det foregår en utvikling mot produksjon for folkets behov. Det trengs en industri, det trengs en produksjon, som er grunnlaget for velstanden. Velstanden blir skapt gjennom arbeidet. Arbeiderklassen og borgerskapet ser på dette med å ta ansvaret for produksjonen på helt ulike måter.

R.F.: — Jeg er helt enig i at arbeiderklassen må stille krav til f.eks. bevaring av industrier og næringer som tjener folkets behov. Men hvis det

SVERIGES KOMMUNISTISKE PARTI

blir snakk om for arbeiderklassen å overta ansvaret for produksjonen under kapitalismen, så spiller det jo veldig liten rolle hva arbeiderne i den situasjonen subjektivt ønsker å oppnå. Det er jo den kapitalistiske profittproduksjonen som trekker kapital ut av ikke-profittable næringer, som raserer industri og svekker det materielle grunnlaget for velstand. Hva vil en da oppnå med at arbeiderne sjøl skal ta ansvaret for denne produksjonen?

N.B.: — Jeg syns den måten å se det på blir litt teoretisk. For visst tar arbeiderklassen ansvar for kapitalismen. Det gjør den jo i dag! Daglig fører den en kamp om hvordan kapitalismen skal utformes. Det gjelder jo ikke bare produksjonen. Det gjelder f.eks. også demokratiet. Det gjelder boforholdene osv. Visst fører vi en kamp om kapitalismens utvikling. Vi er ikke uinteresserte i om det er fascisme eller borgerlig demokrati.

Når vi stiller krav til en industripolitikk, så er det klart at det er en industripolitikk under kapitalistiske forhold. Ta f.eks. LKAB, det er den eneste produksjon, sysselsetting og inntekt som arbeiderklassen i Norbotten har i dag. Om den blir lagt ned mister tusenvis av mennesker jobben. Om den ikke blir lagt ned, så kan de fortsette å jobbe der, bo der osv. Slik tar vi ansvaret for kapitalismen der, gjennom at vi krever at LKAB skal fortsette. Hva er alternativet?

STØRRE ENHET OM KJERNEKRAFTSPØRSMÅLET

R.F.: — Spørsmålet om kjernekraft har gjennom flere år vært et viktig stridspunkt i SKP. I fjor beslutta SKP å aktivt støtte motstandsbevegelsen foran folkeavstemningen, den såkalte Linje 3. Hvordan ser partiet på kjernekraftsspørsmålet i dag?

I.E.: — Gjennom det arbeidet partiet utførte for linje 3 fikk vi nye egne erfaringer, viktige erfaringer som ble oppsummert på partikongressen. Det er helt klart at vi er mer enige i kjernekraftsspørsmålet i SKP nå enn før, men ikke helt enige. Dette kan vi presisere nærmere i et par punkter: Miljøbevegelsen har en klart progressiv karakter, selv om revisjonister, som VPK og borgerlige «grønne strømninger», særlig forankret i Senterpartiet, kjemper hardt for å forsøke å temme den.

Nordmenn har gått mann av huse og reist til Sverige for å vise sin motstand mot atomkraften, som her i Barsebäckmarsjens norske seksjon i 1979. I SKP har spørsmålet om kjernekraften i lang tid vært et stridstema, men i dag går partiet inn for avvikling av landets atomkraftverk. (Foto: Klassekampen)

De har jo også den formelle ledelsen i miljøbevegelsen linje 3. Men det finnes en viktig basis blant ungdom og mellomsjikt.

Vi kan oppsummere økt enighet om at kjernekraften ikke gir noen løsning på Sveriges energiproblem. Programmatisk er SKP klart i dette spørsmålet: Kjernekraften skal avvikles og i stedet må det skje økt satsing på andre energikilder.

HVOR ER KRITIKKEN AV USA/NATO?

RF: — I det politiske programmet fra SKPs kongress i desember 1980 legger dere stor vekt på forsvarsspørsmålet. Der står blant annet å lese: «— det ligger i Sveriges interesse att supermakterna tvingas nedrusta, men det ligger inte i Sveriges intressen med ensidig NATO-nedrustning. Utifrån det överlägsna ryska militärhotet mot Västeuropa ligger det även i Sveriges intresse att NATO håller så jämna steg med Warszawapakten som möjligt och att USA tvingas uppfylla sina fördragsenliga förpliktelser i försvaret av Västeuropa.»

Betyr dette at SKP ser det som nødvendig at USA og NATO spiller

en sterkere rolle i forsvaret av Vesteuropa?

Nå er NATO bygd opp rundt USA og har så lenge organisasjonen har eksistert i hovedsak tjent USA-imperialismens interesser. AKP(m-l) ha blant annet gjennom Klassekampen avslørt at NATO kan tenkes å bruke atomvåpen på norsk område for å møte Sovjet. Hvorfor reiser ikke SKPs program noen prinsipielle betenkeligheter om NATO i programmet?

P.A.: — For å ta det andre spørsmålet først: Programmet til SKP er prinsipielt for at begge supermaktene må ruste ned først. I praksis betyr dette også at de må gjøre seg av med de militæralliansene som de leder. Problemet i Europa i dag, og i hele verden, er jo det faktum at NATO, som ble bygd opp som en aggressiv organisasjon framfor alt rettet mot Sovjet, i dag har fått en mer defensiv rolle gjennom at Sovjet har rustet opp raskest i Europa og nådd en militær overlegenhet overfor NATO. Det er også Sovjet som har vært på offensiven, politisk som økonomisk. Det er Sovjet som er ute etter å overta USAs plass som den dominerende supermakten i Vest-Europa.

SVERIGES KOMMUNISTISKE PARTI

I denne situasjonen spiller det en rolle hvilken styrke Vest-Europa og USA kan stille, ikke bare sett fra en militær synsvinkel, men også for at statene i Vest-Europa kan motstå en finlandiserings-trussel.

Problemet er mer det at USA er så fryktelig upålitelig at vi egentlig ikke kan si med sikkerhet om USA tenker å oppfylle sine traktatmessige forpliktelser i forsvaret av Vest-Europa eller ikke. Eller om det tenker å oppgi å forsvare Vest-Europa — utlevere det til Sovjet.

I Vest-Europa finnes det tendenser til en utjevning av forskjellene i forholdet mellom Vest-Europa og USA. Det finnes en større tendens til enhet i Vest-Europa som retter seg mot USAs dominans innen NATO. I den utstrekning vi er en utvikling i retning av jevnbyrdighet er dette en positiv tendens og må støttes.

Et annet problem er at USA har bestemt seg til å møte Sovjets militære overlegenhet gjennom å ruste opp med kjernefysiske våpen. I forlengelsen av dette ligger at både USA og Sovjet akter å gjøre Europa til en slagmark hvor oppgjøret utkjempes med atomvåpen. Striden i Vest-Europa må dreie seg om hvordan

Vest-Europa skal svare på dette. På den ene sida er vi mot den voldsomme atomopprustningen på *begge* sider. Men på den andre sida må man også innse at om den kampen som nå føres får som resultat at slagordet «Kjernefysisk nedrustning fra Polen til Portugal» — inspirert av Sovjet — skulle bli en realitet, ville Sovjets kjernefysiske overtak være totalt. Dette skulle tvinge Vest-Europa til å bli mer eller mindre kolonier for Sovjet.

De i Vest-Europa som begynner å tvile på USAs evne og vilje til å oppfylle sine forpliktelser vil begynne å svinge om og forbedre sine forbindelser med Sovjet. Et stort problem i forlengelsen av dette: Vi får et Vest-Europa som i navnet er nøytralt, men som i virkeligheten er finlandisert. På dette viset kan man kanskje unngå krigen, jeg understreker kanskje. I stedet må Vest-Europa kjempe en anti-kolonial kamp.

Dette betyr at det i dag er nødvendig å styrke alle vesteuropeiske krefter som står imot såvel krig og kjernefysisk opprustning som finlandiseringsprosessen. Det betyr også at NATO/USA må spille en rolle i forsvaret av Vest-Europa. Alternativet til at de ikke gjør det, er at de un-

derminerer Vest-Europas uavhengighet. Her er et valg mellom hva som er dårlig og hva som er enda verre.

R.F.: — Nå sier du at den prinsipielle kritikken av USA og NATO i forsvarsspørsmålet er inneholdt i formuleringa i programmet: «Begge supermaktene må ruste ned». Men hvis det er sånn at USAs svar på den militære trusselen fra Sovjet er en altfor ensidig atomopprustning, hvis det er sånn at supermaktene forbereder å gjøre Europa til slagmark, hvis det er sånn at USAs militærstrategi ikke samsvarer med ønsket om nasjonal uavhengighet for de europeiske landa, hvis alt dette er riktig, kan da kritikken av denne feilaktige linja reduseres til kravet om at «supermaktene må ruste ned»?

P.A.: — Når vi sier at begge supermaktene må gå i spissen for nedrustning, så innebærer det også at de må oppløse sine allianser. Og det innebærer jo at hvert land sjøl må ta ansvaret for sitt forsvaret. Når det gjelder forsvarsspørsmålet, så må vi hele tida spørre: Hva er det minste ondet? En må utgå fra styrkeforholdet, vurdere i hver situasjon hva som er mulig og realistisk, hva som tjener kampen mot hegemonismen.

R.F.: — Men er formuleringa «begge supermaktene må ruste ned» det samme som en prinsipiell kritikk av NATO?

P.A.: — Ja, det er en prinsipiell kritikk av alle allianser der supermaktene er innblanda som en ledende og bestemmende kraft. For dersom supermaktene tvinges til å ruste ned, så må disse også ruste ned de alliansene de styrer.

R.F.: — Så dere mener altså at denne formuleringa også er ensbetydende med en kritikk av USA sin linje med å la NATO-alliansen være underordna sine imperialistiske interesser?

P.A.: — Ja visst. Som jeg sa tidligere, så går vi inn for et likevektsforhold mellom Vest-Europa og USA, innfor rammene av NATO. Et likevektsforhold — og ikke en dominans. Og dette blir også konkretisert i programmet.

R.F.: — Ja, men uten at USA og NATO blir nevnt i den sammenhengen.

P.A.: — Ikke direkte. Men hovedspørsmålet i dag er jo forsvaret av Vest-Europa. Og som jeg sa tidligere, så er den

I 1979 arrangerte SKP 70-tallets største svenske forsvarsdebatt der 600 personer på et møte i Stockholm lyttet til (fra venstre) SKPs Klas Borell, generalmajor Claes Skoglund, debattlederen Micke Santoft, folkepartiets riksdagsmann Hans Lindblad, høyremannen Per Unckel og Robert Rydberg fra det sosialdemokratiske ungdomsforbundet.

Hvordan er SKPs militærpolitikk utvikla i dag? (foto: Gnistan)

SVERIGES KOMMUNISTISKE PARTI

viktigste kritikken når det gjelder USA sin rolle at det forsøker å spille en dominerende rolle. Men det som er viktig i dag, er å konstatere at USA, sjøl om det har vilje, ikke har evne til å spille samme rolle som tidligere. Og at spørsmålet om USA nå derfor må stilles på en annen måte. Men når en kritiserer hegemonisme, ekspansjonisme og imperialism, så omfatter det også USA. Og jeg mener at USA i mange tilfeller driver en svært farlig politikk som er til fordel for Sovjet, f.eks. i Midtøsten.

HVOR ER KRITIKKEN AV DET BORGERLIGE FORSVARET?

R.F.: — I dokumentene til SKPs 2. kongress i 1976 sier dere om forvarsspørsmålet at bare det arbeidende folket er en pålitelig forsvarer av den nasjonale sjølstendigheten og at det ikke kan forlite seg på det borgerlige forsvaret. I det nåværende programmet er ikke dette med og det har heller ingen kritikk av den borgerlige forsvarsdoktrinen. Anser dere det som unødvendig?

P.A.: — Når vi f.eks. til spørsmålet om nedrustning sier at supermaktene skal ruste ned først, så innebærer jo også det at de mindre landa skal ruste ned i et seinere stadium. Det er en prinsipiell holdning. Men vi må gå ut fra den nåværende situasjonen. Og den er at det eksisterer en trussel mot uavhengigheten til små nasjoner. Og denne trusselen må møtes med et sterkest mulig forsvar.

Sjøl sagt er arbeiderklassen i hvert land den ledende krafta i forsvaret, men en må også utnytte det borgerlige militærapparatet så langt det går. Hvor langt det er mulig kan vi jo egentlig ikke si før det har blitt prøvd i virkeligheten. Men politikken vår er å ikke avsværge oss noen mulighet.

R.F.: — Ja, men står dere fast på den tidligere prinsipielle vurderinga av det borgerlige militærapparatet, at det er grunnleggende upålitelig?

P.A.: — Det er upålitelig i den forstand at en del krefter som har makta over apparatet, dvs. monopolkapitalen, som setter sine egne interesser først og som kan tjene en ny herre om det blir krevd, deres tjenere i statsapparatet og en del vaklende politikere er upålitelige forsvarere av den nasjonale uavhengigheten. Den herskende klassen i Sverige har alltid i histo-

Representanter for det svenske voldsapparatet oppmarsjert. Hvordan ser SKP i dag på det borgerlige militærapparatet? Kan en forlite seg på dette forsvaret, eller er det grunnleggende upålitelig? (Foto: Ola Lagarhus, Samfoto)

SVERIGES KOMMUNISTISKE PARTI

rien lent seg til den stormakta som har vært sterkest.

R.F.: — Men hvorfor står ikke dette i programmet?

P.A.: — Det viktige i dagens situasjon er å ta kamp for å presse disse kreftene til å bli mindre upålitelige. For bevisstheten om at de er upålitelige eksisterer jo. Det er historiske eksempler på det. Det foregår også en kamp innafor forsvarsapparatet mellom mer eller mindre pålitelige krefter. Og vi har lært oss i praksis at det er nødvendig å støtte de beste kreftene og om mulig forene oss med dem og isolere de dårlige. Og vår erfaring er at vi motarbeider dette formålet dersom vi går ut og sier at *alle* er upålitelige.

R.F.: — Spørsmålet mitt gikk ikke på om alle er upålitelige. Det er sjølsagt helt riktig å arbeide for å vinne krefter i det borgerlige forsvaret for ei så korrekt linje som mulig. Men spørsmålet er hvorfor dere har utelatt den grunnleggende karakteristikken av det borgerlige forsvaret.

I.E.: — En kan si det slik: Det kan jo diskuteres om kongressarbeidet var tilstrekkelig til å gjøre alle garderinger i programmet. Men i praksis er det jo slik at vi tar stilling til dette spørsmålet. Se f.eks. på Ådalen 1931 og i hvor stor grad vi gjør oppmerksom på hendelsene der i pressa vår. Vi påviser at de samme lovene eksisterer i dag som den gangen, da krigsmakta ble anvendt mot arbeidere. Vi tar fram denne prinsipielle kritikken av krigsmakta, som kanskje er den viktigste delen av den kapitalistiske staten. Og vi tar jo i programmet stilling til hvem sin stat det er i dag, nemlig monopolkapitalens. Så i praksis er det ikke slik at vi vakler i synet på den borgerlige krigsmakta.

N.B.: — Vi må jo også si hva som er hovedproblemet. For til tross at vi på 2. kongressen slo fast at krigen kommer, ja, at den kommer med nødvendighet, så stilte vi på den 2. kongressen som hovedoppgave å avsløre den borgerlige krigsmakta. Det var en «venstre»-linje.

Men perspektivet var allerede da Sovjets hegemonisme. Og det er i dette perspektivet vi må legge forsvarsspørsmålet. Og derfor tar programmet utgangspunkt i hvordan vi på maksimal måte skal støtte opp under alle positive krefter, inklusive det borgerlige forsvaret. Og det framgår jo at vi mener at grunnlaget for forsvaret

er folkets aktive deltakelse, og det er det som er avgjørende.

FOLKEKRIG OG REVOLUSJON?

R.F.: — Jeg er sjølsagt enig at folkets aktive deltakelse er nødvendig. Det vil jo alltid bli arbeiderklassen som må slåss. Men problemet er jo den politiske ledelsen. Dessuten er det en annen side av denne saka, nemlig det langsiktige perspektivet i forbindelse med en nasjonal forsvarskrig, og som dere har reist før: Nemlig spørsmålet om folkekrig og dette at forsvarskrigen går over i en revolusjonær frigjøringskrig. Dette helt sentrale aspektet for kommunister har dere ikke med i det politiske programmet.

N.B.: — Nå tar jo programmet opp dette, og sier at dersom forsvaret kapitulere eller bryter sammen, så må kampen fortsette. Det er et viktig punkt i programmet. Det går på at alle former for kamp må fortsette, inklusive militær kamp, for å frigjøre landet. Programmet går imot pasifisme og kapitulasjon osv. som feilaktig. Programmet utgår fra den konkrete politiske virkeligheten som vi befinner oss i. Da må det være helt korrekt å ha innretning på styrking av forsvaret og forsvarsviljen.

P.A.: — Og når kapitulasjonen kommer, om den kommer, så gjelder det å slåss under andre militære former, dvs. en eller annen form for folkekrig.

R.F.: — Ja, men det nevner ikke programmet.

P.A.: — Jo. Vi skriver: «En angriper skal møtes med folkekrig, en forsvarskrig der alle positive faktorer blir mobilisert med det faste formålet å gjenopprette landets uavhengighet.» (Programmet side 17.) I hvilken grad denne kan gå over i en revolusjonær frigjøringskrig avgjøres av styrkeforholdet innafor fronten, om kommunistene er dyktige nok til å erobre tilliten i den og hvordan andre objektive betingelser ser ut.

Men den langsiktige målsettinga, å gjøre slutt på kapitalismen, som er grunnen til krigen, fins naturlig hos hele arbeiderklassen og følgelig også hos kommunistene. Men det vi nå kjemper om er hvordan den svenske forsvarsdoktrinen skal se ut, med det formålet å styrke de beste sidene innafor det borgerlige militærapparatet,

og dermed også styrke forsvaret.

N.B.: Vi har et program der det klart framgår hva synet vårt er på statens karakter. Og det kan ikke være slik at vi på hvert enkelt punkt må ha fastslått det prinsipielle synet, og spesielt ikke i forsvarsspørsmålet. Det hadde vært annerledes om hovedoppgava i dag var å avsløre det borgerlige militærapparatet. Men det er ikke hovedspørsmålet i dag. Hovedspørsmålet i dag er hvordan styrke forsvaret og motarbeide kapitulasjon.

VÆPNA REVOLUSJON?

R.F.: — I det politiske programmet har dere et eget punkt om sosialismen. Derimot sier programmet ganske lite om strategien for den sosialistiske revolusjonen. Programmet nevner ikke at revolusjonen bare kan gjennomføres støtta på våpenmakt og at, som Lenin sier, det er nødvendig å knuse den borgerlige staten. Hvorfor blir ikke dette nevnt?

I.E.: — Programmet tar stilling til kjerne-spørsmålet når det gjelder overgangen fra den ene samfunnsformen til den andre, nemlig at den gamle kapitalistiske staten må avskaffes gjennom en sosialistisk revolusjon og en ny sosialistisk stat opprettes. Altså at arbeiderklassen ikke bare kan overta den kapitalistiske staten og ut fra den og ved hjelp av den å bygge sosialismen. Det er *dette* som er kjerne-spørsmålet og det er klart og tydelig formulert i programmet.

Dessuten slås også den sosialistiske statens oppgaver fast bl.a. på den måten at den oppgaven som først blir nevnt er den å slå vakt om den sosialistiske samfunnsordninga. Mellom programmets ord «avskaffe» en stat og ordet «knuse» foreligger det ingen prinsipiell forskjell. Også ved at programmet tar stilling for at overgangen fra kapitalisme til sosialisme skal skje gjennom en sosialistisk revolusjon, så innebærer dette også en avstandstaken fra illusjonen om en fredelig, parlamentarisk vei til sosialismen.

Når det gjelder spørsmålet om våpenmakta, så legger SKP veldig stor vekt på dette, f.eks. gjennom forsvaret av den almenne verneplikten og hele folkets mobilisering. Dette vil vi ta for oss fram til høsten 1982 og det kommer til å bli en av SKP's aller fremste kampoppgaver. Dette har en umiddelbar betydning i sammenheng med en økt krigstrussel og hvordan

SVERIGES KOMMUNISTISKE PARTI

den borgerlige krigsmakta skal opptre. Men naturligvis er dette også et spørsmål som vi ser i betydningen av en strategi for den sosialistiske revolusjonen.

Det er riktig at programmet vårt ikke besvarer alle de spørsmål som dere stiller. Men dette blir også gjort helt klart i programmet. Det er spørsmål som ikke er utredet og som det ikke er gitt noe svar på. En grunn til dette er at vi vil oppmuntre til diskusjoner om det. Det er et faktum at ingen sosialistisk revolusjon er blitt gjennomført i et land som Sverige. Vi mener at vår viktigste oppgave fortsatt er uløst og at det gjenstår mye å diskutere.

RF: Programmet peker på at den borgerlige staten må avskaffes og det må innføres en sosialistisk stat. Og du sier at dette betyr å ta avstand fra illusjonene om en parlamentarisk vei til sosialismen. Men hvorfor blir ikke spørsmålet om fredelig, eller ikke fredelig overgang til sosialismen uttrykkelig tatt opp i programmet? Dette har jo alltid vært et helt sentralt stridspunkt mellom kommunister og revisjonister, seinest i boka til Nils Holmberg «Vart går SKP», der halve boka handler om dette.

I. E.: Når det gjelder spørsmålet om overgangen til sosialismen, så er det helt klart at vi tar stilling til det. Det er ikke snakk om å omvandle den kapitalistiske staten.

Når det gjelder det statiske synet på hva en sosialistisk revolusjon er, som du altså viser til, har en revolusjon noen gang blitt gjennomført på den måten? Ikke engang det første forsøket på en sosialistisk revolusjon, nemlig Pariserkommunen, foregikk på den måten.

Men problemet er jo, at til tross for at sosialismens forutsetninger har vært til stede i lang tid, så har den jo ennå ikke blitt virkeliggjort i noe utvikla kapitalistisk land. Det er et problem, og vi mener at det ikke rekkes med noen allmenne fraser og prinsipper for å svare på dette. Og det vil vi diskutere. Vi vil diskutere det for vår egen del. Og vi vil ikke gi noe svar for den internasjonale marxist-leninistiske bevegelsen på dette spørsmålet. Men vi vil si at den internasjonale marxist-leninistiske bevegelsen ikke har gitt svar på dette spørsmålet.

I Sverige er SKP kjent for å være for den sosialistiske revolusjonen og for sam-

funnsomveltende virksomhet. Og det kommer vi til å være, uansett formuleringene i programmet. Så sjøl om vi i dette første programmet peker på at vi ønsker å komme lenger, og at de standpunktene vi nå har ikke er fullt tilfredsstillende, så ønsker vi gi et svar på hvordan Sverige skal få sosialisme. Vi ønsker også å skape en breiere debatt om disse spørsmåla. Vi tror at det viktigste er å komme på talefot med den delen av den svenske arbeiderklassen som er interessert i disse spørsmåla. Det er sammen med dem vi kan diskutere med utgangspunkt i den svenske virkeligheten.

RF: Men mener dere at spørsmålet om fredelig eller ikke-fredelig overgang til sosialismen må stilles annerledes i Sverige i dag, i et høyt utvikla industriland enn f.eks. tidligere for kommunistene i Russland eller i Kina?

P. A.: Under den store polemikken ble jo disse spørsmåla diskutert. Og det eksisterte en prinsipiell skillelinje. Men det det dreide seg om var jo følgende: Russerne ville gjøre fredelig overgang til et prinsipp. Og det var jo dette prinsippet en gikk imot. Men en gjorde heller ikke den voldelige eller væpna revolusjonen til et prinsipp. Nå er det jo ganske utenkelig at det skulle kunne gjennomføres fredelige revolusjoner, sjøl om en skal holde muligheten åpen.

Men det er jo et annet spørsmål som reiser seg i dag, og som ikke har vært reist så skarpt på mange år, det er jo spørsmålet om det overhodet er mulig for ett eneste høyt utvikla kapitalistisk land å gå over til sosialismen. Spørsmålet er om ikke dette må skje i en situasjon der i hvert fall store deler av Vest-Europa samtidig befinner seg i samme situasjon. Da den borgerlige revolusjon brøt gjennom, så skjedde det gjennom revolusjoner i mange land i Vest-Europa. Og i Sverige foregikk det da ganske fredelig.

En kan jo tenke seg den situasjonen at revolusjonen i Norden vil foregå ganske voldsomt, mens det i land som ligger lenger vekk i Europa vil foregå fredeligere fordi sosialismens krefter er så sterke og trykket så sterkt. Vi kan si at vi står fast på at revolusjonen temmelig sikkert vil bli voldelig, men at det kan finnes land der den vil bli relativt fredelig. Derfor låser vi oss heller ikke og sier at «akkurat slik blir det».

N. B.: Det er riktig det som Pelle sier, at det sannsynligvis vil bli en voldelig revolusjon. Men likevel er det viktig å slå fast at formene for gjennomføringa av revolusjonen også har betydning for hvordan sosialismen kommer til å fungere. Og i den sammenhengen må de formene og de tradisjonene vi har i Sverige vurderes. Parlamentets rolle må vurderes. Det er altså ikke bare et spørsmål om fredelig eller ikke-fredelig overgang. Det er også et spørsmål om den sosialistiske bevisstheten og hvordan den sosialistiske kampen kan føres.

I. E.: Nå mener jo også vi, sjøl om det ikke er formulert slik i programmet, at det sannsynlige er at revolusjonen vil vokse ut av krigen. Og krigen — det handler jo om våpenmakta. Problemet er altså ikke om det kommer til å være krig og våpenmakt i tilslutning til revolusjonen, det er nærmest sjølsagt. Men problemet er, at til tross for at de objektive forutsetningene foreligger, så har det ennå ikke oppstått noen revolusjonær situasjon der denne omvandlingen kan finne sted, i hvert fall ikke i et høyt utvikla land. Det er dette som har vært utgangspunktet når vi har diskutert disse spørsmåla, og ikke linjestriden fra den store polemikken.

PARTIETS ROLLE UNDER SOSIALISMEN

RF: — I AKP(m-l) foregikk det i fjor en viktig diskusjon om sosialismen er mulig uten at et ekte marxist-leninistisk kommunistparti spiller den ledende rollen i staten. Hva mener SKP om dette spørsmålet?

N. B.: For ordens skyld: Vi har ikke fulgt debatten i AKP(m-l) og kan derfor ikke uttale oss i debatten som har gått hos dere. Men vi har selv diskutert spørsmålet som en del av vår egen programdebatt. Vi kom der fram til i første rekke to standpunkter:

1) Partiet skal ikke gis en forfatningsmessig ledende rolle under sosialismen.

2) Partiet skal i praksis — og bare gjennom den — få den ledende rollen gjennom å vinne folkeflertallets tillit.

La meg knytte noen kommentarer til dette: Våre erfaringer tilsier at sjøl sosialismen kan å gå tapt. Det kommunistiske partiet kan forfalle. Og partiet løper en større risiko for å forfalle om det ikke må kjempe for å beholde folkets tillit. Dette er en allmenn erfaring vi har fra utviklinga

SVERIGES KOMMUNISTISKE PARTI

i Sovjet og dets europeiske nabostater. Vi mener at partiet må ha en ledende rolle, men det må være et ekte kommunistisk parti og ikke noen ny herskerklasse. Måten den oppnår den ledende rollen på under sosialismen er like viktig, ja kanskje enda viktigere enn utelukkende det faktum at partiet har en slik ledende rolle innskrevet i forfatningen. Det er spørsmålet om å ha den virkelige ledelsen som er viktig og det er slik vi har formulert oss i programmet vårt.

SKAL KAPITALISTKLASSEN GARANTES FULLE RETTIGHETER?

RF: Spørsmålet om sosialismen er jo et svært spørsmål som vi kunne diskutere lenge. Jeg har bare lyst til å gripe fast i en formulering dere har i programmet når det gjelder demokratiet under sosialismen. Dere sier her et sted uttrykkelig at «kapitalistklassen ikke skal fratas demokratiske rettigheter». Dere snakker også om sanne ting som at «det står i motsetning til demokratiets grunntanke». Jeg synes det virker som dere her oppfatter spørsmålet om demokratiet som et abstrakt mål i seg sjøl og hevet over klassekampen under sosialismen.

P. A.: Programmet på dette punktet

handler om det vi kunne kalle normalforholdene under sosialismen. Altså at det ikke er noen borgerkrig eller ytre intervensjon osv. Det er naturligvis riktig at demokratiet ikke er noe mål i seg sjøl, at demokratiet alltid er noe relativt. Men nå har jo historien vist at spørsmålet om demokratiet og massenes deltakelse i beslutningene er veldig avgjørende for muligheten til å opprettholde og bygge sosialismen. Dette er et av kjernepunktene særlig når vi ser på erfaringene fra Øst-Europa og Sovjet. Det er erfaringene om dette vi har prøvd å holde fast på.

Under normale forhold under sosialismen, så bør en ha både råd og mulighet til å gi sjøl fiender av sosialismen demokratiske rettigheter. Det er noe helt annet om det fins kontrarevolusjonære bander som driver væpna kamp, men det har ikke noe med demokrati å gjøre. Det er terrorisme og kriminell virksomhet. Men for øvrig bør sjøl fienden til sosialismen ha stemmerett, ytringsfrihet, organisasjonsfrihet osv.

RF: Men det som er problematisk her er jo ikke at borgerskapet innrømmes demokratiske rettigheter, men at programmet prinsipp-fester at borgerskapet skal nytte fulle demokratiske rettigheter, uansett. Hvis en tar utgangspunkt i at sosialismen vil bety kanskje århundrelang klasse-

kamp, må ikke da graden av demokrati for borgerskapet bli noe en må vurdere konkret — og ikke bestemmes som et prinsipp en gang for alle?

N. B.: Når det gjelder demokratiet, tror jeg det er viktig å slå fast:

Spørsmålet om sosialismen kan ikke sees uavhengig av den kampen for demokratiske rettigheter som blir utkjempet i dag. Demokratiet under sosialismen vil for det første reint formelt bli utvida i forhold til hvordan det er i dag. Og for det andre vil demokratiet bli et *reelt* demokrati for massene, i motsetning til hvordan det er i dag. Og i den sammenheng slår jo programmet fast at «den sosialistiske staten har en klassekarakter gjennom at arbeiderklassen kontrollerer staten. Det innebærer at loven må verne om det arbeidende folkets interesser og f.eks. innskrenke eller forby utbytting av arbeidskraft.» I dette ligger forskjellen til det reint formelle demokratiet.

RF: Men mitt spørsmål dreier seg om dette at rettighetene til kapitalistklassen skal bli garantert *en gang for alle*. Er det ikke f.eks. sånn at slike rettigheter kan bli utnyttet til ødeleggende kontrarevolusjonær virksomhet? Virksomhet som ikke trenger å være direkte kriminell i forhold til loven, men som politisk kan bidra til å undergrave sosialismen?

P. A.: Jo, under sosialismen fortsetter naturligvis klassekampen. Hva som gjelder er da å gi denne kampen former som kan kontrolleres og styrke sosialismens krefter. Se nå f.eks. på Sverige som har en relativt lang tradisjon med borgerlig demokrati, som framfor alt er tilkjempet gjennom arbeiderklassens kamp. Visse grunnleggende rettigheter for alle ligger så djupt i sinnet hos folk at det skulle bli svært vanskelig å rokke ved disse prinsippene, sjøl under sosialismen. Om da det skulle skje, så ville det snarere føre til at sosialismen ble svekka. De som virkelig ville styrta sosialismen ville kunne splitte de arbeidende massene på et sånt spørsmål.

Vi er jo klar over at det vil bli klassekamp. Men på samme måte som borgerne i dag tillater at arbeiderklassen under normale forhold får ha visse rettigheter, må en våge å gjøre det samme under sosialismen, for å styrke sosialismens krefter. Men samtidig må også demokratiet for det store flertallet av folket utvides slik

Stridene i SKP opp gjennom tida her vært kjærkomment stoff for borgerskapets sensasjonshungrige presse...

SVERIGES KOMMUNISTISKE PARTI

at det hele tida styrker sine posisjoner i klassekampen.

Det blir gjerne litt utopisk snakk på dette punktet. Alt dette er veldig vanskelig å forutsi. Det kan jo også ta lang tid før det inntre normale og rolige forhold i et sosialistisk samfunn. Men det viktigste er at programmet her uttrykker en målsetting.

HØYRE I DEN INTERNASJONALE M-L-BEVEGELSEN?

RF: AKP(m-l)s 3. landsmøte i desember 1980 har utgitt en erklæring til den internasjonale kommunistiske bevegelsen der det blant annet blir pekt på en alvorlig høyretendens i den internasjonale kommunistiske bevegelsen. Hva er SKPs syn på høyrefaren i bevegelsen?

I. E.: Vi ser sjølsagt at det eksisterer store politiske problemer i den internasjonale kommunistiske bevegelsen. Selv har vi i løpet av de årene KFML/SKP har eksistert, gjennomgått mange voldsomme høyre- og venstredreiningar der partiets eksistens mange ganger har stått på spill. Det er vårt ene poeng.

Men nå tror ikke vi at den såkalte høyrefaren i dag er større enn hva den var i 1973, f.eks. Ikke for oss i det minste. Vi så f.eks. ikke det tyske KPD som noe m-l-parti i 1973. At de har gjort en kortvarig sving i vår nærhet og falt, er ikke noe vi bør overdramatisere. Jeg tror til og med at vi utelukket en like stor, ja kanskje større, gruppe fra SKP i 1977 enn hva hele KPD utgjorde i 1980. I Sverige har vi en organisasjon, Förbundet Kommunist, som holder på å oppløse seg. Deres politikk skiller seg ikke nevneverdig fra KPDs etter hva vi kan se. Vi behøver altså ikke overdramatisere spørsmålet om høyrefaren.

I 1978/79 hadde vi i vårt parti et stort venstreopportunistisk avvik som førte til et oppgjør med venstreopportunismen. Dette oppgjøret ble seinere videreført til et oppgjør med dogmatisme, subjektivismen og all mangelfull forankring i virkeligheten, enten den var av høyre- eller venstrekarakter. I dag i Sverige og hos SKP er det riktig å si at det blir stilt spørsmålsteget ved viktige marxist-leninistiske prinsipper både fra venstre- og høyrehold.

Hele denne høyre/venstre-skalaen som vi tidligere bygde på, befinner seg i en ganske omfattende omforming og man

kan stille seg spørsmålet om hvor fruktbar den er. La oss ta et par eksempler på det:

Er det «venstre» å være mot pampevelde eller å gjøre opprør? Hva er det da å være for arbeiderklassens organisering og kollektive opptreden?

• Er det «venstre» å rope Knus kapitalismen — hva er det da å forsvare folkets levestandard og gå inn for en sunn moral hos arbeidsfolk?

Dette som et forsøk på å konkretisere problemene med hvordan man skal se på høyre/venstre-skalaen.

Men om vi går litt tilbake til den kommunistiske bevegelsen i verden og hvordan vi ser på den, hva var den i Vest-Europa ved starten og hvilken karakter hadde den? Ser vi på SKP i 1960-åra, kan vi litt selvironisk — etter 10–15 grunnskolearbeid i marxismen — se at vi oppdaget at marxismen ikke bare er noen lystig lek eller et leketøy som man kan sysle med på fritida. Den er også en vitenskap som man kan forandre verden med. Men for at det skal bli alvor, krever det et helhjertet engasjement, og da dukker det nye problemer opp. Da er spørsmålet om alle stiller helhjertet opp. Det er ikke blitt lettere for kommunistene at vi etter 60 års virksomhet ser skittflekker på sosialismen som vi tidligere ville lukke øynene for eller — om vi ikke gjorde det — innbilte oss at den kinesiske kulturrevolusjonen var den kluten som vi kunne bruke til å pusse bort alle flekkene med. Men det var jo ikke så enkelt.

PROBLEMENE I SKP

Så det er sikkert at det fins problemer. På partikongressen i vinter sto SKP overfor et dobbelt problem partiet måtte løse: Vi hadde ikke lyktes å avklare noe partiprogram. Vi dannet parti i 1973 uten program. Vi gikk til den andre kongressen og mislyktes i å skape et partiprogram, selv om vi drev programarbeid. Det ble da lagt mye vekt på å formulere de allmenne prinsippene for et kommunistparti i et program. Vi skulle også se på virkeligheten, men det viktigste var prinsippene. Men heller ikke det lyktes vi med da. Det måtte vi gjøre nå.

Dessuten hadde vi problemet med den nye verdenssituasjonen som vi måtte takle. Verden ser jo ikke lenger ut som den gjorde i 1967–70, da vår bevegelse ble til. Eksempler på dette: Den gang var

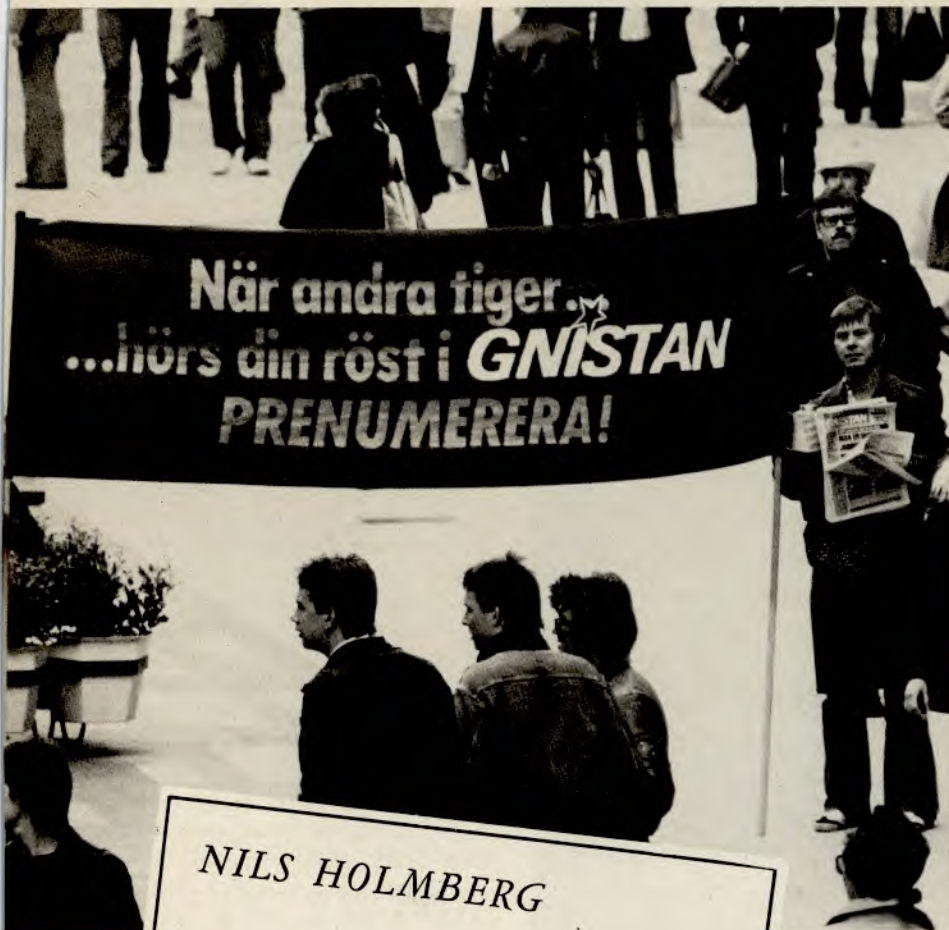

Gnistan-salg på gata i Sverige. Statsstøtte har nå redda SKPs ukeavis, som ellers måtte ha trappet ned. (Foto: Gnistan)

Vart går SKP? spurte kommunistveteranen Nils Holmberg i sin bok ved samme navn, da han i 65 tok et flengende oppgjør med det gamle SKP. Der kritiserte han det gamle partiet for å ha forfalt til en støttespiller for sosialdemokratiet.

Hvordan står det nye SKP nå i forhold til denne polemikken?

SVERIGES KOMMUNISTISKE PARTI

NILS HOLMBERG

VART GÅR

SVERIGES
KOMMUNISTISKA
PARTI

MED FÖRORD AV
KNUT SENANDER

USA-imperialismen hovedfienden til verdens folk. Dette er forandret i dag. Videre: Den gang var det høykonjunktur i kapitalismen i Vest-Europa. Illusjonen om en krisefri kapitalisme stod sterkt. Mye av vår konkrete politikk, ikke minst den faglige, var formulert ut fra en høykonjunktursituasjon. Det var forutsetninga for at den skulle fungere. I dag er det en helt annen situasjon. Det er ikke like enkelt som under den store gruvestreiken. Dette er noen punkter som understreker at det er inntrådt en ny situasjon.

Vi hadde som sagt et dobbelt problem å løse: Både ta prinsipielle standpunkter og kunne gjøre en analyse av endringene i verdenssituasjonen og i Sverige — og få alt dette ned i et program. Vi syns vi lyktes ganske bra med det. Vi mener også utfra det at krisa som det tales om ikke er så mye marxismens krise som marxistenes krise. Marxismen som vitenskap holder.

Men samtidig er mange marxister i en virkelig krise, noe vi tror hovedsakelig kommer av manglende evne til å bruke marxismen som en vitenskapelig metode. Og den krisa forverres desto dårligere forankring man har i arbeiderklassen. I dag kjenner jeg det som en fordel at jeg ikke har noen universitetsstudier å gå tilbake til eller å flykte tilbake til. De intellektuelles problem ser man særs tydelig i denne situasjonen når det skjer forandringer og man stilles overfor problemer og det kreves selvstendig tenkning og nye analyser.

Vi har for vår del prøvd å formulere et botemiddel på vår partikongress. Noen stikkord på dette:

- Utvikle politikken
- Sterk forankring i arbeiderklassen
- Tillempe tjen folket-innstillinga.

En viktig resolusjon ble vedtatt: «Partiets situasjon, rolle og arbeidsmetoder». Den kan sees på som et slags motstykke til AKP(m-l)s uttalelse om den internasjonale kommunistiske bevegelse. Men vår uttalelse er helt begrenset til våre særegne problemer og tar for seg disse ut fra våre forhold. Vi stikker ikke under stolen at SKP har vært i en vanskelig og komplisert situasjon. Men vår vurdering går ut på at vi befinner oss i en edrueliggjøringsprosess. Og at vi arbeider utfra våre ressurser og utfra vår evne til å ta et fornyet og bedre grep om våre politiske oppgaver og det ansvar vi har for utviklinga i Sverige.

□

OPPGJØR MED AKP?

• — «No syng Helge Øgrim ut om kvardagen i AKP: Disiplin, overgrep, maktglede og løgner,» forkynte forsida på avisa Dag og Tid på forsommeren.

• I et tre siders intervju med avisa forteller den tidligere Rød Ungdom-formannen hva han mener om partiet. Ytringene hans ble grepet med begjær av den borgerlige mediaverdenen, og spydd ut over avisforsider og gjennom NRK. «Hensynsløse avhør i AKP» er f.eks. Arbeiderbladets velfunderte forsidetittel etter Helge Øgrims «avsløringer» ...

• Men hva var det *politiske* innholdet i hans oppgjør med AKP?

• Det Norske Studentersamfund i Oslo arrangerte et konfrontasjonsmøte mellom Helge Øgrim og AKPs formann Pål Steigan. Røde Fane trykker her de to innledningene fra møtet i sin helhet.

-Avskjed

Av Helge Øgrim

Venner og uvenner, gamle og nye, gode og dårlige.

Intervjuet i Dag og Tid har i det minste skapt en del røre og kanskje en del nødvendig debatt. Det har kanskje også gitt partiledelsen et friskt påskudd til å forklare hvordan motstanderne av deres linje er noen fæle liberalister, anti-leninister og småborgerlige individualister med — som det heter — likvidatoriske hensikter (dette er politisk). Jeg ber om unnskyldning dersom andre blir utsatt for den vreden som bare skulle være meg til del. SKs talsmenn har riktignok også tillagt meg en del standpunkter som jeg ikke har fremmet. De følger stadig oppskriften: «det du ikke sa, men egentlig mente», som er så velkjent i partiets interne debatt. Jeg skal ikke svare på de fantasifulle analyser av hvilke motiver jeg har hatt, det får andre gjøre som har bedre greie på det.

Jeg har hevdet at AKP ikke drives som et demokratisk parti. Jeg har blitt møtt med påstanden om at dette er en forvrengning. Med et demokratisk parti mener jeg et parti der medlemmene har den reelle makta.

Det som virkelig satte dette spørsmålet på spissen for meg, og vel en god del andre, var det siste landsmøtet i partiet. Jeg har snakka med både tilhengere og motstandere av SKs linje, men jeg har truffet få eller ingen som skjønner den totale enstemmigheten som var på dette landsmøtet. Der alle vedtak, etter det jeg har kunnet se — i alle fall alle politiske vedtak — ble fattet maksimum mot en eller to stemmer. Gjerne en mot og en avholdende.

Dette kom etter en langvarig og i en lang periode frisk politisk debatt. Den begynte kanskje med boka til Tron Øgrim, som førte til en levende diskusjon om mange av de politiske dogmene partiet hadde stått for. Denne debatten ble på en merkelig måte avsluttet i Klassekampen

DAG OG TID

NO SYNG ØGRIM UT OM KVARDAGEN I AKP:

**DISIPLIN,
OVERGREP,
MAKTGLEDE
OG LØGNER**

Helge Øgrim (biletet) kom med i SUP i 1967, og hadde fram til for to år siden leilende tilhøvers i ml-rørle. Han vart rekna som eit leilende kader, og kjennar såleis både AKP og ungdomsorganisasjonen ut og inn.

Det vekte difor interesse langt utover ml-rettidene då Øgrim i februar meldte seg ut av partiet. Mange presseorgan har vore på hyn for å få vitta grunnen til brotet, men Øgrim har halde seg taus, — til no.

I eit tre sider langt intervju fortel Øgrim idag kvifor han ikkje lenger kunne vere med i AKP (ml-l). Det er eit lite lyseleg bilete han teiknar av partiet. Vi får høyre om si rørle full av autoritære overgrep, undertrykking av medlemene, beinhard disiplin og maktglede. Intervjuet tek til på midtaldene.

**MYRDA FOR
50.000 dollar?**

Var Jesus
den første
anarkisten?

med et udemokratisk parti

gjennom en dobbeltkronikk av selvsamme forfatter som konkluderte med at nå var det tilstrekkelig med tilbakeskuing. Problemet for arbeiderklassen var å møte data-alderen. Folk måtte slutte og grave i gammel møkk, og begynne å se framover.

Det samme skjedde internt i partiet ved at partiledelsen først gikk ut og benekta at det fantes en politisk krise innad, snakka om den «såkalte partikrisa» og appellerte sterkt til medlemmene om i steden for å grave seg ned i partiets forgangne feil, som det heter, i steden utvikle politikk for den aktuelle kampen. Disse forsøka var nødt til å mislykkes. Debatten kunne ikke stanses. Den dreide seg blant annet om sånne grunnleggende spørsmål som proletariats diktatur, Stalin, demokratisk sentralisme og vedtektene.

Da denne debatten virkelig fikk bredt

omfang, og det så ut som en stor del av partiet var på gli vekk fra partiledelsens linje, så virker det på meg som om SK fikk panikk. De så seg om i verden, og så at i de andre ml-partiene som førte denne debatten gikk det gærnt avsted, sett fra deres synspunkt.

Et parti la seg ned. Det svenske partiet la seg på en mye mer åpen linje. Det danske partiet la seg på en udogmatisk linje, i hvert fall etter Klassekampen. I USAs kommunistparti, eller i et av dem, var det stor ideologisk forvirring.

SK STARTET KAMP MOT HØYRE, NOK EN GANG

For å møte denne trusselen mot de fastlåste ideologiske posisjonene startet SK en kampanje mot høyreavviket innad i partiet i perioden før landsmøtet.

Det som egentlig skulle ha vært en

åpen politisk debatt om partiets program og gamle prinsipper, ble av SK omgjort til en kampanje mot høyre. SK karakteriserte det på følgende måte: «SK mener at dersom denne tendensen vinner fram i partiet vil det bety at AKP(m-l) går i oppløsning eller slutter å være et kommunistisk arbeiderparti».

Med en sånn innstilling til de motsetningene som kom fram i partiet, altså på den ene sida SKs revolusjonære linje, på den andre sida de som ville legge ned partiet ved å gjøre det revisjonistisk, så er det jo ikke i og for seg merkelig at SK starta en kampanje med full tyngde mot partiopposisjonen.

Sjøl foreslo jeg på et tidspunkt å moderere vedtektene på en del punkter som har med fraksjoner og andre spørsmål i den demokratiske sentralismen å gjøre. Jeg ble besvart på følgende måte av Pål Steigan:

«Kjersti Ericsson har rett i at det finnes problemer i partidemokratiet som vi må diskutere. Men for å gjøre dette på et vetugt grunnlag må vi trekke ei demarkasjonslinje mot dem som utnytter misnøyen med partidemokratiet til å foreslå en revisjon av hele partiets grunnlag. Om Helges forslag fra det forrige medlemsbladet får flertall på landsmøtet, vil partiet med lovmessighet bli et revisjonistisk parti.»

Denne bastante og fastlåste politiske posisjonen var det SK nok en gang prøvde å dunke ned over medlemsrekkene.

Dette er ikke noe nytt. Vi hadde det samme i 1975 da det såkalte oppgjøret med høyreavviket i AKP raste. Og det er for meg et skremmende uttrykk for hvor lite demokratisk AKP i virkeligheten er, at hver gang det er snakk om å såkalt korrigere den politiske linja, så skjer det på samme måte som i 1975. SK setter seg ned på kammeret, diskuterer gjerne i mange dager, forfatter en murstein med kritikk av et utall politiske standpunkter og linjer. Dermed er all politisk opposisjon som finnes i partiet definert i forhold til den nye, og nå helt riktige linja. Og den

Helge Øgrim — i spissen for et omfattende oppgjør med AKP. (Foto: Klassekampen)

OPPGJØR MED AKP?

skal bankes ned gjennom apparatet. Det skjedde i 1975, og det skjedde på nytt igjen i 1980. Det er ikke medlemmene og laga som denne kritikken springer opp fra, tvert imot, den kommer rasende ned fra toppen i partiet. Mao spurte hvor de riktige tankene kom fra. I AKP(m-l) kommer de riktige tankene fra Sentralkomiteen.

Det er ikke rart at vi på denne måten har gått fra grøft til grøft i politisk linje.

OPPOSISJONEN BLE OVERKJØRT

Men på tross av at dette hadde skjedd før, så hadde kampanjen mot høyreavviket suksess. Det som overrasket meg var at den var så ubetinga. SK gir nå inntrykk av at det bare er en handfull folk som sto i opposisjon til SKs linje. Men et halvt år før landsmøtet, eller kanskje 3/4 år, så var etter det jeg kunne se, bortimot 60% av Oslo-partiet mot Sentralkomiteen på flere sentrale punkter.

Hvordan er det mulig å kjøre over en slik opposisjon? Vel. Jeg tror det delvis må forklares med at dogmatismen er djupt rotfestet i AKP. En dogmatisme som Sentralkomiteen har hovedansvaret for. Det forklares også ved at Sentralkomiteen har veldig sterk kontroll over den interne debatten i partiet. Partilaga blir påtvunget diskusjonsopplegg med spørsmålsstillinger og materiale fra SK hele tida som fyller mesteparten av deres tid. SK har selvfølgelig også kontroll over den interne debatten i form av medlemsblad og muligheten til i det minste å drive sensur av medlemsbladene, skyve innlegg ut i tid, forsyne innlegg med lange haler, innledninger, etterord osv., og i det hele vippe debatten til sin fordel. Dette mener jeg skjedde i arbeidet fram til det siste landsmøtet i AKP.

En annen sak som går på landsmøtet er delegatsystemet i AKP. Til tross for at AKP er et nokså lite parti, så er det sånn at laga ikke velger delegater til landsmøtet, men delegat til konferanser som igjen velger delegater til selve landsmøtet. Dette betyr at hvis SK er ute i kampanjeøyemed, så må faktisk opposisjonen ha flertall i et helt distrikt eller underdistrikt, alt etter hvordan dette deles opp, for overhodet å bli representert på landsmøtet.

Denne dogmatiske og ikke minst udemokratiske stilen har kostet ml-bevegelsen tusenvis av medlemmer gjen-

Er AKP et parti der ledelsen på kammeret forfatter «mursteiner» med kritikk av opposisjonens standpunkter og linjer, og deretter trer sine standpunkter ned over hodet på medlemmene?

nom åra. Et medlem av SK fra 1973-80, som meldte seg ut sist vår, beskriver forholda i partiet sånn:

«En mann som ikke gir seg når AU har tatt litt sjølkritikk, men fortsetter å kritisere til han ser praktiske resultater, han må være fraksjonist. Jeg var sjøl tilstede på møte i politisk utvalg, som observatør med talerett under behandlingen av fraksjonisme-anklagen.

Dokumentet som ble vedtatt ble lagt fram på møtet. I en atmosfære der et nesten unisont AU gjentok de samme tinga gang etter gang, skulle det svært mye til

at kameratene fra landet ramlet ned på et annet standpunkt.

Dette representerer for så vidt en stil og metode som ikke er ny. For de som er gamle i tralten, sjekk gjennom alt det som er gjort av vedtak opp gjennom tida i SK, og hold dem opp mot det ettertida har vist. Stort sett er disse vedtakene, på den ene eller andre veien, gjort enstemmig. Hvordan dette organet fungerer når det gjelder å utvikle enstemmige standpunkt, ser en ikke før en plutselig en dag sitter der i opposisjon.»

Denne kameraten fikk det svar at han

OPPGJØR MED AKP?

SIPO eksisterer, og faren fra overvåkinga er virkelig nok, men denne trusselen misbrukes i AKP for å hindre medlemmenes innsikt, ifølge Helge Øgrim. Her er Harstad-politiet i ferd med å skaffe seg innsikt ...

var en kjær gammel venn og kamerat som dessverre hadde forlatt leninismen og alt han tidligere trodde på.

FLERE EKSEMPLER PÅ UDEMOKRATISK STIL

Eksemplene på den udemokratiske arbeidsmåten i AKP kan forfleres. Jeg skal nevne noen.

Laga har minimal innflytelse over sine egne medlemmer. Folk blir tatt ut til sentrale oppgaver pr. direktiv, og kan ikke fortelle laget hva de jobber med. De sentrale utvalga i partiet er fylt med folk som

aldri har blitt valgt, men som er handplukka av Sentralkomiteens arbeidsutvalg. Det gjelder sånn som studieutvalg, internasjonalt utvalg og en rekke forskjellige andre komiteer som har sterk innflytelse over partiets politikk.

Etter landsmøtet har delegatene taleforbud overfor medlemmene. De kan ikke si at de var på landsmøtet. De kan ikke si hva som blei sagt i diskusjonene på landsmøtet, de har med andre ord total munnkurv. Dette gir SK full kontroll over referatene fra hva som har skjedd i den politiske debatten i partiets høyeste organ, og

medlemmene minimal kontroll over det som virkelig foregår av beslutninger.

Et kuriøst eksempel er hvordan Sentralkomiteens kontrollerer underdistrikterne, distriktpartiene. SK satte for ikke så fryktelig lenge siden på en ny formann i et av partiets største distrikter. Han bodde ikke i distriktet. Han hadde ikke vært i distriktet på mange, mange år. Det var ingen som kjente ham. Bare riktig gamle medlemmer. Han var altså ukjent for medlemmene. Før årsmøtet og etter årsmøtet. Han var til og med ukjent etter at han av SK blei skjøvet unna som formann for dette underdistriktet fordi han utviklet opposisjon til partiets politiske linje og SKs handtering av den interne debatten.

Det blir sagt at jeg svartmaler partiets demokratiske sentralisme og den interne debattstilen. Men der er vi flere ondsinna ryktespredere. Jeg tenker ikke på de som har gått ut. Hør bare hva et trofast partimedlem sier høsten 1979:

«Jeg har nettopp lest medlemsblada fra 1976 til 1979, og det var en trist opplevelse. Det var snakk om holdninger som 'sliper bøddeløkser', utdeling av karakteristikker og skjellsord over en lav sko. Metoden med å opptre som sannhetssøker har vi nesten glemt. I stedet har vi glødende forsvart det eneste rette».

Denne billige hetsen stammer fra Pål Steigan.

REDSELEN FOR SIPO

Jeg har spurt meg sjøl om hvordan sånt kan godtas og til og med forsvares. Og jeg har sagt at *en* viktig forklaring er trusselen fra SIPO.

Svaret på dette fra SKs side er at jeg skjønner kapitalismen. Jeg skal også ha sagt at overvåking er noe partiledelsen har finni på for å holde medlemmene nede. Evnen til å lese *mellom* linjene er tydeligvis stadig en styrke i Sentralkomiteen.

Sjøl sagt er SIPOs overvåking like råtten, enten den er lovlig eller ikke. Men det hjelper lite om partiet er sikkert dersom det blir så udemokratisk at det går i frø i løpet av ganske få år. SIPO veit hvem som har sittet som ansatt generalsekretær i AKP i 9 år. Noen få medlemmer veit det også, men de har forbud mot å diskutere det. Det forekommer sjøl sagt brudd på slike forbud, det er umulig å kontrollere folk og folks diskusjon i den grad at dette ikke skjer. Hvis sånne brudd

OPPGJØR MED AKP?

forekommer, blir det møtt på følgende måte:

«Jeg veit tilfeldigvis at kamerat Brumle (—det er et psevdonym) ønsker å fjerne kamerat X som er ikke offentlig kjent SK-medlem fra ledelsen. Dette sier kamerat Brumle der han ferdes. Men jeg veit at kamerat Brumle ikke veit det minste om hvilke oppgaver denne kameraten har hatt i Sentralkomiteen. Dette betyr at kamerat Brumle går omkring, eventuelt sitter over et glass øl og agiterer for å fjerne en kamerat han ikke har forutsetning for å vurdere. Han kan umulig ønske å fjerne kameraten fordi han veit at kameraten har gjort en dårlig jobb, for det veit Brumle ingenting om.» Sitat Pål Steigan.

Den demokratiske sentralismen har sjølsagt brakt med seg en god del fordeler for partiet og har vært nyttig i mange kampsituasjoner. Den har samtidig — i hvert fall står det sånn for meg — vært drepende for demokratiet i partiet. Den har også, etter min mening, vært med på å korrumpere partiets ledelse.

PARTIETS TOLKNING AV DEN DEMOKRATISKE SENTRALISMEN

I partiet blir demokratiet sett på, ikke som noen målsetting, men som et middel. Dette er for så vidt i tråd med ml-tradisjonen, og jeg har kommet til å distansere meg fra den.

For å forsvare den demokratiske sentralismen viser AKP til arbeidere i streik. At de må stå samla utad osv. En streik varer i tre dager, eller tre måneder eller kanskje et helt år, og den dreier seg om *en* sak eller noen ganske få saker.

Et parti som vil utforme et nytt samfunnssystem, er noe ganske annet. Et parti som virkelig vil bryte med dette samfunnssystemet og utforme en helt ny målsetting og helt ny plan for hvordan samfunnet skal drives, trenger en ganske annen fri og åpen debatt enn det arbeidere trenger i tre ukers, tre måneders eller ett års streik.

Partiets tolkning av den demokratiske sentralismen har stått i motsetning til en sånn fri og åpen debatt. Faktisk har den demokratiske sentralismen til de grader gått oss til hue som har drivi og leda denne bevegelsen, at det har rent fullstendig ut i vanviddet til tider. Hvem vil fortelle meg at det er proletært — slik den demokratiske sentralismen skal være — å gi medlemmene direktiv om hvilke julegaver

de skal kjøpe i 1979? Et sånt direktiv kom.

Det er sikkert trukket tilbake, for det er ikke stående direktiv hvert år. Jeg nevner dette bare som et eksempel på hvordan denne makta kan gå folk til hue.

Dersom generallinja alltid har vært riktig, sånn som det heter i et eldre, internt dokument, så trengs det sjølsagt ikke en sånn åpen og fordomsfri, langvarig, stadig pågående diskusjon. Den demokratiske sentralismen skal etter partiets mening også være medisin mot degenerering av det kommunistiske partiet. Men hvis verden hittil har sett 100 kommunistiske partier, så har denne medisinen bare virket i tre. AKP er det ene. Hvem de to andre er er litt utklart for tida. De resterende 97 er enten nedlagt eller overtatt av politiske gangstere. Dette burde gi grunn til ettertanke. Dette burde ha lært partiet at den demokratiske sentralismen ikke er et vern mot degenerering av kommunistiske partier.

Men nei. SKs posisjon er steinhard. Jeg siterer Pål Steigan fra det siste landsmøtet, dette dreier seg om vedtektene:

«Kamerater, det gleder meg å kunne si at partiet har gitt disse tendensene svar på tiltale. I stedet for å vanne ut den demokratiske sentralismen har konferansene i det alt vesentlige slått ring om den. Delegatene har reagert slik: kanskje kan det være behov for grammatikalske endringer i fraksjonsparagrafen. Men nå er den under angrep og da vil sjøl grammatikken bli brukt til å undergrave prinsippene, derfor vil vi avvise enhver endring. Dette røper en fin kampinnstilling når det gjelder å forsvare de grunnleggende prinsippene som vårt parti bygger på. Ei sånn innstilling har ingenting med dogmatisme å gjøre.»

Forstå det den som kan.

AKP VED REGJERINGSMAKTA?

Hvorfor bruke tid på AKPs demokratiske sentralisme?? De som ikke liker den, kan jo bare melde seg ut. Alle partier er dessuten udemokratiske. Det er riktig.

Problemet er at AKP vil en sosialisme der AKP har regjeringsmakta til odel og eie. Og der skal samfunnet drives etter den demokratiske sentralismen. Da blir det verre å melde seg ut. Derfor er det viktig å se hvilken makt SK får i et lite, og på mange måter bra parti, i politisk opposisjon, under fredelige forhold. Og så ten-

ke på hvilken makt Sentralkomiteen skal få hvis partiet noen gang blir statsbærende, som det heter.

Denne makta henger nøye sammen med partiets sjøloppfatning. AKP er ifølge AKP proletarietets politiske parti og arbeiderklassens generalstab og høyeste form for klasseorganisasjon. Partiet sammenfatter arbeiderklassens spredte og usystematiske erfaringer til ei linje som de setter ut i livet gjennom kontroll over staten. Dette er etter min mening kjerna i teorien om den såkalte arbeiderstaten.

Pål Steigan sier til Klassekampen i juli: «Dersom arbeiderklassens politiske parti har makta, er det ikke riktig å si at massene alment er dårlig organisert. Da er i det minste arbeiderklassen godt organisert.» Og videre: «Dersom partiet er arbeiderklassens høyeste form for klasseorganisasjon, sier det seg sjøl at arbeiderne også må styre staten gjennom denne klasseorganisasjonen.»

Hvis arbeiderklassen kun kan ha et politisk parti, og merk: det avgjør ikke arbeiderne, men dette partiet sjøl — da er andre politiske organisasjoner pr. definisjon uttrykk for andre klassers interesser. Det samme gjelder for den såkalte linja. Motstand mot linja er kamp for borgerskapet. Jeg siterer fra SKs teser om høyreavviket fra 1975: «Vi må slå fast at kamerater som fremmer høyrelinjer objektivt kjemper for klassefiendens interesser og den borgerlige veien — uansett deres subjektive ønsker.»

Partiet og Sentralkomiteen har en grenseløs kollektiv sjøltillit. Og vil derfor regjere på arbeiderklassens vegne. Denne sjølførherligelsen har etter mitt syn alltid ført til partiets diktatur over proletariet. Da det albanske fyrtårnet plutselig slokna, begynte mange AKP-medlemmer å stille spørsmålsteget ved disse dogmene. Flertallet i den komiteen som forberedte AKPs nye prinsippprogram foreslo en høyst forsiktig avgrensning. Den lød sånn: «Sosialismen må være proletarietets diktatur reelt, og ikke partiets diktatur på vegne av proletariet. AKP(m-l) må også under sosialismen fremme sine politiske linjer og forslag og søke å vinne støtte for dem. Arbeidsfolk må sikres størst mulig kontroll.»

Og videre: «AKP(m-l) går imot at kommunistpartiet skal ha en forfatningsmessig lovfesta særstilling i staten.»

SK gikk massivt ut mot disse to forsla-

OPPGJØR MED AKP?

ga og til slutt blei de — etter det jeg veit — ikke engang reist på landsmøtet.

Steigan sa på landsmøtet:

«Det er ei gjengs oppfatning i partiet at flertallet i programkomiteen på dette punktet har uttrykt ei revisjonistisk linje ..., så her kan jeg nøye meg med å slå fast at landsmøtets oppgave er enkel. Det må avvise forsøke på å undergrave det politiske innholdet i proletariatets diktatur og partiets ledende rolle.»

PRØVETIDA ER UTE

Etter mitt syn har denne statsteorien hatt sin prøvetid. I Europa har 9 land gått over fra sosialismen til fascismen, så vidt jeg forstår AKPs reknskap, under den røde fanen. Enten ved maktskifte i SK, eller ved at sosialistiske SK-medlemmer har forvandlet seg til fascistiske SK-medlemmer. Partiledelsen har ikke gitt noe overbevisende svar på denne historiske fallitten og på hvordan den skal unngås i framtida. De avviser å garantere frihet til politisk organisering av opposisjonen til kommunistpartiet.

Dersom 1000 arbeidere skulle ønske å

kjempe for en annen politisk kurs under sosialismen, får de trolig ikke lov til å organisere seg. Arbeidernes innflytelse skal begrenses til fabrikkene, og hvor stor den er der under det kommunistiske partiets styre, må det vel også være delte meninger om.

AKPs eneste svar på den historiske fallitten er stadig lekse om at partiet må utøve kritikk/sjølkritikk, kadervurderinger og praktisere masselinja.

Stalin sa det samme.

LÆRDOMMENE FRA POLEN

Det gikk i høst en debatt i Klassekampen om lærdommene fra Polen. Først var Jon M. ute og sa at så vidt han kunne skjønne, så ville det være umulig å komme til den polske arbeiderklassen igjen og propagandere for en ettparti-stat.

Jeg spurte i Klassekampen som følger:

«Skulle en sosialistisk regjering i Polen godkjenne vedtektene til Solidaritet? Synes du staten i et eventuelt sosialistisk Norge skulle akseptere sånne virkelig uavhengige fagforeninger?»

På dette spørsmålet er det kommet fle-

re svar, som går i samme retning.

Per Lund, ledende teoretiker i partiet de siste åra så vidt jeg skjønner, sier til Klassekampen: «Så til Helge Øgrims spørsmål: Svaret er nei. Et sosialistisk Polen og et sosialistisk Norge kan ikke akseptere sånne virkelig uavhengige fagforeninger som Solidaritet forsøker å skape.»

Steigan svarte i et intervju kort tid etter, kanskje ikke bare til meg:

«Forholdet mellom et kommunistisk parti og fagbevegelsen i en sosialistisk stat vil være prega av at både partiet og arbeiderklassen har samme politiske mål, nemlig å bygge sosialismen. Forskjellen er at partiet er det politiske våpenet til arbeiderklassen, mens fagbevegelsen er den breie masseorganisasjonen. I Polen er det et kontrarevolusjonært parti som har makta. Og at arbeiderne vil stå uavhengig av et slikt parti er noe ganske annet enn å gå inn for uavhengighet av et kommunistisk parti.»

Problemet er bare at arbeiderne kan se annerledes på dette enn det det statsbærende partiet gjør.

FARVEL OG LYKKE TIL

Ethvert moderne samfunn vil, etter det jeg kan forstå, ha et byråkrati — kapitalistisk eller sosialistisk. Når regjeringsmakta tilfaller et parti som har definert seg sjøl som arbeiderklassens fortropp og politiske talerør, blir dette en ideologisk paraply som byråkrater og mektige strebere kan gjemme seg under. Hvis sosialismen derimot er til for folk, må folk gis større rett til innsyn, og større rett til organisert opposisjon enn det vi har under kapitalismen.

AKP-ledelsen vil begrense disse politiske rettighetene og til og med binde fagforeningene til staten, gjennom å lenke dem til det kommunistiske partiet.

AKP kunne ha starta en langvarig og fordomsfri diskusjon om de negative lærdommene fra den demokratiske sentralismen og proletariatets diktatur. SK våga ikke denne diskusjonen. SK stramma i stedet tømmene og vant en midlertidig seier, som jeg tror vil vise seg dyr for partiet.

Det er derfor jeg og noen andre gikk ut av partiet, og det er derfor vi oppfordrer flere til å gjøre det. Jeg vil likevel ønske de mange gjenværende lykke til. Takk.

Helge Øgrim

Arbeiderbladet

Kaldt, pent! **VERET**

19. februar 1981 Nr. 57: 40. 2.000. 70. 200. 25. 17. 70

Gro i Haugesund SIDE 8

Røste's landslag SIDE 44

Maurstad går ikke SIDE 15

Reiseliv

HELGE ØGRIM AVSLØRER -HENSYNSLØSE AVHØR I AKP

• AKP står lur en politisk. Hensynsløse avhør fører med til dagens og partiet er fullt av anklager.
• Det er tidligere medlem av AKP, Helge Øgrim som kommer med denne kraftfulle i et intervju med «Ung og Tide» i dag.

• Hvis AKP får makten, kommer jeg til Sverige.
• Den harde kjerne i AKP er Pål Steigan, Trond Øgrim, Finn Sjøer, Sigurd Alnæs og Sverre Knutsen - Helge Helge Øgrim.

UTBRYTER

MAKTGLAD

SEIDENE 18-21

POLITIFOLK TØR IKKE KRITISERE

• Er virkelig AKP et parti der ledernes diktatur råder? Bør den demokratiske sentralismen forkastes?

• Er kadervurderingene i partiet å ligne med tredje-gradsforhør og dyneløfting?

• Satser AKP nå på en «radioaktiv sosialisme» etter atombombens ragnarokk?

Her tar Pål Steigan opp Helge Øgrims kritikk av partiet, og tar til motmæle mot en del av beskyldningene mot AKP. Han stiller også spørsmål ved hvorfor dette «oppgjøret med AKP» kommer nå, og viser hvordan intellektuelle fra sekstitalsgenerasjonen nå står ved et vegskille: Valget mellom kommunismen eller karrièren.

Jern-neve og disiplin — borgerlig type ...

– Sekstitalsgenerasjonen

Av Pål Steigan

De fleste av oss er for unge til å huske det, men rundt 1950 kom Arbeiderpartiets generalsekretær Haakon Lie med flere bøker mot kommunistene i Norge. Det var boka «Cella på Herøya», boka «Kaderpartiet» og andre. De danna opptakten til den lange istida i norsk etterkrigs-politikk som er kalt maccarthyismen, en anti-kommunistisk kampanje av ufattelige dimensjoner. Det Haakon Lie gjorde, var å trekke ut løsrevne utdrag fra det indre partilivet i NKP og fra Stalins Sovjet. På dette grunnlaget gjentok han om igjen

og om igjen at det leninistiske kaderpartiet betyr «partiets diktatur over folket, partiledelsens diktatur over partimedlemmene». Frafalne NKP-medlemmer blei kalt fram som vitner for Haakon Lies kampanje.

I 1973 ga Libertasforlaget Elingaard ut ei bok av Skard og Slettebøe under titte-len: «Slik arbeider marxist-leninistene». Jeg vil sitere en av hovedkonklusjonene derfra:

Proletariatets diktatur, slik Lenin definerte det, som én klasses diktatur over alle andre, er uforenlig med demokratiske ideer om statsstyre. På grunn av prinsippet om demokratisk sentralisme (behandles i kapitlet om «Det kommu-

nistiske parti») ble proletariatets diktatur i praksis ikke én klasses diktatur, men ett partis diktatur. (s. 35)

På grunn av teorien om kommunistpartiet som et elite-parti, har proletariatets diktatur utviklet seg til å bli partiets diktatur over andre klasser, arbeiderklassen inklusive. (s. 60)

I april i år ga Helge Øgrim et intervju med Dag og Tid der en av hovedkonklusjonene var at om AKP får gjennomført sitt program, blir resultatet en politistat, partiets undertrykking av folket, der det gjelder å rømme til Sverige fortest mulig.

Mesteparten av intervjuet med Helge i Dag og Tid har preg av anekdoter. Han har vridd og vrent på løsrevne hendelser

Jern-neve og disiplin — proletær type ... Hva råder i AKP?

ved et vegskille...

til det ukjennelige for å få AKP til å stå fram som det reine redselskabinettet. Jeg ser ingen hensikt i å kommentere pratet hans om tvangsklipping og psykoanalyse. Det er også umulig for meg å forsvare meg mot den typen politisk sjikane som Helge bedriver. Han framstiller meg og andre partiledere i AKP som maktglade despoter som klamrer seg til posisjonene med alle midler. Dette tar jeg med stor ro. Jeg har også møtt fanatiske kristne som var overbevist om at jeg er sjølveste Dyret i Johannes Åpenbaring, så Helges sjikane gjør lite inntrykk på meg.

Derfor vil jeg konsentrere meg om de politiske argumentene Helge har kommet

med, i den grad de lar seg grave fram blant alt slarvet.

LEDERNES DIKTATUR I AKP?

I likhet med Haakon Lie og Libertas-forfatterne Skard og Slettebøe, er Helge opptatt av å fordømme den demokratiske sentralismen. I likhet med forgjengerne erklærer Helge at dette organisasjonsprinsippet fører til ledernes diktatur over medlemmene, han kaller det «drapet på partidemokratiet». Demokratisk sentralisme er et fremmedord og kan også virke fremmed på folk flest. Men faktum er at den demokratiske sentralismen er en organisasjonsform som er utvikla av arbeiderklassen. Enhver streik praktiserer den

demokratiske sentralismen. Alle arbeidere har demokratisk rett innad til å fremme forslag, stille alternative kandidater til streikeledelsen og til og med foreslå streiken avblåst. Men så lenge det er et flertall for streik, så har mindretallet å bøye seg for flertallets linje. Om et mindretall er mot hele streiken, kan de ikke bare begynne å jobbe igjen. I arbeiderklassen kalles det streikebryteri, og regnes for noe av det råtneste som kan gjøres mot arbeidskameratene. Streikende arbeidere har også i Norge brukt eksklusjon og suspensjon mot fagforeningsmedlemmer som har motarbeida streiken utad. For arbeiderklassen er denne disiplinen sjølsagt. Arbeiderne veit at de har en mektig

OPPGJØR MED AKP?

fiende og at det eneste våpenet de har å sette opp mot denne fienden er enhet og fast organisasjon. Men dette som er like naturlig for den klassebevisste arbeideren som å puste og spise, blir for den borgerlige intellektuelle et «tyranni mot enkelt-mennesket», «meningsterror» osv. Helge er spesielt forbanna på direktivretten, som han kaller det. I samme intervju gir han tilsynelatende varm støtte til Solidaritet i Polen. Men Helge må jo være totalt uvitende hvis han ikke skjønner at Solidaritet bruker direktiver for å lede kampen på landsplan. Solidaritet kombinerer et levende demokrati med prinsippet om å slå som én mann. Er det vedtatt streik klokka 12 i morra, så blir det streik klokka 12 i morra. Solidaritets ledelse har også flere ganger trukket et streikevarsel tilbake, også i form av et direktiv. Jeg skal ikke drøfte om alle Solidaritets direktiver har vært riktige, men poenget er at dersom Walesa og co. ikke hadde hatt muligheten til å lede på denne måten, så ville Solidaritet vært spilt ut over sidelinja av den polske revisjonistklikken for lenge sia. Det Helge i virkeligheten gjør er å avvise enhver form for ledelse og å avvise enhver form for arbeiderrevolusjon. Jeg utfordrer Helge til å nevne ett eksempel på en vellykka revolusjon som ikke har forutsatt denne typen disiplin og en eller annen form for demokratisk sentralisme.

DEMOKRATI — SOM FORPLIKTER

Når det gjelder det indre partilivet i AKP, så sier Helge at han hadde «glede av å hundse folk» og insinuerer at dette er gjengs i partiet. Faktum er at ikke noe annet norsk parti bruker så lang tid på sine landsmøteforberedelser som AKP(m-l). Ingen andre partilandsmøter behandler så mange forslag til program o.l. som det vi behandla gjennom hele vår landsmøtebevegelse i fjor. De viktigste dokumentene til landsmøtet blei endra på viktige punkter etter kritikk fra medlemmene. I hvilket annet parti har partiledelsen gått ut til medlemmene og oppfordra dem til å diskutere følgende spørsmål: Er det grunnlag for mistillit til den sittende ledelsen? De politiske hovedspørsmåla foran landsmøtet blei diskutert i Klassekampen, i internpressa og på sommerleire. Faktum er at dette er en langt mer demokratisk prosess enn i noe annet norsk parti. Og vårt demokrati er forpliktende. Flertallsvedtak skal gjennomføres. Om det ikke var slik,

ville det ikke være noe demokrati, men et skinnendemokrati, et formaldemokrati. Mens DNA-landsmøtet kan vedta både Nord-Norge-banen og 6 timers-dagen i prinsippet, uten at partiledelsen bryr seg det minste om det, så er våre vedtak forpliktende for våre tillitsmenn.

Dette betyr ikke at vårt partidemokrati er perfekt. Medlemmer og tillitsmenn i AKP er sjølsagt også produkter av det samfunnet vi lever i og sliter med dårlige, byråkratiske vaner som vi har lært i samfunnet rundt oss.

DYNELØFTING OG TREDJEGRADSFORHØR?

Helge latterliggjør kadervurderingene i AKP. Igjen et ord som lyder gresk for de fleste. Og Helge bidrar til å gi det hele et bengalsk skjær. En leser av Dag og Tid kan få det inntrykket at det dreier seg om reine tredjegradsforhør der Helge snakker om «offer» som sitter igjen med «skamma, ribba og plukka frå kvarandre».

I virkeligheten er dette med kadervurderinger en enkel sak. Alle andre partier har også kadervurderinger i en eller annen form, men de kaller det noe annet. I det private næringslivet er det personvurderingsskjemaer av en annen verden. Hvis det er noe sted en finner grafsing i privatlivet til folk, så er det der. I AKP dreier det seg om at den du jobber sammen med politisk diskuterer folks sterke og svake sider for å finne ut hva slags jobber de egner seg til. Det er et system for å utvikle folk til å ta på seg mer krevende oppgaver, og det er et system for å prøve å hindre at karrierister og byråkrater blir ledere i organisasjonen. Helge vil sikkert huske at en av de tingene medlemmene var særlig kritiske til under kadervurderingene var folk som «sparka nedover og sleika oppover». Sânt blei til en viss grad avslørt, og godt var det. Sjøl om visse tegn i det siste tyder på at vi burde vært grundigere.

Helge gir inntrykk av at disse vurderingene arta seg som reine dyneløfterseanser. Dette er sjølsagt bare tull. Men jeg skammer meg ikke for å nevne at i tilfelle av at partitillitsmenn har vært ansvarlige for alvorlige tilfeller av kvinneundertrykking, så har det blitt kritisert. Men i motsetning til i andre partier der sânt tas opp som personlige ryktekampanjer, har vi prøvd å ta det opp som en redelig diskusjon blant kamerater. Men som sagt, det-

te er unntaka. Som oftest er det en diskusjon av feil og fortjenester. Dette veit Helge. Han veit også at de aller fleste medlemmer opplever kadervurderingene som en hjelp til å løse problemene i arbeidet sitt. Når han framstiller det annerledes, er det derfor mot bedre vitende.

AKPs SIKKERHETSPOLITIKK

En annen perle i Helge Øgrims bekjennelser er det han sier om AKPs sikkerhetspolitikk. Igjen er det anekdotemakeren Helge Øgrim som er ute for å drite ut tidligere partikamerater. Tenk de er så idiotiske at de bruker fingerspråk og dekknavn «for å lura ei overvakingsteneste vi meinte var etter oss over alt». Riktignok sier han også at både ml-rørsla og andre progressive organisasjoner blir overvåka, men dette fleiper han bort og framstiller frykten for overvåkingspolitiet som en slags forfølgelsesvanvidd.

Dette er toppmålt kynisme. Som tidligere leder i Rød Ungdom veit Helge nemlig utmerka godt om kamerater som er nektet jobb i årevis på grunn av at etterretninga, enten det nå er SIPO, NAF eller Creditbanken, har dem på svartelister. Helge har personlig mottatt rapporter om at SIPO har forsøkt å kjøpe enkeltmed-

OPPGJØR MED AKP?

lemmer av ml-rørsla som spioner i parti og ungdomsforbund. Tidlig i syttiåra var det ikke rart om også mange på venstresida ikke skjønnte alvoret i SIPOs, CIAs og KGBs virksomhet. Men nå veit enhver Alta-motstander at hun står i overvåkingspolitiets søkelys på grunn av sitt politiske standpunkt. Vi veit at det drives brevåpning, svartelisting og telefonavlytting. Vi veit at det blei funnet en ledning direkte fra telefonen til Peder Martin Lyssetøl i Trondheim til politihuset der alle hans private samtaler blei tatt opp på lyd-bånd. I Norge i 1981 skal en være nokså uvitende dersom en ikke kjenner til dette. Men Helge er ikke uvitende. Han veit om dette og mye mer. Når han bagatelliserer overvåkinga er det derfor en bevisst handling, en bevisst tilsøring av kapitalismen og det norske klasseskildet. Han hjelper SIPO ved å gjøre dette, og det veit han.

Et hovedpunkt i Helges angrep på AKP er at partiet tar sikte på å innføre en politistat med undertrykking av arbeiderklassen. Igjen et plagiat etter Haakon Lie. Men dette er problemer som mange grubler på, derfor skal jeg ta Helges argumenter alvorlig.

ILLUSJONER OM KAPITALISMEN

Intervjuet med Helge oser av en utrolig illusjon om den nordiske sosialdemokratiske kapitalismen. Han ser bare det demokratiet som finnes på overflaten, men om vi riper i lakken, hva finner vi der? Sjøl om Helge har gitt opp trua på revolusjonen, har jo ikke borgerskapet gjort det. Så lenge klassekampen i Norge er på et så lavt nivå som den er i dag, så lenge de revolusjonære er såpass få er det sjølsagt ingen kunst for borgerskapet å spille tolerant. Det kan herske med utspekulerte hersketeknikker, gjennom et nesten totalt kringkastings- og pressemonopol som systematisk innpoder det arbeidende folket med hvor rettferdig og demokratisk det er at olje- og finansmonopolene har den totale økonomiske makta i landet.

Men hva skjer den dagen dette systemet rakner? Hva skjer når arbeiderklassen blir så forbanna at den ikke lenger vil nøye seg med smulene fra de rikes bord? Joda. Det er forberedt alt sammen. I arkivskapene ligger unntakslovene som gjør det mulig å bruke standrett mot arbeiderledere. I Politihuset i Åkebergveien ligger kartotekene over alle «potensielle fiender» fra den rødeste kommunist til den mest lysegrønne venstreman. Bor-

gerskapet er tolerant så lenge makta og rikdommen er trygg. Men all historisk erfaring viser at dersom profitten står i fare, vil jernneven kaste silkehansken. Har du glemt dette, Helge?

FLUKTEN TIL SVERIGE ...

Du vil flykte til Sverige om AKP tar makta i Norge. Hvilken garanti har du for at Sverige fortsatt er et borgerlig demokrati om femten, tjue eller tretti år? Innser du ikke at det sosialdemokratiske velferds-Norden er ei bittelita kvise på verdens rompe? Er du ikke klar over at det store flertallet av menneskeheten lever i nød og fattigdom og at en av grunnene til at det har vært mulig å oppnå en relativt høy velstand i det imperialistiske Norge er at norsk kapital har gjort og gjør kjempeprofitter på verdens fattigdom? Hvem har innbilt deg at denne privilegerte situasjonen er noe varig. Alt nå er det en halv million arbeidsløse i Norden. Olje-Norge blir rikere, men arbeidsfolk blir fattigere. Hvordan kan du snakke som om den sosialdemokratiske illusjonen kan vare evig, slik verden ser ut i dag?

Det er denne utfordringa som sosialister må svare på. Dersom kapitalismen i verdensmålestokk hadde vært i stand til å sikre en jamn velstandsutvikling og full sysselsetting, slik det var tendenser til i Norge i femti- og sekstiåra, så ville sjølsagt kapitalismen hatt ei stor framtid foran seg. Men alle fakta viser at dette ikke er tilfelle. Kapitalismen må føre til arbeidsløshet i millionomfang, den må føre til imperialistiske kriger, den må føre til enorme naturødeleggelser. Det er dette som er alternativet til sosialismen.

Bare dersom en får gjort slutt på at profitten blir drivkrafta for samfunnet, bare dersom en får slutt på et system der mennesker utbytter mennesker, så vil det være mulig å unngå de vanvittige ødeleggelserne som kapitalismen fører med seg. Dette må være utgangspunktet. Så får vi diskutere hvordan sosialismen skal se ut. Diskusjonen og kampen om det vil fortsette langt inn i sosialismen. Men det er nødvendig å begynne denne diskusjonen her og nå.

Sommerleir på Tromøya ved Arendal, med gruppediskusjoner og sommerlig idyll ... Hvordan fungerer demokratiet og organisasjonslivet i m-l-bevegelsen?

(Foto: Samfoto)

OPPGJØR MED AKP?

PARTIET OG SOSIALISMEN

Helge sier at vi ikke vil innrømme arbeiderklassen de rettighetene den polske arbeiderklassen kjemper for. Dette er vrøvl. Den polske arbeiderklassen kjemper for elementære faglige og demokratiske rettigheter. Samtlige av disse rettighetene har vi programfesta på vårt partilandsmøte, inkludert en grunnlovsfesta streikerett. Men vi går lengre, vi stiller en parole som Solidaritet aldri har stilt, nemlig at arbeiderklassen skal ta makta i hele samfunnet, også i produksjonen og økonomien.

Til dette sier Helge: Ja, men dere vil at partiet skal spille en ledende rolle, og da blir det i praksis partiets diktatur over arbeiderklassen. Til dette er det å si: AKP kommer ikke til makta om ikke arbeiderklassen regner partiet som sitt politiske parti og sjøl gjennomfører revolusjon. Vi er ikke tilhengere av statskupp, men av en politisk revolusjon gjennomført av arbeiderklassen og størst mulig del av det arbeidende folket. En slik revolusjon vil aldri lykkes på grunnlag av masseorganisasjoner aleine. Det må finnes et politisk parti med en analyse av kapitalismen og sosialismen og med et politisk program for hva slags samfunn en skal bygge. Jeg er spent på om Helge kan nevne en eneste vellykket revolusjon der det ikke har vært et slikt parti i spissen.

Dette betyr ikke at seieren er sikra for evig tid. Så lenge partiet er et virkelig arbeiderparti skulle det være liten fare. Men vi har smertelige erfaringer om at kommunistiske partier har degenerert til de mest reaksjonære og borgerlige partier, det er nok å nevne Lenins og Stalins gamle parti. I AKP fortsetter diskusjonen om hvordan vi skal hindre ei slik utvikling. Her må vi være klar over at det er mange faktorer som har bidratt til at tidligere sosialistiske og folkedemokratiske land har blitt byråkratkapitalistiske diktaturer. I flertallet av disse landa er ikke regjeringspartiet et tidligere kommunistisk parti. Det dreier seg om partier som er en sammenslutning av et kommunistparti og et sosialdemokratiske parti. Det ligger i korta at dette måtte gå galt. Eller ta det faktumet at kommunistpartiene kort etter revolusjonen blei oversvømmet av folk som så muligheten til en karriere nettopp innfor partiet.

Det eksisterer også en fare for at par-

tiet etter revolusjonen skal bli et parti av statsadministratorer, der arbeiderklassen skyves ut i kulissene. Derfor må det føres en stadig kamp for å holde partiet rødt og levende.

Det at partiet spiller en ledende rolle i samfunnet betyr ikke at det skal gå fram som en elefant i en glassbutikk. Om partiet lider et politisk nederlag i nasjonalforsamlinga, på LO-kongressen eller på arbeidsplassen, må sjølsagt partiet være voksent nok til å spørre seg sjøl om det er på villspor. Dersom det fortsatt mener å ha rett, bør det gå ut i arbeiderklassen for å vinne oppslutning om sin kurs. Jeg forestiller meg ikke et sosialistisk Norge som er politisk sterilt, uten opposisjon og kamp. Tvert om regner jeg med mye av begge deler.

PROLETARIATETS DIKTATUR

Men om denne sosialismen skal overleve en eneste dag, så må den være villig til å undertrykke kapitalkreftene, undertrykke representantene for de utenlandske selskapene og undertrykke kontrarevolusjonære bander. I motsatt fall vil sosialismen møte samme skjebne som Allendes Chile. Proletariatets diktatur er derfor nødvendig, sjøl om det har skjedd overgrep i historien til proletariatets diktatur. Ofte vil en oppleve å stå overfor et valg mellom to onder.

La meg ta et eksempel: Alle roser Stalins rolle i seieren over Hitler-Tyskland, også Tor Halstvedt, som sier at han har bare to positive ting å si om Stalin. Det ene er at han ledet den første arbeiderstaten og det andre er at han ledet an i seieren over Hitler. Ikke dårlig bare det. Men for å vinne over Hitler, måtte Stalin blant annet gjennomføre den storstilte industrieflyttinga av 2000 industribedrifter fra det europeiske Russland til øst for Ural. Om noen her tror at det kunne skje med allmøtedemokrati og silkehansker, tar de feil. Det er ingen tvil om at det blei brukt tvang og militær disiplin. Det er ingen tvil om at det blei begått overgrep. Men på den andre sida redda det kanskje verden fra Hitler-tyranniet. Hva ville dere valgt i en slik situasjon?

«RADIOAKTIV SOSIALISME»?

Helge beskylder AKP for å være tilhenger av «radioaktiv sosialisme». Han sier at Lenins teorier om folkekrig ikke gjelder i atomalderen. Vi var det første politiske

partier som pekte på den økende faren for en ny verdenskrig, og vi har fått mye skjellsord over oss av den grunn. Men nå er et flertall av folket av samme oppfatning som oss, og SV vil gjøre kampen mot krigsfaren til en hovedsak i valgkampen. Men i motsetning til SV som tror at krigen oppstår fordi det finnes våpen, har vi en marxistisk analyse som forklarer at krigen oppstår på grunn av rivalisering om råstoffer, markeder osv. mellom de imperialistiske maktene, i dag spesielt Sovjet og USA. Vi ønsker å unngå krigen, men makta over det ligger ikke i våre hender. Derfor har vi også en politikk for forsvar i tilfelle det verste skulle skje. Vi er ikke villige til å si med Steinar Hansson i SV at dersom krigen kommer, er det best å gi massene ei morfinsprøyte.

Pratet til Helge om «radioaktiv sosialisme» er så uklart og så uforpliktende at jeg vil spørre like ut: «Mener du nå at det er meningsløst å legge opp en politikk for forsvar mot angrep i tilfelle av en verdenskrig?» Kan vi få et klart svar på dette?

GUDEN SOM SVIKTET

Helge Øgrim har valgt. Han har vendt ryggen til AKP(m-l) og brutt med det meste han har stått for i 13–14 år. Hva har han valgt i stedet? Har han valgt en annen måte å kjempe mot kapitalismen på, en annen måte å kjempe for sosialismen på? Såvidt jeg kan se, har han ikke det. Såvidt jeg kan se har han ikke bare vendt ryggen til AKP(m-l), han har også gitt opp kampen for sosialismen for å innrette seg best mulig i dagens kapitalistiske Norge.

Dette er ikke enestående. Dette er tidstypisk. I utenlandske tidsskrifter har det i flere år vært artikler og notiser om opprørerne fra sekstitallet som bryter over tvert og finner seg en plass i The Establishment. Det mest omtalte tilfellet er vel den gamle venstrebølgen Jerry Rubin, som etter å ha tordna mot profitt og mammon finner seg en plass som finansmekler i sjølveste Wall Street. De franske nyfilosofene, som var på moten et par år tilbake, hørte til samme tendens. De smykker seg med tittelen «eks-maoister», det heter jo at en skal bli en så god konservativ når en blir gammel, hvis en har vært radikal når en var ung, og gir ut bøker om «Guden som sviktet». «Guden

OPPGJØR MED AKP?

En del av sekstitalsgenerasjonen er kommet til et vegskille: Skal en holde fast ved lenismen eller åpne døra til Karrièren med stor K?

som sviktet)-litteraturen har blitt en genre som fyller hyllemetre. Men for at guden skal svikte, må det sjølsagt ha vært en gud. Her vi inne på «puddelens kjerner», den metafysiske, overflatiske, ja halvreligiøse holdninga til sosialismen som mange av oss intellektuelle sekstitalsradikalere hadde. Helges avhopping er interessant fordi den gir et slags speilbilde av vår generasjons svakhet.

KARRIÈREN ELLER KOMMUNISMEN

En del av sekstitalsgenerasjonen har kommet til et veiskille. Skal de velge karriere og et godt liv, eller skal de velge den

harde, slitsomme kampen for arbeiderklassen som kanskje gir svært små resultater på kort sikt? De har blitt stilt overfor valget før, slik Helge sier i intervjuet med Dag og Tid: «Dyktige studenter ga opp karriere og interessene og vaska jernbanevogner i staden». Helge valgte riktig en gang. Han begynte å vaske jernbanevogner. Andre begynte som jernarbeidere, bussjåfører osv. Dette var et bevisst politisk valg. En del av vår generasjon hadde mulighet til å velge, og vi valgte å forsøke å bli ett med arbeiderklassen, den klassen vi visste måtte stå i spissen om det skulle bli noen revolusjon. Det er blitt sagt mye negativt om denne prosessen. NAF prøv-

de å piske opp hets om såkalte pappagutter som kommer ut for å «infiltrere» og lage bråk. Dermed viste de sjølsagt en grenseløs forakt for vanlige arbeidsfolk og spredde en ide om at sindige og rolige norske arbeidere vil gå til beinhard streikeaksjoner på grunn av en eller to kommunister. Jeg vil på ingen måte nedvurdere studenter og intellektuelle som bidrar som intellektuelle for å øke kunnskapen om samfunnet og naturen. Kunnskap er også viktig for arbeiderklassen. Men jeg vil likevel fullt ut forsvare den innstillinga som fikk en god del kamerater til å velge f.eks. en industriarbeidsplass og mange av dem har også lyktes i å bli ett med klassen, å bli dyktige og respekterte representanter for arbeidskameratene sine.

Men for noen oppstår valget på nytt, og på en langt mer definitiv måte enn da de var i tjuåra. Krisa i venstrebevegelsen er bl.a. prega av at en del av trettiåringene er kommet i panikkalderen. Nå går toget, klassekameratene begynner å dukke opp som statssekretærer og fremadstormende administratorer, noen få år til er det fortsatt muligheter for å gjøre karriere, men så vil verdien på markedet begynne å synke og snart vil neste generasjon stå sterkere i konkurransen. For mange avhoppere i den vesteuropeiske venstrebevegelsen er dette sjølve motoren, men hvor mange av dem er det som sier det? Hvor mange sier at de foretrekker en personlig karriere og et behagelig liv? Praktisk talt ingen. Det blir for plump, for vulgært, for egoistisk. Derfor blir avhoppet kamuflert som «et ideologisk oppgjør». De bekjenner at de etter års vandring i mørke endelig har sett lyset og innsett kommunismens udemokratiske karakter. Og borgerskapet slakter gjøkvalven for hjemkomsten til den fortapte sønn og himmelen gleder seg over den angrende synder.

DE PRIVILEGERTES VALG

Men hvem er disse som har muligheten til å velge? Kan skiftarbeideren på jernverket velge å bli diplomat eller personlig sekretær for justisministeren? Kan kassadama i samvirkelaget velge å gjøre karriere i Norsk Hydro? Kan den afghanske bonden velge et behagelig liv? Nei, sjølsagt. Ingen av disse kan velge. Det er et lite og privilegert sjikt som kan velge. I Norge er

OPPGJØR MED AKP?

det noen få ambisjonsrike intellektuelle med spisse albuer som kan velge. Men arbeiderklassen kan aldri oppnå et grunnleggende bedre liv ved å satse på en personlig løsning for den enkelte. For arbeiderklassen er bare en kollektiv løsning mulig, en løsning der hele klassen kjemper seg fram til makta i samfunnet og skaper et sosialistisk samfunn uten utbytting. I verdensmålestokk er det en enda mer forsvinnende minoritet som kan velge. Den etiopiske kvinnen som må se sitt barn dø på grunn av en sultkatastrofe som er skapt av imperialismen, hun har intet valg. For henne og hennes medstre finnes ingen annen utvei enn å styrte imperialismen som system. Og det krever personlige ofre. Det krever at en er villig til å ofre sine egne personlige interesser for at arbeiderklassen og de undertrykte folkene skal oppnå varig framgang.

Og når jeg snakker om ofre i denne sammenhengen mener jeg noe langt mer enn det Helge Øgrim syter over til Dag og Tid. Han forteller at han måtte lære seg opp til løgn og dobbeltliv i ml-bevegelsen, blant annet forteller han ei tåredryppende historie om at han måtte skrive i hop noe for å få fri ei jul. Nei, tenk det, Hedda. Hvor skrekkelig, hvor diktatorisk. Her driver den slemme ml-rørsla og stjeler sjølv den kristne julehøytida fra stakkars Helge Øgrim. Jeg skjønner ikke at Helge har mage til å sette sånt på trykk, i en verden der Bobby Sands satte livet på spill for å kjempe for det irske folkets frihet fra det engelske koloniherrdømmet, i en verden der argentinske menneskerettighetsforkjempere og fagforeningsfolk går i døden framfor å tyste på sine kamerater. Men Helge klager over sin tapte julefeiring. Jeg overlater til forsamlinga å dømme om tyngden i Helges standpunkt.

MARXISMEN I KRISE?

Det snakkes om at marxismen er i krise. Helge Øgrims brudd med AKP er ikke bare et brudd med partiet, det er et brudd med marxismen og leninismen. Hvis en skreller vekk alle personlige utfall og alle forvriddede anekdoter fra Helges tresiders intervju i Dag og Tid for å komme fram til den ideologiske kjerna i det han står for, så er hans budskap praktisk talt ord for ord identisk med «anti-Marx»-filosofene i Frankrike.

Men la oss da se på utviklinga av verden fra vestkanthippien forlot Slottspar-

ken på sekstitallet til han forlot AKP på åttitallet. Har virkeligheten vist at marxismen er mindre holdbar i dag enn den var den gangen?

La oss ta grunnlaget, den politiske økonomien. Marx påviste at kapitalismen skapte enorme samfunnsmessige produktivkrefter som sto i skrikende motsetning til den private kapitalistiske tilegnelsen. Ifølge Marx må denne motsigelsen gang på gang føre til ødeleggende kriser, og motsetninga kan bare løses ved at samfunnet tar over disse produksjonsmidlene og utnytter dem etter en plan. Da Helge blei marxist-leninist på sekstitallet, var det lite i økonomien som tyda på at Marx hadde rett. Reallønna steig hvert år, inflasjonen var på et par prosent, verdensmarkedet økte og den kapitalistiske økonomien var prega av en høykonjunktur som i hovedsak hadde vart siden verdenskrigen. *Da fantes det grunner til å tru på den krisefrie kapitalismen, da fantes det grunner i virkeligheten til å tru at Marx hadde tatt feil. Men er dette situasjonen i dag?*

OECD regner med 30 millioner arbeidsløse i år. Helmut Schmidt sier at hvis ikke de kapitalistiske statene oppgir sin proteksjonistiske politikk, så er det en fare for 60 millioner arbeidsløse om noen få år.

Midt oppe i det grenseløse tullet som Tore Stubberud har sagt, har han skjønnet noe. Han sier at det koster noe å være ml'er, mens det derimot er en stor fordel å være SV'er, med ett øye på sosialismen og ett øye på statens lønnsregulativ. Og visst koster det å være ml'er. Mange kommunister har gått i årevis uten å få jobb på grunn av yrkesforbud i det «demokratiske» Norge. Men om en tar sikte på å klatre i Dagbladet, NRK eller Bokklubben, er det en fordel å være SV'er.

DEN KAPITALISTISKE DRØMMEN RAKNER

Slik gikk det med drømmen om velferdens kapitalistiske tusenårsrike. Nå har vi virkelig den hæren av arbeidsløse som Marx snakka om. Nå ødelegges produktivkrefter som det har krevd både menneskelige og naturlige ressurser å bygge opp, akkurat slik Marx hevda. Nå er situasjonen så desperat for kapitalistklassen at sjøl de store internasjonale tidsskriftene til monopolborgerskapet maler kapitalismens framtid i dystre farger. Time Maga-

zine innrømte i et hovedoppslag med tittelen «Capitalism — does it work?» i fjor vår at kapitalismen ikke klarer å løse disse problemene og den eneste trøsten man så der i gården var at heller ikke Sovjet og Øst-Europa greide det.

Etter årtier med klasseharmonibegynner det også å røre på seg i steinrøysa her hjemme. Nå prekes ikke lenger framgangens evangelium for arbeiderklassen. Borgerskapets representanter står åpent fram slik direktør Egil Bakke gjorde det da han med klare ord krevde «økt profit». Sosialdemokratene har lagt Keynes til side og gjennomfører Milton Friedmans ideer. I det året da statsbedriften Norsk Hydro passerte milliarder i overskudd, og eierinntektene viste ei økning på 24 milliarder, da blei tanken om skolepenger reist i olje-Norge. Snart har vi betalingsskolen og fattigkassa tilbake, så sier noen at marxismen er død. Dette er, som Sigurd Allern sa 1. mai, den omvendte famillieboka.

Eller ta statsteorien. Da Helge og jeg leda studiesirkler i marxismen-leninismen tidlig på syttitallet, viste vi til Menstadslaget for å vise statens klassekarakter. Etter hvert studerte vi mer historie og gravde fram slaget på Drammen torg i 1881. Men dagens ungdom behøver bare å se på hva som skjedde i vinter da 600 politifolk blei satt inn for å tvinge gjennom Alta-utbygginga. Når en ikkevoldsdemonstrasjon for ei eneste elv blir møtt med en så massiv makt, skal det sannelig ikke mye fantasi til for å tenke seg hva borgerstaten vil gjøre dersom arbeidsfolk gjennomførte den helt store sivile ulydighetsaksjonen med å ta fra rikfolka oljemilliardene. Statens klassekarakter er ikke blitt mindre klar i åttiåra. En trenger ikke være leninist for å innse at staten er borgerskapets redskap. Også her har teorien blitt bekrefta på en helt annen måte enn i sekstiåra. Likevel hevdes det at marxismen er avlegs.

SOSIALISMEN INTET UTOPIA

Sjøl sagt er det ting som har forandra seg. For oss som fikk vår politiske oppvåkning i kampen for å støtte det kjempende vietnamesiske folket, er det naturligvis et sjøkk å oppleve at det samme Vietnam blir et statsfengsel etter at amerikanerne er kasta ut. På samme måte må det ha virka at den kulturrevolusjonen i Kina som vi henta inspirasjon fra, endte i kaos.

OPPGJØR MED AKP?

Hvis en har slutta seg til marxismen-leninismen utfra et enkelt verdensbilde der sosialismen er like enkel som å invitere noen til rødvin og ost, så er det sjølsagt all grunn til å snakke om Guden som sviktet. Hvis en hadde trudd at sosialismen er å skrive veggaviser og gå på politiske møter, er det ikke merkelig at en opplever virkeligheten som en kalddusj.

Men det vi i så fall må bebreide er ikke marxismen, men oss sjøl. Mange av oss som ga vår entusiastiske støtte til marxismen i sekstiåra og syttiåra hadde liten innsikt i marxismen, særlig hadde vi liten forståelse for den marxistiske kritikken av den politiske økonomien.

Derfor forestilte vi oss sosialismen som et Utopia, en drømmeverden der alle problemer er løst, der framgangen fortsetter rettlinja under røde faner akkompagnert av pauker og basuner. Men Marx forespeilte oss aldri sosialismen som noe Utopia. Marx sa at sosialismen var full av rester av kapitalismen, slik som lønnsforskjeller, motsetning mellom by og land, mellom åndsarbeid og kroppsarbeid osv.

Mao var enda skarpere. Han sa at sosialismen er full av motsigelser. Poenget er at sosialismen løser to viktige spørsmål: Den løser, i hvert fall langt på vei, spørsmålet om eiendomsretten til kapitalen, og den løser spørsmålet om statsmakta. Men dersom det kapitalistiske samfunnet som fødte denne sosialismen ikke var kommet lengre enn til håndkjerra og treplogen, så vil håndkjerra og treplogen også finnes langt inn i sosialismen. De som utroper marxismens død, glemmer at de aller fleste sosialistiske revolusjoner hadde funnet sted i land som i marxistisk forstand ennå ikke er modne for en fullt utvikst sosialisme. Det betyr at de faktisk i lang tid vil fortsette å være primitive og at deres vei framover mot et klasseløst samfunn vil bli ytterst komplisert, fordi de økonomiske og produksjonsmessige forutsetningene ikke er til stede. De glemmer kulturens enorme makt. Sjøl om det ateistiske kommunistpartiet kom til makta, overlevde den gamle religiøse keiserdyrkelsen i persondyrkelsen av Mao, ikke bare i massene, men også i kommunistpartiet sjøl.

Det blir framstilt som om det er demokratiet eller mangelen på demokrati som er årsaken til at sosialistiske land har gått dukken. Vi som blei politisk bevisste under kulturrevolusjonen la naturlig nok veldig stor vekt på politiske forhold og har også vært klar over faren for degenereering av det kommunistiske partiet. Men dette er ikke hele sannheten. Den som ser dette som hele sannheten er ikke lenger materialist. Det vi skjønnte svært dårlig under kulturrevolusjonen, var de store problemene som ligger i økonomien. Et land der det nesten ikke finnes industri skal bygge sosialismen. Et land der bondene er i stor majoritet skal bygge et moderne samfunn med storindustri. Vi innså ikke hva slags enorme problemer dette måtte by på. Vi innså ikke hvilket umenneskelig slit som måtte til for å skape noe i nærheten av et moderne landbruk i f.eks. Kina. I et jordbruksland måtte sjølsagt småproduksjonen få en helt sentral rolle. Men Lenin sa, med full rett, at småproduksjon avler kapitalisme hver dag og hver time. Vi leste denne setninga av Lenin mange ganger, men forsto vi dybden i den? Forsto vi at dette betyr at sosialismen vil inneholde sterke økonomiske, materielle krefter som vil avle kapitalisme hele tida i lange tider? Jeg trur ikke vi forsto det. Derfor er venstresida i Vesten så lite opptatt av de økonomiske vilkåra for sosialismen.

STUDÉR MARXISMEN!

Men burde ikke det bety at vi i stedet for å vende ryggen til marxismen, heller burde studere den grundigere og lære oss å forstå de økonomiske lovene i samfunnet? Verden er oppe i ei enorm forandring. Vi står blant annet foran en teknologisk revolusjon som ikke står tilbake for den industrielle revolusjonen. Akkurat som Spinning Jenny la det materielle grunnlaget for Oktoberrevolusjonen og Pariskommunen, vil mikroprosessen legge grunnlag for sosialisme på et langt høyere nivå enn noen gang tidligere. I denne situasjonen er det et alternativ til å hoppe av, og det er å kaste seg inn i kampen om åssen denne framtida skal bli. I denne kampen trenger vi nettopp marxismen og vi trenger folk som er villige til å ta et tak i klassekampen også når det røyner på.

(Mellomtitlene står for redaksjonens regning)

Mange som entusiastiske slutta opp bak portrettene av de marxistiske klassikerne tidlig på 70-tallet, hadde liten innsikt i marxismen. En forestilte seg sosialismen som et Utopia.

Men det må vi klandre oss sjøl for, for marxismen forespeilet aldri noen drømmeverden der alle problemer var løst! (Foto: Samfoto)

MARXIST-LENINIST I AFGHANISTAN

«Det er ingen vits med klok tale om du ikke viser at du er noe tuss med våpen!»

Med denne klare oppskriften arbeider de afghanske m-l'erne aktivt innafor motstandskampen i landet sitt — på kort sikt for å frigjøre landet sitt — på lang sikt for å bygge opp et sosialistisk samfunn i Afghanistan.

Røde Fane har truffet Abdullah — representant for «Den afghanske frigjøringsorga-

nisasjonen» som de har kalt den partibyggende organisasjonen sin. I et smutthull i en ellers tettpakket dag, ga Abdullah oss et intervju om situasjonen i den afghanske motstandskampen og spesielt om situasjonen innafor den marxist-leninistiske bevegelsen i Afghanistan.

«Det er ingen brei vei vi kan følge framover mot et kommunistisk parti i Afghanistan», slår han fast.

— Det hjelper lite med klok tale om du ikke behersker geværet!

— Gjennom avisa Klassekampen er den marxist-leninistiske «Afghanske folkets revolusjonære organisasjon» (ROPA) kjent. Men om historia til denne organisasjonen vet vi lite. Hvordan oppsto den marxist-leninistiske bevegelsen i Afghanistan?

— De fleste m-l'erne og anti-revisjonistene samlet seg tidlig i 1968 omkring avisa Chole Jahved. Det var «Den progressive Ungdommens Organisasjon» som sto for utgivelsen. Allerede etter den ellefte utgaven, ble avisa forbudt.

Selv om 80 prosent av Afghanistan's befolkning er bønder og landarbeidere, lyktes organisasjonen aldri å få fotefeste i disse gruppene. Aktiviteten begrensa seg til de store byene og studentmiljøene.

Noe annet som særpreget «Den Progressive Ungdommens Organisasjon» var at den kun jobba legalt. Det var ikke antydning til underjordisk arbeid.

Indre politisk kamp fantes ikke i organisasjonen. Det mest brennende spørsmålet den gangen — nemlig hvordan man skulle bygge et kommunistisk parti — ble ikke tatt opp. Det var ingen kamp for å styrke arbeidet blant massene. Ingenting

Illegalt spres i dag marxist-leninistenes materiell i Afghanistan. Her en løpeseddel med organisasjonens navn øverst: «Den Afghanske Frigjøringsorganisasjon».

ble gjort for å bygge ut enheten i organisasjonen.

Naturlig nok utvikla det seg ulike ideologiske syn innafor bevegelsen — og det kunne bare ende ett sted — i splittelse.

«Det afghanske folkets revolusjonære gruppe» ble oppretta i 1972. Mange fra «Den Progressive Ungdommens Organisasjon» slutta seg til, og organisasjonen vokste raskt i størrelse.

UT PÅ LANDSBYGDGA

— Du har nevnt at båndene til de arbeidende massene, spesielt bondebefolkninga, var dårlig utvikla. Tok dere tiltak for å bedre situasjonen?

— I løpet av 1974–75 gjennomførte vi en kampanje innafor organisasjonen. Spesielt la vi vekt på at kameratene skulle vende tilbake til landsbyene og etablere seg der. Hovedkrafta i revolusjonen i Afghanistan vil jo være bondene.

Men vi lyktes ikke i å fullføre dette. Mange problemer som vi ikke var forberedt på oppsto.

— Hvilke?

— Når kamerater dro tilbake til landsbygdga, hadde de ingen økonomisk støtte for eksempel til underhold av familien.

— Det hjelper lite med klok tale, om en ikke behersker våpenbruk, understreker de afghanske marxist-leninistene. Det er en lærdom alle motstandsgruppene i Afghanistan har måttet hente. (Foto: Klassekampen)

Den teoretiske forståelsen hos kameratene for hvorfor arbeidet i landsbyene er viktig var lav. Dette resulterte i at de ikke la vekt på å skolere bøndene. Ofte undervurderte de betydninga av å gå inn som en del av landsbysamfunnet — de ble ikke integrert.

De fleste kameratene jobba tidligere åpent — og de var kjent av myndighetene. Når de nå skulle etablere seg ute i landsbyene, ble de ofte arrestert, eller de fikk andre problemer. Etter hvert er nok de fleste vendt tilbake til universitetene.

— I og med denne kampanjen for å styrke båndene til bondemassene — var det full enighet i organisasjonen om at dette var den riktige veien å gå?

— Nei, — det var to syn som sto mot hverandre her som i de fleste andre spørsmål. Men uenigheten om hvor viktig arbeidet blant bøndene var, førte til organisasjonens første splittelse i 1975.

Vi, som utgjorde majoriteten den gangen, var for å føre kraftig kamp mot den fascistiske regjeringa til Daod. Samtidig så vi det som avgjørende for den progressive bevegelsen å ta mer aktiv del i massekampen. Gjennom å gå ut blant folk kunne vi også utvikle den politiske linja vår — gjøre den mer moden. Vi så på denne kampen som en betingelse for seinere å grunnlegge partiet — bygget på marxismen-leninismen-Mao Zedongs tenkning.

De som splitta ut saboterte kampen mot Daod. De ønsket å stå fram som *de revolusjonære* i Afghanistan *uten* å mobilisere massene og *uten* å forene gruppene på venstresida. Ja — de var direkte fiendtlige til å jobbe blant folk og spesielt bøndene.

En sak splittelsesmakerne hengte seg opp i, var at vi ikke hadde noen avis. De hevdet at da ville vi ikke greie å bygge et parti. Etter bruddet publiserte de «AKHGAR» (Gnisten) i noen få utgaver i Vest-Tyskland. Avisa fikk aldri noen betydning for bevegelsen her i landet. Ingen m-l'ere tok den alvorlig. Bevegelsen vår led under mangel på teoretisk kunnskap. Vi innså at uten å skolere kadrene, ville vi aldri kunne bygge partiet. Og fordi vi la vekt på det ideologiske arbeidet i tillegg til at vi forberedte kommunistene på hvordan de skulle tåle tortur og eventuelt kunne bli drept, så beskyldte «AKHGAR»-gruppa oss for å ha «en idealistisk holdning til den kommunistiske etikken.»

AFGHANISTANS MARXIST-LENINISTER

KONFLIKTEN KINA—ALBANIA

— Hvilken posisjon inntar «AKHGAR»-gruppa i Afghanistan i dag?

— Vi kan ikke regne med denne gruppa i Afghanistan i dag — beklageligvis. Selv om de hadde valgt en feil vei, så sloss de for kommunismen, og vi ville ikke se på dem som fiender.

En del medlemmer ble arrestert under Taraki og Amin. Det finnes noen aktive tilhengere i Europa og Nord-Amerika.

Vi har et uttrykk i Afghanistan som omhandler «AKHGAR»:

«Når Enver Hoxha ler i Tirana, så ler de i Kabul. Når Enver Hoxha går på do, så går de på do.»

Da Enver Hoxha angrep Mao Zedongs tenkning, forsøkte «AKHGAR» å følge opp. Resultatet var at de mista sin siste prestisje blant m-l'erne i Afghanistan. De angrep Kina på alle tenkelige måter, og sentralt sto 3 verdener-teorien. Oss kalte de «Kina-agenter».

Vi angrep derimot ikke Albania og Enver Hoxha, fordi vi ikke oppfattet det som vår hovedfiende og derfor ikke kunne avse krefter til det.

— Men hvilken holdning inntar dere til konflikten mellom Kina og Albania etter 1977?

— Om jeg skal si noe om albanerne i dag, så er Enver Hoxhas angrep på Mao Zedong skamløst og billig. Den sovjetiske sosialimperialismen angriper Kina og Mao Zedong mer enn noen andre. Enver Hoxha skulle ha overlatt angrepene til sosialimperialistene. De greier det langt bedre.

— Og «AKHGAR»-gruppa som ble stadig mer isolert — hva gjorde de?

— Fordi de ble isolert, forsøkte de å gjøre sjølkritikk. Angrepene på Mao ble betegnet som en feiltakelse og som helt ubetydelige.

Vi tok verken angrepene deres eller sjølkritikken alvorlig.

NY SPLITTELSE

— Fra 1977 i og med splittelsen mellom Kina og Albania har diskusjonen i Den internasjonale kommunistiske bevegelsen blitt skarpere. Hvordan har disse åra forløpt i m-l-bevegelsen i Afghanistan?

— Majid Kalakani, lederen for en av de andre gruppene som var resultatet av

splittelsen i «Den Progressive Ungdommens Organisasjon», og som slutta seg til oss i 1974, støtta oss ved splittelsen i 1975. Men fram mot 1978 vokste uenighetene oss imellom. Vi for vår del ville holde på enheten. Majids gruppe tok ansvaret for å splitte ut. Og grunnene var flere:

- I forhold til den internasjonale kommunistiske bevegelsen angrep de KKP og støtta opp om APA.

- I arbeidet for å samle m-l'erne i Afghanistan gikk Majid inn for enhet for enhver pris — helt prinsippløst.

- På spørsmålet om hvordan vi skulle bygge Det kommunistiske partiet var Majids folk mot å legge vekt på enheten med det arbeidende folket.

- I spørsmålet om motstandskampen insisterte vi på folkekrigen med utgangspunkt i landsbygda mens de la vekt på geriljakrig i byene.

ORGANISASJONEN I DAG

— For å føre historia fram til i dag — dere har endra navn på organisasjonene?

— Ja, det er helt av ny dato. Tidligere i år endra vi navnet til «Den afghanske frigjøringsorganisasjonen»: Det er mer i overensstemmelse med situasjonen i landet vårt. Og betegnelsen «folkets» har vi utelatt. På vårt språk blir det «Khalk» — navnet på en av fraksjonene i det partiet russerne støtter seg på. Naturlig nok er det et ord folk i Afghanistan hater.

— Kan du si noe om klassebakgrunnen til dem som støtter «Den afghanske frigjøringsorganisasjonen» i dag?

— De fleste medlemmene er fortsatt intellektuelle. Så følger arbeiderne og bøndene. Hvilken av disse to gruppene som er størst i dag, er jeg ikke sikker på. Bøndene kan ha passert arbeiderne etter Sovjets invasjon.

I alt det vi gjør, blir mest vekt lagt på arbeidere og bønder. I dag må vi først og fremst tenke i retning de store væpna bondemassene på landsbygda.

I tillegg jobber vi blant kvinnene, blant soldatene, kjøpmennene, sjåførere, mullaher (lavere religiøse ledere) og blant offentlig ansatte.

— Hva kan du si om organisasjonens innflytelse?

— En aksjon jeg vil nevne hvor vår organisasjon spilte en avgjørende rolle, var

opprøret i garnisonen Balai Sar i Kabul i august 1979. Det hele var planlagt og gjennomført av marxist-leninistene.

Lederne inne i garnisonen var kameratene Gul Ahmad og Khalid, som begge var offiserer i den afghanske regjeringshæren og kjente medlemmer av vår organisasjon. Sammen med dem var det over 50 andre kamerater.

Opprøret i Balai Sar var en del av et landsomfattende opprør, som for hele Afghanistan skulle gjennomføres av Afghan Mojahid Frihetskjemperes Front. I denne fronten samarbeider vi med 3 islamske grupperinger, men i Balai Sar var det kun vi som hadde innflytelse.

— Men opprøret ble knust etter få timer?

— Opprøret i Balai Sar ble en stor politisk seier, selv om det militært ble et nederlag.

Det var første gang en væpna oppstand ble gjennomført i hovedstaden Kabul. Og for første gang sto m-l'erne i spissen. Det var andre krefter enn de islamske som sloss aktivt mot russerne. M-l'erne måtte heretter tas alvorlig i Afghanistan.

(Opprøret ble avblåst overalt ellers i

Gul Ahmad (1952–79) var offiser og leder for opprøret i garnisonen Galai Sar i Kabul i august 1979. Han ble drept av regjeringsstyrkene som slo ned opprøret.

AFGHANISTANS MARXIST-LENINISTER

Afghanistan fordi planene var blitt kjent for myndighetene. Kun i garnisonen Balai Sar, hvor det landsomfattende opprøret skulle starte, kom ikke beskjeden fram, og opprøret gikk sin gang. Regjeringa hadde tatt sine forholdsregler, og slo det hele ned etter noen timer. — *Røde Fanes anmerkning.*)

Streiken blant basarkjøpmennene i Kabul våren 1980 er vel godt kjent i Europa gjennom massemedia. Vi spilte en aktiv rolle der, selv om vi ikke var dominerende. Det samme er tilfelle med studentdemonstrasjonene i Kabul det siste året.

ENHET I FRIHETSKAMPEN?

— Inntrykket vi har fått av den afghanske motstandskampen er en rekke større og mindre organisasjoner som slåss ganske uavhengig av hverandre. Det må svekke slagkraften mot russerne vesentlig?

— Vårt mål er enhet av alle anti-sovjetiske nasjonalistiske krefter. Det er bakgrunnen for at vi gikk inn i Afghan Mojahid Frihetskjemperes Front. Jeg vil si det så skarpt at enhver politisk kraft i Afghanistan i dag som er imot en slik enhet uvilklårlig vil fungere som agent for

Sovjet og deres nikkedokker i Kabul.

Selvfølgelig vil denne enheten ha sine begrensninger. Den vil kun være politisk og ikke ideologisk. Men vi arbeider for å opprette vennskapelige bånd i første rekke med alle motstandsorganisasjoner *inne* i Afghanistan. Her har vi allerede oppnådd mye. I neste omgang vil vi også nærme oss eksilorganisasjonene i Pakistan og Iran. Det er vanskeligere, spesielt på grunn av tre av dem: Hezb-i-Islam (Det islamske partiet) leda av Gulbuddin Hekmaktyar, Hezb-i-Islam leda av Khalis og Rabanis Jamiat-i-Islam (Den islamske bevegelsen). De slåss hardnakket mot en større enhet, og fronter som den vi jobber i, sverter de på det groveste.

Til sjuende og sist vil mulighetene for en slik brei enhet som også innbefatter en eller flere av eksilorganisasjonene, avhenger av lederne *deres*. Vi er mest forhåpningsfulle til de tre nasjonalistiske eksilorganisasjonene leda av Gailani, Mojaddedi og Nabi. De snakker stadig om en slik enhet. Om de mener det, har de alle muligheter til å vise. Vi er rede.

— **Større enhet i motstandskampen i Afghanistan er tydeligvis en langva-**

rig og problematisk prosess. Hvordan er da situasjonen for større enhet mellom venstrekreftene nå etter Sovjets invasjon?

— Situasjonen er god. Vi er forhåpningsfulle. Nylig utga vi vårt første teoretiske organ. To av de andre m-l-gruppene har allerede kontakta oss for å trappe opp samarbeidet. Reaksjonene fra flere har vært positive.

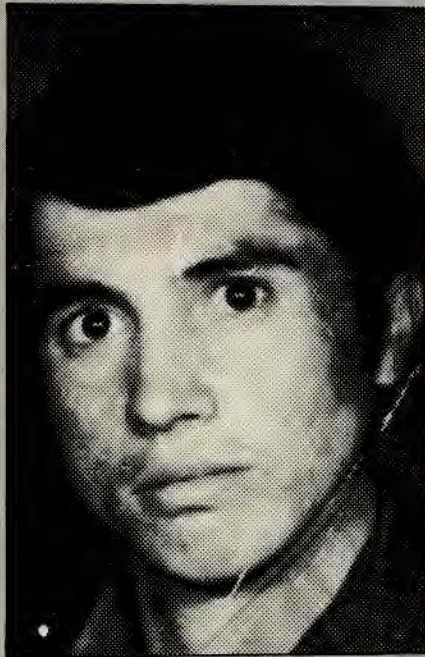
I dette tidsskriftet legger vi fram vårt syn på utviklinga av venstrekreftene i Afghanistan, linja for å bygge det kommunistiske partiet og mye om den aktuelle situasjonen i landet vårt. Dersom de fleste gruppene nå godtar vår politiske linje slik den er presentert i det teoretiske tidsskriftet, kan vi slå fast at partibygginga ikke lenger er en drøm, men snarere en realitet ikke så langt inn i framtida.

Vår linje har hele tida vært å bygge partiet gjennom å knytte sterkere bånd til det kjempende folket. Partibygginga vil derfor uvilklårlig påvirkes om folket opplever dramatiske endringer.

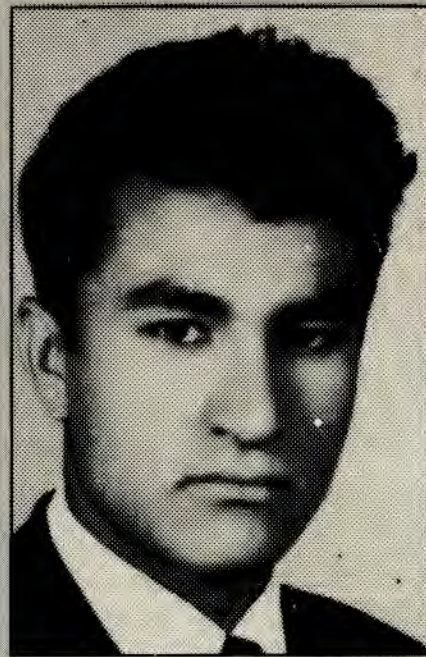
I og med Sovjets invasjon tok enhetsbestrebelsene også innafor venstregrupperingene flere skritt framover. Men sam-

Kamerat M. Kabir, medlem av Afghan Liberation Organisation. Han ble myrdet i fengsel i Kabul.

Kamerat Abdul Ghafur, medlem av Afghan Liberation Organisation. Drept av regjeringa.

Kamerat Abdul Qodus Hazim, medlem av Afghan Liberation Organisation, og drept av regjeringa.

AFGHANISTANS MARXIST-LENINISTER

tidig ble det skapt nye problemer som vi må løse.

— SÅ Sovjets krig i Afghanistan har økt forståelsen for hvorfor enhet på venstresida er viktig, og samtidig har krigen gjort veien til enhet mer kronglete?

— Du kan godt si det slik. Det sier seg jo sjøl at det er vanskeligere å bygge et kommunistisk parti i et okkupert land.

Sovjets invasjon og deres kriminelle handlinger har sammen med deres lakeier i Kabul svertet marxismen-leninismen-Mao Zedongs tenkning i folks bevissthet. For oss å bygge ut partiet fra folkets daglige kamp er langt vanskeligere på grunn av dette.

I tillegg har vi en rekke ideologiske forskjeller mellom m-l-organisasjonene i Afghanistan, tilsvarende dem du finner i andre land, som vi ikke kan hoppe bukk over. Ta bare de ulike synene som rår på betydninga av massearbeid. Dette krever langvarig politisk kamp.

Det er ingen brei vei vi kan følge framover mot et kommunistisk parti i Afghanistan!

— Du sier at dere arbeider for å utvikle en landsomfattende enhet i motstandskampen. Hvordan går dere fram for å knytte sterkere bånd i ulike deler av landet og vinne folks tillit?

— En stor svakhet i de militære frontene i Afghanistan i dag er manglende politisk bevissthet. Folk må oppdras til å forstå hvorfor de slåss, hva målet er og hvilke metoder som fører kampen framover. Vi ser det derfor som vår oppgave først og fremst å utdanne folk politisk.

Men det er ingen vits med klok tale om du ikke viser at du er noe tess med skyter'n. Vi må bære våpen og slåss side om side med folket vårt. Da kan vi nå fram også med politisk propaganda.

Ofte påtar våre kamerater seg oppgaver som de andre ikke klarer å løse.

I denne situasjonen er mangelen på våpen en av våre viktigste og mest smertefulle problemer.

Det finnes også andre måter å jobbe i de militære frontene på. Tar vi utgangspunkt i de behovene som er innafor en front, som førstehjelpsarbeid, spesielle militære teknikker osv., og jobber med dette over tid, bygger vi opp et fotfeste.

Vår linje er kort og godt å vinne folks tillit gjennom praktisk arbeid.

Afghanske motstandskjempere under et møte i det okkuperte landet...

UNDER JORDA I -78

— Kuppet mot Daod i 1978 må ha endret arbeidssituasjonen drastisk for dere. Hvordan greide dere omstillingen etter revisjonistenes maktovertakelse?

— En del kamerater var kjent av revisjonistene. De ble forsøkt skjult med en gang — og med stort hell.

Allerede mens vi jobba i «Den Progressive Ungdommens Organisasjon», tok vi utgangspunkt i at kameratene skulle kunne skjules umiddelbart om den politiske situasjonen endra seg. Det betydde f.eks. å endre arbeidsmetoder. Da Taraki ville arrestere en del av våre folk, lyktes han ikke fordi organisasjonen allerede var under jorda. At noen kamerater likevel ble tatt var ikke på grunn av legal arbeidsstil, men fordi de hadde særlig utsatte oppgaver.

2 måneder etter Tarakis kupp fattet vi vedtak om å jobbe totalt under jorda. På forhånd var organisasjonen generelt underjordisk, og alt lå til rette for dette.

Men å jobbe totalt under jorda skaper sine problemer. Ledelsen støter på vansker for å planlegge arbeidet. Mange ledende kamerater er under mistanke fra Kabul, og om de ikke er under konstant overvåking, så legger revisjonistene kjelker i veien.

Formannen vår — Dr. Faiz Ahmad —

unnsnapp fra fengslet i Kabul i 1979. Nå er hans foto spredd over hele landet. Mynighetene jakter etter ham med alle midler.

Vår leveregel er at om vi lever i ett med folket i Afghanistan, vil vi legge grunnlaget for et velutvikla underjordisk arbeid, og folket vil beskytte og redde oss.

EN «FØYDAL, REAKSJONÆR» GERILJA?

— Det finnes en tendens i vesten, og så innafor enkelte såkalte m-l-organisasjoner, til å forholde seg passive til solidaritetsarbeidet med det afghanske folket angivelig på bakgrunn av «den føydale reaksjonen», «et reaksjonært kvinnesyn» osv. som rår innafor motstandsorganisasjonene. Hvordan ser dere på en slik tendens?

— Det er et beklagelig faktum at organisasjoner som erklærer at de er m-l'ere har en slik oppfatning. Skal vi forstå hvorfor dette skjer, må vi etter vår mening først og fremst se på tilkortkommenheten, tilbakeleggenheten og blindheten i disse såkalte m-l-organisasjonene. Mistankene må ikke rettes mot vår bevegelse.

Disse organisasjonene innser ikke hva som i siste konsekvens er målet med motstandskampen vår.

AFGHANISTANS MARXIST-LENINISTER

... og på marsj i snødekte fjell- og skoglandskap. I dag tar de afghanske m-l'erne del i den væpna kampen mot okkupertmakta.

- Er den retta mot en imperialismakt eller ikke?
- Er den retta mot den sovjetiske sosialimperialismen som er menneskehetens farligste fiende i dag eller ikke?
- Dreier vår frigjøringskamp seg om et slag mot den sovjetiske sosialimperialismen eller ikke?

Om svaret på disse spørsmålene er positivt, må vi støtte denne frigjøringskampen. Disse såkalte m-l-organisasjonene har glemt de mest klare og berømte erfaringene og læresetningene fra Marx, Lenin, Stalin og Mao på dette punktet.

Ved ikke å støtte oss, tjener de i virkeligheten sosialimperialistene. De kan ikke være noen verdige ledere for den kampen deres eget folk fører mot imperialismen. Slike synspunkter hører ikke hjemme i den internasjonale kommunistiske bevegelsen.

Hovedessensen i kampen vi fører mot Sovjet er en nasjonal frigjøringskrig. De fleste organisasjonene, partiene og frontene som deltar slåss for uavhengighet og frihet for Afghanistan og det afghanske folket. Kampen føres under deres tradisjonelle banner — Islam. Dette er den avgjørende kraften i revolusjonen vår.

At noen få grupperinger forsøker å fremme et annet kampgrunnlag hvor fundamentalistiske islamske synspunkter rår grunnen, endrer ikke bildet av frigjørings-

kampen som en revolusjonær anti-imperialistisk kamp.

— Men er disse fundamentalistiske gruppene leda av Gulbuddin, Khalis og Rabani helt uten innflytelse?

— Nei, de har en viss innflytelse i de uavhengige frontene. Men forsøker de å bruke disse frontene for å sikre seg den politiske makta — da blir de avvist. Den politiske linja deres og lederne er ikke særlig godt likt.

Situasjonen i dag er vel heller den at det er de uavhengige frontene som bruker disse fundamentalistiske grupperinger.

KVINNENE OG MOTSTANDSKAMPEN

— Mye kritikk er reist fra europeisk hold mot islamske land for den undertrykkende holdninga disse samfunnene har overfor kvinnene. Hvilken rolle spiller kvinnene i den afghanske motstandskampen i dag?

— Om vi sier at hele den afghanske nasjonen har reist seg til motstand mot de sovjetiske inntrengerne, så betyr dette både kvinner og menn. De afghanske kvinnene utgjør en stor og ærefull del av frigjøringskampen.

Men på grunn av landets tilbakeleggenhet og den undertrykkinga som våre kvinner har vært og fortsatt er utsatt for, så er

de — i motsetning til mennene — ikke involvert i kampen med full tyngde. Jeg tror at denne frigjøringskampen vil bli et vendepunkt for kvinnes stilling i Afghanistan.

Politisering og organisering av kvinnene går framover for hver dag. For første gang i Afghanistan er en kvinneorganisasjon nå etablert på den politiske arena. Uten frigjøringskampen som nå pågår, hadde ikke det skjedd.

I noen lokale fronter er kvinnene tatt opp som Mojahids (hellige krigere) med våpen på lik linje med mennene. Etter noen tid er jeg sikker på at å gripe til våpen vil være helt naturlig for kvinnene.

— FORSVAR MARXISMEN-LENINISMEN

— AKP(m-l)s tredje kongress i desember 1980 vedtok en erklæring til den internasjonale kommunistiske bevegelsen. Der ble den leninistiske partiteorien og andre sentrale prinsipper i marxismen forsvart mot en kritikk som i dag fremmes av flere marxist-leninistiske organisasjoner i vesten. Hvordan ser de afghanske m-l'erne på spørsmålet om leninismens gyldighet i dag? Hvordan ser dere på situasjonen i den internasjonale kommunistiske bevegelsen?

— Vi har ikke detaljert kjennskap til AKP(m-l)s erklæring, men utfra at den tar hovedprinsippene i marxismen-leninismen i forsvaret, prinsipper som vi på det sterkeste holder fast ved, kan vi ubetinget støtte den.

Om vi ikke legger leninismens prinsipper til grunn, vil vi aldri greie å gjennomføre en revolusjon i imperialismens tids-epoke.

Å drive agitasjon mot leninismens gyldighet er borgerlige intellektuelles arbeid. Det har ikke noe med sann revolusjonær marxisme å gjøre. Holdninga til Mao Zedongs tanker er av samme betydning.

Når det gjelder den internasjonale kommunistiske bevegelsen, så er vårt kjennskap begrensa. Vårt generelle inntrykk er at det er en krise i den marxist-leninistiske bevegelsen i Europa. Vi er sikre på at denne krisa er forbigående. De sanne marxist-leninistiske organisasjonene vil komme over vanskene — og igjen vise at framtida for marxismen-leninismen som vitenskapen for frigjøringa av arbeiderklassen er lysende.

DEBATTEN MAGDAHL-LUND ET BLINDSPOR

Det siste året har en debatt om proletariats diktatur famlet seg i gang i den norske m-l-bevegelsen under dekknavn som «sosialisme på norsk», «partiets ledende rolle» og «sosialismen i Norge». AKP(m-l)s 3. landsmøte har vedtatt at denne debatten skal fortsette i åra som kommer.

Det er bra, og vi bør i fortsettelsen kalle spaden en spade og slå fast at det *er* en de-

batt om proletariats diktatur det gjelder.

Jeg skal i det følgende knytte an til debatten mellom Per Lund og Jørn Magdahl i Røde Fane nr. 5—6/80 som vel utgjør de hittil mest omfattende forsøka på å sammenfatte ulike standpunkt, men også trekke inn andre saker jeg oppfatter som vesentlige, skriver signaturen Berg Henriksen i dette innlegget i sosialisme-debatten.

Hvordan skal prole-tar-diktaturet stabiliseres?

For ikke å sløve og trette ut leserne, skal jeg la være å stable sitater, og heller bruke plassen til å legge ut sjøl. Jeg har mange baller jeg skal ha i lufta og ikke ubegrensa plass, og en del jeg skriver vil bli kortfatta og fattig begrunna.

Magdahl stiller som utgangspunkt spørsmål ved hvordan vi skal kunne hindre utarting av kommunistiske partier ved makta. Han har en del forslag, og Per Lund prøver å overbevise oss om at de er reine, skjære pyton. Mitt syn er at debatten om utarting av partier ved makta er viktig, men likevel et for snevert utgangspunkt når en skal diskutere sosialismen og erfaringene med prole-tarisk diktatur. I diskusjonen mellom Magdahl og Lund mener jeg den leder til avsporing og formaldebatt.

Problemet marxistene i dag må stille

Debatt/:

seg på bakgrunn av erfaringene med proletariats diktatur er faktisk bredere og vanskeligere enn det Lund og Magdahl legger opp til. Vi må spørre: *Hvordan skal vi kommunister etter hvert løse problemet med å stabilisere proletariats diktatur slik borgerskapet for en del hundre år siden begynte å stabilisere sitt diktatur?*

FLERE HUNDREÅR

Utgangspunktet må være at proletariats diktatur liksom borgerskapets diktatur dreier seg om en forholdsvis lang historisk periode på flere hundre år. Inngangen i en slik ny historisk epoke *må* nødvendigvis være forbundet med ustabilitet, sosial eksperimentering og stadige kontrarevolusjoner. Stabiliseringa av proletariats diktatur vil neppe foregå raskere og mer smertefritt enn stabiliseringa av borgerskapets diktatur i de framskredne vesteuropeiske landa. Jeg syns derfor de marxistene som er overrasket over at det skjer kontrarevolusjoner viser liten evne til å forstå historia riktig.

I en historisk epoke på flere hundre år må vi tru begynnelsen på epoken vil skille seg atskillig fra slutten. I begynnelsen vil konsolideringa av den nye staten, revolu-

Russisk plakat fra 1. mai 1920, der bønder og industriarbeidere marsjerer målbevisst fram over kapitalismens ruiner. — I ettertidens lys vil trolig de første eksperimentene med proletarisk diktatur fortone seg noe grovkorna og mangelfulle, mener artikkelforfatteren.

mål og later som de kan besvare ting sikkert i dag — ikke bare om år 2000, men kanskje om år 2400! En slik selvsikkerhet syns jeg nesten må bli ubeskjeden, og den kan iallfall ikke virke stimulerende for marxistisk tenkning. Jeg trur vi marxister har en sjølgod og uvitenskapelig tradisjon i behandlinga av slike spørsmål, og skal ikke forsverge at jeg sjøl i det følgende på noen punkt kan havne i samme rottefella.

ULIKE FORMER — EN LOV

Borgerskapets diktatur har de siste par hundreåra vist seg å kunne opptre i et utall ulike konkrete historiske former. Det er veldig svære forskjeller fra Cromwell og Robespierre til Johan Sverdrup, Adolf Hitler, Augusto Pinochet eller Harlem Brundtland. Dette vet vi godt, og det forundrer oss sjelden. Derimot undrer det meg atskillig at noen marxister ikke trur tilsvarende forskjeller vil forekomme i det flere hundre år lange tidsrommet med proletariats diktatur. *Hvorfor i all verden skulle ikke proletariats diktatur kunne og måtte anta et uendelig mangfold av konkrete, nasjonale og historiske former?* De formene vi hittil kjenner er uenkelig svært ulike — fra Pariskommunen til Oktoberrevolusjonen til Maos Kina. Hvordan kan en falle på tanken at det ikke skulle oppstå en masse nye former. Hvordan kan noen i dag påberope seg å kunne stille opp bestemte formelle eller institusjonelle kriterier som en gang for allé avgrenser proletariats diktatur?

Jeg trur alle slike forsøk må bli såvel dumme som ubeskjedne. Det gjelder enten en f.eks. *krever* formalisering av partiets rolle i forfatninga, *krever* «arbeiderråd» eller andre former for masseorganisering *eller om en krever* som absolutt kriterium at slikt *ikke* skal forekomme. Jeg trur det på basis av de erfaringer som hittil fins med proletarisk diktatur på denne kloden bare kan stilles opp ganske breie og generelle politiske kriterier på

sjonering av eiendomsforholda, undertrykking av kontrarevolusjonen osv. stå helt i forgrunnen. Seinere vil en ny politisk dimensjon trenge seg fram: kampen for overgang til kommunismen, for oppheving av klassesamfunnet, avskaffing av staten, oppheving av knapphet osv.

Siden de historiske erfaringene med proletariats diktatur er få og korte ennå, er det all grunn til å tru at marxistenes teori om dette nye samfunnet ennå er mangelfull og primitiv. Og bl.a. siden disse erfaringene stammer fra ganske tilbakeleggende land, er det grunn til å tru at de i historias lys vil fortone seg som temmelig primitive og grovkorna eksperimenter med innføring av et nytt samfunnssystem.

Cromwells engelske parlament og Robespierres revolusjonære regime var blant de tidlige eksperimentene med bor-

gerlig diktatur. De fleste syns i dag at disse eksperimentene var en del grovkorna, og borgerskapets statsteorier og hersketechnikker er svært langt utvikla siden da. Jeg trur tilsvarende at de tidlige eksperimentene med proletarisk diktatur (Pariskommunen, sovjetrepublikkene, Maos Kina, Kampuchea osv.) også i ettertidens lys vil fortone seg som temmelig mangelfulle og grovkorna. Det fins opplagt svært mye det gjenstår for marxistene å lære på dette området. Det er langt igjen for vår statsteori og hersketechnikk for proletarisk diktatur når opp mot den raffinerte, smidige og stabile strukturen borgerskapet i dag evner å gi sitt diktatur i framskredne land.

Derfor skal det ikke undre oss at mange spørsmål ennå i dag er uløste. Derimot undrer det meg at en del marxister påberoper seg stor sikkerhet om slike spørs-

SOSIALISME-DEBATT

hva som er proletariatets diktatur. Kriterier av typen: at borgerskapet blir undertrykt, at det skjer revolusjonering av eiendomsforholdene, at det skjer en planmessig sosialistisk økonomisk oppbygging, at utviklinga ledes av en revolusjonær arbeiderorganisasjon — et parti — med en vitenskapelig teori og plan for samfunnsutviklinga. Og sjøl *slike* kriterier syns jeg det er problematisk å operere med som *absolutte* om vi tenker på år 2300 ... Hva vet vi om verden og klassekampen om 300 år? Det er ennå ikke 200 år siden Robespierre.

Jeg trur teoretisk det er fullt ut tenkbart at proletarisk diktatur kan bli oppretta på svært ulike vis. I det siste hundreåret har det gjerne skjedd i samband med kriger. Det kan godt tenkes proletariske regimer som etablerer seg med i utgangspunktet svært svak massestøtte — jfr. de russiske bolsjevikene som i 1917 ville blitt feid vekk ved et valg. Det avgjørende er i så fall om regimet etter maktovertakelsen evner å samle en breiere støtte — slik bolsjevikene f.eks. gjorde det ved jordbruksreformene. Evner det ikke det, vil det uvegerlig måtte bukke under for aggresjon utenfra, kontrarevolusjon innenlands eller degenerering av den herskende politiske gruppa innafor. Om ytre og indre vilkår er gunstige for det, vil ikke jeg utelukke at det går an å utøve proletarisk diktatur i atskillig tid med svak støtte.

ULIKT DEMOKRATI — OGSÅ EN LOV

Like åpenbart som at det vil forekomme ulike former for proletariatets diktatur er det at disse formene vil innebære ulik grad av demokratisk innflytelse for arbeiderklassen og andre deler av folket. Bolsjevikstaten under «krigskommunismen» var åpenbart svært lite demokratisk. Det samme gjaldt regimet til Pol Pot.

Også fra kapitalismen kjenner vi tilsvarende forskjeller fra forholdsvis demokratiske diktaturer som det norske anno 1981 til regimer sterkt prega av fascisme og/eller føydale levninger. I slike regimer savner statens borgere ennå demokratiske rettigheter, *lik juridisk rett* til å organisere seg, ytre seg, stemme ved valg, like retter for kjønnene, nasjonalitetene osv. Det er *dette* borgerlig-demokratisk rett dreier seg om: *lik juridisk rett for statens borgere*.

Den *like rett* må ikke forveksles med

reell likhet. Undertegnede og Bergesen har etter norsk lov lik rett til å eie supertankere, men det betyr ikke at alle nordmenn eier supertankere. Tvert om: den like rett er under borgerskapets diktatur fundamentet for ulikhet. Jeg og kapitalisten har den like rett til å selge varer (inkludert min arbeidskraft) med det resultat at *han* tilegner seg verdien skapt ved *mitt* arbeid.

ØKONOMI OG DEMOKRATI

Det fins ikke noe historisk belegg for å anta at det fins noen automatisk sammenheng mellom graden av økonomisk utvikling og graden av demokrati. Kapitalismen gir *ikke* holdepunkt for noen slik teori. Tyskland, sin tids mest avanserte europeiske land, økonomisk sett, fostret Adolf Hitlers regime, mens tilbakestående Norge i 1814 kunne anta en av verdens mest avanserte demokratiske forfatninger. Rett nok er det vanskelig å etablere utstrakte demokratiske retter i land der den eneste reelle frihet for folke-massene er den like rett til å sulte i hjel. Men den «terskel» for økonomisk utvikling som er forutsetning for elementære retter er ikke svært høy.

Lenin brukte f.eks. atskillig tid og plass på å bekjempe de russiske økonomistene som ved århundreskiftet påsto at Russlands økonomiske tilbakeliggende gjorde demokratiske krav illusoriske. Tilsvarende gjorde han narr av de kommunister som ved utbruddet av den 1. verdenskrig erklærte at framveksten av imperialismen hadde gjort parolen om nasjonal sjølråderett illusorisk. I 30-åras Komintern-litteratur fantes det en tilsvarende tendens som påsto at fascismen med nødvendighet ville erobre makta som den normale politiske overbygning for imperialismen og monopol i de framskredne landa, at fasciseringa var en økonomisk basert lovmessighet. Tida har vist at også denne tesen var feil. (For eks. på slik teori jfr. R. Palme Dutt: «Fascism and Social Revolution» — ei sentral bok i Komintern-litteraturen om fascismen).

Felles for alle disse forklaringene på demokratiets «umulighet» er at de er *økonomistiske*, at de ved økonomiske argumenter søker å forklare at demokrati er umulig og er uvillig til å drøfte den politiske sida av saka. Jeg syns debattanter som Tron Øgrim og Per Lund tenderer i retning slike teorier når de f.eks. søker å

forklare mangelfulle demokratiske retter i sosialistiske land med disse landas økonomiske tilbakeliggende. Jeg mener dette er ensidig og feilaktig, og at *det dessuten er egna til å gi inntrykk av at demokratisk rett ikke vil bli noe problem for revolusjonen i det avanserte Norge*.

Jeg ser ingen grunn til at vi skal slippe slike problemer selv om Norge er et framskredent land. For det viktigste problemet med demokratisk rett vil vi ha til felles med alle tidligere marxister ved makta: *at de tidligere herskerne vil søke å utnytte demokratiske retter til å fremme kontrarevolusjon*. Fordelen vi vil ha framfor tilbakeliggende sosialistiske (og kapitalistiske) land i dette henseende er at produksjonsforholda og overbygninga vil vre temmelig fri for føydale levninger. (Av den typen som f.eks. preger det mandarin-aktige systemet med livslang kadertjeneste i Kina, eller de føydale trekka som ennå rår i jordeiendomsforholda i land f.eks. i Latin-Amerika, og som utgjør et stort hinder for demokratisering.)

Rett nok sier klassikerne og marxismen at demokratiet *som stat* og demokratisk rett som *lik rett* for borgerne begge vil bli opphevd under overgangen til kommunismen. Men jeg er enig med dem som rekner med at sjøl i Norge vil denne prosessen komme til å kreve atskillig tid. Og jeg trur problemet på *ett vis* vil stille seg skarpere for oss enn for marxister ved makta i tilbakeliggende land: den norske arbeiderklassen er vant med demokratiske retter fra den utvikla norske kapitalismen, de er ikke nedtråkka og underkua av føydalbønder og leilendinger med tusen års slaveri bak seg. De vil ikke akseptere noen sosialisme som innebærer noen *reduksjon* i de demokratiske rettigheter vi er vant med. Uansett om den norske sosialismen blir etablert etter en langvarig periode med krise og krig, vil folk huske hva de hadde før — at Norge fra 1880 til 1980 var et temmelig utvikla borgerlig demokrati.

Dette vil stille oss overfor et svært vanskelig problem når vi etter en revolusjon sikkert *vil* måtte innskrenke en del rettigheter midlertidig for å undertrykke kapitalistklassen og hindre kontrarevolusjon. Om vi forsøker å regjere Norge ved unntaksmetoder over tid, vil vi raskt bli et svært isolert og forhatt regime som enten

Robespierre halshogger boddelen etter at alle andre fransk-menn er giljotinert... Slik illustreres det blodige regime i et gammelt trykk.

De første eksperimentene med borgerskapets diktatur var grovkorna, og borgerskapets statsteorier og herskertechnikker er mer utvikla i dag, påpeker artikkelforfatteren.

må ty til fascisme og skifte farge, eller vil bli feid vekk av folks vrede.

BLANDER TO SPØRSMÅL

Jeg trur den fundamentale teoretiske feilen som gjøres av de som leverer økonomistiske forklaringer på demokratiske mangler under sosialismen er denne: de blander sammen spørsmålet om demokratisk lik rett, lik juridisk rett, med spørsmålet om overvinnelsen av knapphet på materielle goder overhodet.

Demokratisk rett, lik rett, innebærer lik rett innenfor de rammer økonomien setter, lik juridisk rett til de goder som faktisk fins. Det må ikke blandes sammen med frihet fra enhver knapphet eller ytre fysisk begrensning for menneskenes liv satt av begrensninger i produksjonen. Klassikerne snakker om menneskehetens vandrings fra nødvendighetens til frihetens rike, hvordan økende produksjon, økende herredømme over naturen, vil legge grunnlaget for avskaffing av knapphet. Dette er rett nok, men dreier seg om overgangen til kommunismen. Og

ved denne avskaffingen av knapphet vil nettopp demokratisk lik rett og demokratiet som stat bli opphevd — ikke innført. Jeg mener det i partidebatten har forekommet klare eksempler på sammenblanding og teoretisk forvirring på dette punktet, klartest kanskje illustrert i ei innledning signert Sjur Martinsen i et debatthefte om AKP(m-l)s prinsippprogram utgitt 1980.

LINJA FOR DIKTATUR

Borgerskapets diktatur har i form gjennomgått svære endringer fra Robespierre til i dag. I de framskredne landa har borgerskapet gradvis utvikla formen med parlamentarisk demokrati som den sterkeste og smidigste formen for diktatur. Denne formen innebærer ganske utstrakte demokratiske rettigheter for de undertrykte klassene — dvs. ganske omfattende legalisering av klassekampen. Man tilbates å organisere seg, fremme krav, delta i valg, utgi aviser (til og med med stønad) osv. Alt sammen i den grad og forsåvidt det ikke alvorlig truer det rådende dikta-

turet. Dersom en slik trussel oppstår, viser erfaringa at borgerskapet ganske greit vet å sette konstitusjonelle garantier og andre retter ut av spill, innføre militærregime eller fascisme, uansett hva grunnlov eller annen lovgivning måtte si om slikt.

Fordelene ved dette systemet er åpenbare: det gir diktaturet en ferniss av «likhet» og «folkestyre» og mobiliserer store deler av de undertryktes bestrebelser i retning av å vinne innflytelse innen det rådende systemet. For det andre får herskerne rask og klar beskjed om strømninger og bevegelser i befolkninga og kan svare med ulike tiltak — fra reformlover til arrestasjoner av opposisjonelle, forbud av organisasjoner o.l. Dessuten gir det parlamentariske systemet borgerskapet mulighet til smidig å regulere maktforholda mellom ulike fløyer og deler av den herskende klassen sjøl, kvitte seg med upopulære politikere og upopulær politikk, like lett som en skifter skjorte. Etter EEC-fiaskoen kunne en kutte ut Bratteli en tid og regjere videre med Korvald. Sammenliknet med stivbeinte fascistregimer som Giereks Polen eller Franco-Spania er slik smidighet frappe-rende og et uttrykk for styrke.

LEGALISERE KLASSEKAMPEN

Jeg trur proletarietets diktatur bare kan stabiliseres i økonomisk framskredne land om vi slår inn på veien med en tilsvarende utstrakt legalisering av klassekampen. Det vil være en fordel å la de kontrarevolusjonære organisere seg, skrive i avisene, utgi bøker osv. så lenge dette ikke på alvorlig vis truer diktaturet.

For klasser og klassekamp vil det være — uansett hva vi ønsker eller gjør. Vi kan ikke avskaffe eller «forby» klassekampen. Det eneste vi kan gjøre er å forby og illegalisere en del av formene klassekampen tar. I praksis vil den undertrykte klassen alltid finne en eller annen form å organisere sin klassekamp på, spre propaganda, finne seg ledere osv. I realiteten dreier dette seg om underjordiske partier — enten de kaller seg kirkesamfunn, handelsforeninger eller annet. Dette er en objektiv lov vi ikke kan gjøre noe med. Om alle andre veier stenges, vil det alltid være mulig å organisere undergrunnspartiene innen det statsbærende partiet.

I denne anledning skal jeg koste på meg et sitat fra Mao Zedong, fra hans ta-

SOSIALISME-DEBATT

le på avslutningshøytideligheten på den 11. plenium i KKP's 8. sentralkomite:

«... Finnes det andre partier utenom vårt? Jeg tror det fins andre partier utenfor partiet og fraksjoner innenfor det. Tidligere kritiserte vi Kuomintang for å si: "Det er ingen partier utenfor partiet og ingen fraksjoner innenfor det." Vi sa: "Intet parti utenfor partiet er autokrati, ingen fraksjoner innenfor partiet er i virkeligheten et synsbe- drag". Det gjelder også for oss. Dere sier at det ikke er noen fraksjoner inn- enfor partiet. Men det er det. Det er for eksempel til fraksjoner i synet på mas- sebevegelsen. Det dreier seg i virkelig- heten bare om hvilken fraksjon som har flertall ...» (12. august 1966, sitert etter «Mao Dokumenter», bd. 2, side 580).

Når det en gang fins klasser og klasse- kamp, er det greiest at det får komme åpent fram, at vi forbyr minst mulig, stenger færrest mulig inne, og lar folk ha flest mulig retter de er vant med pluss no- en sosialismen har skaffet dem. Om noe truer proletariatets diktatur alvorlig, slår vi det ned og forbyr det — med lov eller uten. (Trolig vil det være hensiktsmessig med et sett med unntakslover til slikt bruk.) Om noen prøver å gjøre opprør, sender vi hæren på dem uten å be noen om lov. Om borgerskapet vinner flertall i det demokratiske parlamentet opprettet ved den revolusjonære forfatninga, gjør vi som andre klasser ved makta: Vi opp- løser det og regjerer ved dekret.

Vi veit godt at kommandoforholda i hæren og andre konstitusjonelle bestem- melser er av begrenset verdi når borgers- kapets makt kommer i fare. Det fikk Salvador Allende dyrkjøpt lærdom om. Vi er marxister og veit at slik er borgers- kapets diktatur — hvorfor skulle proleta- riatets diktatur være annerledes? Den eneste forskjellen av betydning er at vi marxister ved makta *ikke vil legge skjul* på at det dreier seg om diktatur. Vi vil si til borgerskapet: «Hør her: Her er det ar- beiderne som har makta, og slik skal det fortsette å være. Er dere snille gutter og ikke lager alvorlig ball for oss, skal dere få sånne og sånne rettigheter. Vil dere sam- arbeide kan vi sikkert bruke kunnska- pen deres til noe nyttig, og vil dere hand- le med staten vår, er vi interessert i det. Hvis vi blir nødt til det, vil vi statuere no- en eksempler og stenge en del folk inne,

ta fra dem rettigheter osv., men vi håper å slippe med et fåtall ...»

Når debattanter som Per Lund o.fl. gjør et stort nummer ut av forholda mel- lom folkerepresentasjon og regjering el- ler av kommandoforholda i hæren, synes jeg det er formelt juristeri. Sånne kame- rater må ha litt naive forestillinger om diktatur overhodet.

«KULTURREVOLUSJONÆRE ME- TODER?»

Mao-sitatet ovenfor er henta fra begyn- nelsen av kulturrevolusjonen, som var en helt spesiell form for klassekamp under proletariatets diktatur. En fløy med knapt flertall i partiledelsen appellerte til massene om å gjøre opprør og styrte en annen fløy i ledelsen som besatte mye av makta i parti- og statsapparat. Betingel- sen for at noe slikt kunne settes i gang med håp om suksess var vennlig nøytrali- tet fra de væpnete styrkene. Problemet med kulturrevolusjon som noen *allmenn resept* mot utarting i parti og stat er nett- opp at den krever så ytterst spesielle for- utsetninger: Støtte i partitoppen og de væpnete styrkene.

Jeg skal ikke her mene noe om hvor- vidt Maos beslutning om å sette i gang kulturrevolusjonen var riktig eller gal.

Men *mislykt* må iallfall aksjonen ha vært — uansett hvordan vi ser det. Først falt Kina i hendene på en liten ultravenstre- klikk i partitoppen. Deretter ved et kupp på toppen tilbake i henda på den fløyen kulturrevolusjonen opprinnelig var rettet *imot*. Det går an å stille seg spørsmålet: Ville det ikke vært bedre om Mao-fløyen og Liu/Deng-fløyen hadde skilt lag i 1966, dannet hvert sitt parti, og utkjem- pet kampen om makta på de måter det var mulig?

Kulturrevolusjonen var på mange må- ter uttrykk for legalisering av klassekam- pen under proletariatets diktatur som et *ekstremt og desperat unntakstiltak* i en skjerpa fraksjonskamp i partitoppen. Den kunne bare igangsettes under spesi- elle forhold, og mislyktes i sine mål. Der- for blir parolen om «kulturrevolusjon» eller «kulturrevolusjonære metoder» fat- tig erstatning for en kontinuerlig, åpen og legal klassekamp under proletariatets diktatur. Det blir lett *et teoretisk livbelte* for de som i virkeligheten ønsker seg et parti-tusenårsrike av type Enver Hoxha, der det er én samla klasse, ett parti, én perfekt og snorrett (!) linje og én enhet- lig, korrekt og oppofrende ledelse. Kort sagt et samfunn der de som måtte mene

Mao sjøl ved valgurna. Burde Mao-fløyen i kommunistpartiet og Li/Deng-fløyen skilt lag i 1966, dannet hvert sitt parti og utkjempet kampen om makta på de måter det var mulig, spør artikkelforfatteren.

SOSIALISME-DEBATT

noe annet er henvist til å fraksjonere og sabotere i det stille.

SPONTANITET OG VITENSKAP

Når vi berømmer borgerskapet i de utvikla landa for å ha skapt en smidig og sterk form for klassesdiktatur, er det viktig å merke seg at arbeiderklassen ikke kan kopiere disse metodene. Den borgerlige politikken utformes spontant som *en forlengelse inn på det politiske området av den herskende klassens økonomiske interesser*. Borgerskapet er som klasse godt organisert i kraft av sjølve sin økonomiske virksomhet (næringsorganisasjoner, forretningsforbindelser, bekjentskaper, familie, know-how av alle slag) og ved hundre års spesialisering og skoling som embetsmenn, soldater og intellektuelle. De borgerlige politiske ideene og partiene er ganske spontane forlengelser av denne økonomiske organisasjonen inn på det politiske feltet. Det som er bra politikk for borgerskapet er det som er bra for business ...

Proletariatet er på sin side *ikke* godt organisert i kraft av sin deltaking i produksjonen eller landets økonomi. Det har ikke noen *egen* politisk linje for statsstyrelset som springer spontant og iøynefallende fram som en forlengelse av det produktive arbeidet inn på det politiske området. Derfor vokser ikke den proletariske *politikken* direkte ut av den økonomiske virksomheten (eller «opp fra fabrikkgolvet» — som Lenin sier det). Den krever en særskilt vitenskapelig sammenfatning basert på studier av klassesamfunnets historie og økonomi. *Det er en slik sammenfatning marxismen gir, og den må tilføres arbeiderklassen utenfra*. Til dette kreves særskilte politiske organisasjoner, revolusjonære partier. I Norge er vi ennå kommet kort ut med å gjøre noen slik vitenskapelig sammenfatning basert på studium av norsk historie og økonomi, og det er naturlig nok begrenset *hva vi har* å tilføre arbeiderne av marxisme og vitenskapelig bevissthet utover det nokså allmenne og kokebokprega vi har kunnet plukke opp fra andre.

PARTIETS LEDENDE ROLLE

Det er vanskelig å tenke seg en framgangsrik klassekamp, revolusjon eller sosialisme ved makta, uten at det hele tida formes ut og spres en vitenskapelig fundert politikk av særskilte politiske orga-

nisasjoner. Det er lett å se behovet for et parti som spiller en slik ledende rolle. Samtidig syns jeg erfaringene fra 100 års arbeiderbevegelse tyder på at det slett ikke er noen enkel sak å tilkjempe seg og utøve en slik rolle. Den kan sjølsagt ikke proklameres eller vedtektsfestes (eller for den saks skyld: grunnlovfestes!) Heller ikke nytter det å mumle om «ledende rolle» som en besvergelse eller meditere over det. Ledende rolle kan bare et parti skaffe seg gjennom å utvikle en framskreden tenkning og en framskreden praksis, og marxismen hevder at dette krever en framskreden masselinje der en arbeider etter prinsippet «fra massene til massene». Ønskeligheten av å ha en ledende rolle er opplagt, og «debatt» om det *må* bli det reine tøv. Det som kan og bør debatteres er *hvordan* vi norske marxister skal bære oss ad for å skaffe oss en ledende rolle i arbeiderklassen.

Det samsvarer ellers best med alminnelig folkeskikk og beskjedenhets ikke å proklamere seg som «fortropp» eller «ledelse» uten grundig å ha demonstrert det i praksis. Det virker bare søvndyssende på oss sjøl og tåpelig blærete på våre omgivelser. Jeg trur vi i vår korte historie som parti har rukket å gjøre mange dumheter her, og bør slutte å gjøre flere.

TUSENÅRSRIKE ...?

Jeg har hele tida hatt utgangspunktet at proletariatets diktatur er en forholdsvis lang historisk periode på flere hundre år med klasser og klassekamp hele tida. Jeg finner få argumenter for at det i hele denne tida bare kan eksistere ett marxistisk parti eller én (og samme) politisk ledende organisasjon i arbeiderklassen. Hvorfor skulle det ikke oppstå ulike skoler i marxismen som ga ulike løsninger for sosialismen? Hvorfor skulle ikke motsigelser i folket — for den saks skyld i arbeiderklassen sjøl — kunne gi utspring til ulike partier? Hvorfor skulle det som måtte være ledende i dag *aldri* i morgen kunne forvandle seg til et haleheng? *Jeg syns det ville være mirakuløst og uten historisk sdestykke om arbeiderklassen gjennom flere hundre år skulle kunne klare seg med ett eneste ledende og alltid like korrekt parti i spissen!*

En sann forestilling svimler for meg. Den blir «tusenårsriket». Dialektikken dør ikke under sosialismen: Ting vil fortsatt forvandle seg til sin motsetning og ett

vil dele seg i to. I stedet for å drømme om en sosial fryseboks der alt står stille, bør vi forsone oss med det. Ingen institusjon kan heller gi oss patent på at vårt — og bare vårt — parti skal kunne utvikle seg til å ta ledelsen i den norske revolusjonen. Derfor bør vi vise en viss beskjedenhets og vente med å ta betalinga og glamour'en på forskudd. Kanskje mislykkes vi og blir et haleheng ...?

I forlengelsen av dette resonnementet følger det uunngåelig: Vi må anerkjenne at det *kan* finnes flere arbeiderpartier — *såvel under kapitalismen som under sosialismen*. (Dermed ikke sagt at det fins flere i dag!) Vi må i prinsippet slå fast at det under sosialismen må være mulig og lovlig å danne flere arbeiderpartier enn det parti som dominerer staten. Vi må utvikle former som gjør det mulig for ulike ideer og linjer å kjempe om innflytelse i arbeiderklassen og resten av folket, og samtidig holde en enhetsfront i å undertrykke borgerskapet. Ingenting kan være 100 prosent rødt og korrekt alltid — ikke engang kommunistpartier. Hvorfor ikke la folk som er 65 prosent korrekte få organisere seg når det rådende partiet kanskje bare er 75 prosent korrekt — og det kanskje på litt andre punkter? Kanskje forholdet skifter etter ei tid?

PARTILØS «SIVIL» PROLETARISK STAT

Noen kamerater har ivret for at det kommunistiske partiets «ledende rolle» må grunnlovfestes i den sosialistiske statsforfatninga. Å tro at slikt forfatningsmessig juristeri gir uttelling, er naivt. Disse kameratene må jo tro at den norske grunnlovas formuleringer om ytringsfrihet (f.sk.) *også* har svær betydning den dagen det røyner på for alvor ... Jeg har ikke tenkt grundig nok gjennom saka til å kunne *utelukke* at en slik grunnlovsfesting under noen forhold kan være nyttig, men jeg mener de fleste argumenter taler imot — at det er gunstig å opprettholde og tilmed understreke at stat og parti *ikke* er identiske.

For det første er det ugunstig at regimet oppfattes mer som en partistat enn som en arbeiderstat. Det innsnevrer den sosiale basisen til regimet. Det vil støte folk som er *for* sosialismen, men ikke nødvendigvis er så begeistret for partiet. Det betyr å ta et steg vekk fra målsettinga om å gripe ledelsen i nasjonen som hel-

SOSIALISME-DEBATT

het, et steg i retning av å innstille seg på å sitte som mindretallsregime.

For det andre vil det binde staten til ett parti, én linje og — i praksis — én gruppe ledende personell. Det vil gjøre det vanskeligere å få korrigert tabber og skifta upopulært og udyktig personell fordi partiets navn er uløselig knytta til alt staten gjør. Men verre er det at det i forlengelsen av dette ligger grunnlovsfesting av tusenårsriket til ett parti, og en kunngjøring til alle som er mer eller mindre i opposisjon om at de for å nå fram *ikke bare* må detronisere eller presse det rådende partiet, *men faktisk må styrte den rådende staten*.

For det tredje betyr enhver formalisert identitet mellom stat og parti at partiets rolle som kritisk korrektiv blir svekket. Partiets oppgave som politisk/ideologisk ledelse vil lett bli blanda sammen med eller erstattet av oppgaver med byråkratisk/administrativ ledelse av staten.

Om vi vil sette dette spørsmålet helt på spissen er det lett å tenke oss et samfunn med *full identitet* mellom parti og stat — *et samfunn der partiorganisasjonen er statsorganisasjonen*. Hvorfor ikke like godt droppe folkeforsamlinger, regjeringsorgan, provins- og bedriftsledelser og erstatte dem med tilsvarende partiorgan. I en sann stat blir partikongressen høyeste statsorgan, politbyrået (eller SKAU) blir regjering, distriktsledelsene blir fylkesadministrasjon, hær og politi blir væpna greiner av partiet, partiavdelingene er bedrifts- og kommunestyre osv. ... Jeg trur faktisk de kinesiske kommunistne langt på vei regjerte slik i de frigjorte områdene, om enn med litt representativt ferniss. Og jeg har hørt at Pol Pot dreiv det langt i denne retningen.

Sanne løsninger ville kanskje inngi kamerater som Per Lund en varm og trygg følelse av at partiet virkelig satt med makta vel i handa. I virkeligheten oppnår en bare å skape et regime med snever sosial basis og et parti som administrerer statsapparatet er nokså effektivt atskilt fra befolkninga for øvrig. Slike ordninger kan vel forsvares for partier på krigsfot (som KKP), men har — tror jeg — lite for seg som varige ordninger for proletarisk diktatur.

MILITÆR KOMMANDO

Toppen av juristeri syns jeg nås når noen kamerater gjør et svært nummer ut av

den konkrete organiseringa av kommandoforholda i hæren. Borgerskapet veit godt at kontrollen over hæren ikke avhenger av om den formelt ligger under kommando av regjeringa, Høyres forsvarspolitiske utvalg eller direksjonen i DnC. Vi burde være såpass marxister at vi visste det vi også: at kontrollen over våpenmakta *ikke* avhenger av om den formelt kommanderes av regjeringa (som under Stalin) eller av partiets forsvarskommisjon (som i Kina) eller av et slags enhetsfrontorgan (som Sovjetenes militære revolusjonskomite under Oktober-revolusjonen). Den reelle makta ligger alltid i sammensetninga av det ledende militære personellet på alle plan samt av den militære skoleringa av de væpnete styrkene.

Salvador Allende kontrollerte ikke «sin» hær. Om Per Lund og Thorvald Stoltenberg bytta jobb, ville heller ikke Per Lund kontrollere noen hær. Når Per Lund gjør et nummer ut av kommandoforhold — om partiet eller en folkevalgt representasjon skal «bestemme» er det formaljus. Når Jørn Magdahl svarer med et forslag om lovfesta kommissarrett for partiet, betyr det dessverre at han ikke gjennomskuer sånn billig formalargumentasjon.

PROLETARIATETS DIKTATUR, NORGE 1981

Debatten om proletariats diktatur i Norge i 1981 kan ikke føres med utgangspunkt i temmelig abstrakte og sitatbengte utgreiinger — verken om arbeiderråd eller om «partiets ledende rolle». Det er et blindspor, og fortsetter det slik, oppnår vi lite.

En realistisk debatt om vilkåra for proletariats diktatur under våre samfunnsforhold må ta som utgangspunkt det særegne ved det norske samfunnet i dag, og hvilke problemer det vil stille oss overfor. Ting som:

- en svært offentlig sektor i økonomien
- utvikla statsmonopolisering
- en «åpen» eksport/import-retta økonomi
- voldsom vekst i service- og tjenestesektorene
- oljeøkonomien
- svinn i primærnæringene
- geografisk konsentrasjon av befolkninga til tettsted

- svinn i tradisjonelle industrier (verksted, treforedling, bergverk ...)
- sammenbrudd for den sosialdemokratiske «velferdsstat-politikken»
- de internasjonale forholda i Europa og verden og faren for krig og en masse andre ting. Hvordan i all verden skal et proletarisk diktatur se ut når det etableres på et slikt grunnlag? Og enda vanskeligere: Hvordan skal et politisk parti kunne lede et slikt samfunn? Hvor mange «kommissarer» trengs bare til å styre det norske offentlige administrative apparatet? Hvordan kan en slik økonomi «geares om» slik at den raskt blir mindre sårbar og selvforsynt med de fleste helt nødvendige artikler? Er det overhodet mulig? Hvordan skal proletardiktaturet Norge unngå samtidig å gå konk og sette verdensrekord i byråkrati? Ikke veit jeg, etter 12 års medlemskap i ml-bevegelsen. Sånne ting står det lite om i AKP(m-l)s nye prinsipp-program, og enda mindre i utkastet til arbeidsprogram. Og slett ikke i artiklene til Lund og Magdahl heller. *Men det er sånne spørsmål en aktuell debatt om proletariats diktatur i hovedsak må dreie seg om dersom vi med noen rett skal begynne å gjøre krav på noen «ledende rolle» i landet vårt.* En annen debatt om norsk sosialisme er det reine spillfekteri.

REPLIKK TIL MAGDAHL

Jørn Magdahls artikkel har et viktig og hederlig utgangspunkt selv om jeg syns han stiller problemene snevert: Han vil diskutere årsakene til at kommunistiske partier har skifta farge og sosialistiske regimer bukket under.

Men han gjør en del grunnleggende feil. For det første bruker han metoden med å bla tilbake i Lenins «Staten og revolusjonen» for å finne hva Lenin «virkelig mente» i 1917. Deretter jamfører han med sovjetiske realiteter etterpå. Den metoden duger ikke, og jeg må gi Per Lund rett når han kaller den dogmatisk. For det første er det lite trolig at Lenins synspunkt i 1917 var 100 prosent korrekte. Hvordan skulle han kunne tenke på alt? For det andre gir Lenin 1917 oss lite veiledning med hensyn til å bygge en norsk sosialisme i 1981 — iallfall om vi som Magdahl helt unnlater å beskjeftige oss med norsk virkelighet i dag og anvender Lenin på den.

Dessuten gjør Magdahl en kardinalfeil

SOSIALISME-DEBATT

Væpnede arbeidere på Den Røde Plass i 1918. — Lenins utgreiinger om arbeidermakt på den tida gir oss lite vegledning i å bygge norsk sosialisme i 1981. I hvert fall hvis vi unnlater å beskjeftige oss med norsk virkelighet i dag, skriver artikkelforfatteren, og polemiserer mot Jørn Magdahls tidligere innlegg i Røde Fane.

når han skal lansere sine egne løsninger. Han forfaller til formalisme og *gjør en fetisj ut av bestemte samfunnsmessige former* — enten han kaller dem «arbeiderråd» eller «uavhengige maktorganer». Problemet er ikke å lage organer eller å organisere arbeiderne. Arbeiderne i Norge er på papiret godt organisert. Problemet er å gjøre organene og organiseringa til annet enn demokratisk kakepynt, å gi dem et reelt innhold. Jugoslavia er kanskje på papiret det mest grunnplansdemokratiske land i verden, hele landet er lag på lag med råd — så fint som den fineste bløtkake! Og innholdet hva reell demokratisk innflytelse angår er omtrent som statskirka: *Null*.

Problemet er ikke å lage organer. Heller ikke å gi disse organene formelle fullmakter til å «kontrollere» statsorganenes virksomhet. Tvert om: problemet er å tillate klassekamp, tillate uenighet og opposisjon. Om det blir tillatt uten alvorlige følger for person, jobb og velferd å hevde arbeidernes interesser, *så vil arbeiderne såvisst finne måter å gjøre det på*.

På grunn av Magdahls formalisme blir det lett for Per Lund med en viss rett å hevde at Magdahl spiller gamle trotskistiske og anarkosyndikalistiske melodier.

Sånn historisk etikettstempling er simpel polemikk og fattigmanns trøst i mangel av konkrete argumenter. Men Magdahl inviterer en del til det med sitt «hva Lenin egentlig mente»-utgangspunkt.

PER LUND

er på sin side helt villig til å føre en formaldebatt. Han spør ivrig: *Hvem skal ha makta under Magdahls system, — partiet eller den folkevalgte representasjonen?* Vi kan undre oss om han sitter hjemme i stua i det norske borgerdiktaturet i 1981 og stiller seg sånne spørsmål ved kaffen også: Hvem har egentlig makta i Norge? Er det regjeringa? Eller DNAs sentralstyre? Eller er det monopolkapitalen? Hva med forsvarsstaben? Eller kanskje er det Stortinget — det står jo i Grunnloven? Slik går det an å spørre mer enn det fins vettuge og enkle svar på.

Saka er den at Per Lund stiller spørsmålet galt og umarxistisk i saker der marxismen egentlig er ganske klar: *Enhver stat er en maskin for en klasses undertrykking av andre. Demokratiet er en slik stat, og hovedforma for borgerskapets diktatur. Klassene tar del i klassekampen og organiserer partier, stater og statsorganer til sitt bruk ... osv.* Dette er sikkert

barnelærdom for Per Lund også, men likevel kan han ikke dy seg for å spørre om det er partiet *eller* statsorganene som skal bestemme! Du verden!

Samtidig avslører Per Lund i sitt innlegg et helt spesielt syn på det kommunistiske partiet — så spesielt at det fortjener en visitt. I artikkelen sin omtaler han partiet bare som bærer av bevissthet, av den marxistiske vitenskapen. Partiet er den stålsatte kraft som med eller mot arbeidernes vilje gjennomfører en streng plan for økonomiens og samfunnets utvikling. Ikke noe sted ser jeg at han er opptatt av partiet som særskilt organisasjon av arbeiderklassen, *som arbeiderorganisasjon eller «tropp av klassen» (Stalin)*.

Et syn på partiet som et slags reindyrka «bevissthetsorganisasjon» eller forvalter av rein vitenskap er det kuriøst å treffe på i partidebatt i AKP(m-l). Slikt minner mer om Georg Lucacs og nyere sterkt Hegel-påvirkte filosofi enn på våre parti-programmer. Setter vi opp likninga:

Partilinja

= den fulle klassebevissthet

= den reine og sanne kunnskap

= den absolutte ånd

— ja, da har vi gamle Hegel lys levende med oss igjen! Markedsføring av sånt importgods i debatten er ikke vanlig drops og fortjener en egen skål!

Siden Per Lund er lite opptatt av partiet som *klasseorganisasjon*, er han lite opptatt av partiets tilknytning til klassen også. Det er vanskelig å skimte særlig spor av maoistisk teori om masselinje i artikkelen hans. Han bryr seg lite om problemet med *hvordan partiet skal skaffe seg bevissthet om verden, en vitenskapelig linje eller ledende rolle*. Det antas temmelig gitt i utgangspunktet. Dermed blir det lett for Per Lund og mindre spennende for oss andre.

Men jeg skal ikke skyte altfor hardt på Per Lund. Jeg tror hans syn er et randfenomen i partiet, men han fremmer det åpent og med konsekvens. Men det er skadelig om *hans* syn får bli stående som representativt for partiledelsens synspunkter. Hvorfor kan ikke Steigan, Øgrim eller andre autoritative partiteoretikere legge fram *sine* — gjerne personlige — synspunkter på mer utførlig vis? Da kunne vi unngå en unødig skyggeboksing og misforståelser og få en freskere debatt. Hansken er hermed kasta ...!

Berg Henriksen

- **Hovedartikkelen i det forrige nummeret av Røde Fane trekker fram mye interessante fakta. Men har artikkelforfatteren fullstendig sett bort fra den marxistiske teorien?**
- **Selv de mest sentrale deler av Marx' og Engels' kriseteori unnlater artikkelforfatteren å bruke!**

Dette hevder signaturen Erik Strøm i dette innlegget.

Artikkelforfatteren sjøl svarer på kritikken.

Lederartikkelen i Røde Fane 3/81 går inn for en analyse av internasjonal økonomi som grunnlag for diskusjonen om AKPs arbeidsprogram. Jeg er enig i at dette er en av forutsetningene for å utarbeide linjer, krav og taktikk for årene framover. Jeg er også enig i at partiet f.eks. i spørsmålet om oljepengene ville vært tjent med en nærmere studie av internasjonale tendenser (krise og krig) før det tar stilling til oljens betydning i norsk økonomi. Men viktigste årsak til å studere internasjonal økonomi må vel være å avsløre kapitalismen som system med dens uløselige motsigelser, utbytting og undertrykking, kriser og kriger. Dette som et ledd i arbeidet med å styrte borgerskapet og fremme revolusjon.

PPs artikkel «Krisa i verdensøkonomien — trettiåra på nytt» legger fram mange interessante fakta, og det er bra siden denne oppgaven har vært neglisjert av AKP lenge. Likevel er artikkelen verken i stand til å kartlegge den reelle situasjonen i internasjonal økonomi, å forstå den nåværende krisas natur, eller å rettlegge arbeiderklassen i kampen mot krisene og styrte kapitalismen. Årsaken til dette er at PP unnlater å bruke sentrale deler av Marx og Engels' analyse av krisene. Og for det andre at han fullstendig utelater Lenins, Stalins og Maos bidrag til analysen av krisene i imperialismens tidsalder, som er den tida vi lever i nå. Dette er ikke arbeiderklassen tjent med. Tvert om er det nødvendig å gjenreise marxismens politiske økonomi som redskap i arbeiderklassens kamp. Mer om det til slutt i artikkelen.

MARX OG ENGELS' KRISETEORI

Min første påstand er at PP unnlater å bruke de mest sentrale deler av Marx og

Debatt!

Engels' kriseteori. De så krisene som et av uttrykkene for den grunnleggende motsigelsen i kapitalismen, motsigelsen mellom samfunnsmessig produksjon og kapitalistisk tilegning. Krisene ytrer seg i motsigelsen mellom kapitalens relativt *økende produksjonskapasitet* og massenes relativt *avtakende kjøpekraft*, dvs. en motsigelse mellom salg og kjøp. Det er ikke mulig å forstå overproduksjonen uten å ty til teorien om *utbyttinga* og *merverdien*. Fordi det er den økende utbyttinga som legger grunnen for motsigelsen produksjonskapasitet/kjøpekraft og de stadig tilbakevendende krisene. På denne måten viste Marx og Engels at krisene var knytta til det kapitalistiske systemet sjøl.

PP gjennomfører ikke på noen måte en slik analyse. Det beste en kan si er at han nevner ordet «overproduksjonskrise», men det er mer en etikett enn en reell analyse. Han vurderer også en del «strukturendringer» og ubalanse mellom ulike bransjer, noe som Marx også la vekt på. Likeledes analyserer PP profitratens fallende tendens, som ifølge Marx påvirker krisene, men ikke forklarer dem. Men ingenting av dette har med *kjerna* i Marx og Engels' kriseteori å gjøre. PPs analyse gjør marxismens politiske økonomi til et sløvt våpen som ikke er i stand til å knytte krisene til det kapitalistiske systemet sjøl.

Hadde glempt marxis

Røde Fanes oppslag om krisa i verdensøkonomien. Hadde artikkelforfatteren fullstendig sett bort fra den marxistiske teorien da han skrev hovedoppslaget i bladet, undrer innsendere i dette innlegget.

Røde Fane hele den tiske ABC'en?

Den gjør Marx lite farlig for borgerskapet.

Hvordan skulle en få tak i denne kjer-na? En måtte begynne med fakta som be-lyser motsigelsen *produksjonskapasitet/kjøpekraft*. Det betyr å finne fakta på investering, produksjon, realkapital, ka-pasitetsutnyttelse, lager osv. På den an-dre sida betyr det fakta om utviklinga av utbetalt lønn, inflasjon, reallønn, skatt og disponibel reallønn, utviklinga av de-taljhandelsvolum osv. Videre måtte en finne grunnleggende fakta på *utbytting*: Dvs. forholdet mellom merverdi og lønn, merverdiraten. Det er merverdiratens ten-dens til å øke som grunnleggende sett fø-rer til overproduksjonskrisene, fordi det fører til at produksjonsutstyret øker ra-skere enn kjøpekrafta.

Hvis PP gjennomførte en slik analyse ville han oppnå flere saker. Han ville gi Røde Fanes lesere en bedre forståelse av sammenhengen mellom krisene og det ka-pitalistiske systemet. Han ville gi oss en bedre forståelse av hvordan krisene på-virker *hovedmotsigelsen* under kapitalis-men, dvs. motsigelsen mellom borger-skap og proletariat. Han ville i det hele tatt gjøre oss til bedre marxister, bedre i stand til å avsløre og bekjempe kapitalis-men.

KRISER I IMPERIAL-ISMENS TIDSALDER

Min andre påstand er at PP overhodet ik-ke har benytta seg av de teoriene for kapi-talismens allmenne krise som Lenin, Sta-lin og Mao har utvikla. Dette er teorier som de utvikla etter at den gamle kapi-talismen utvikla seg til imperialismen. Noen ord om dette:

De fire grunnleggende motsigelser i vår tid er i dag:

- motsigelsen mellom borgerskapet og proletariatet i de kapitalistiske landa
- motsigelsen mellom de imperialistiske landa innbyrdes
- motsigelsen mellom de imperialistiske landa og de undertrykte nasjoner
- motsigelser mellom de imperialistiske og sosialistiske landa (under kapitali-stisk/imperialistisk forstår jeg også COMECON-landa)

Det er disse motsigelsene som ligger til grunn for *kapitalismens allmenne krise*. Det er en allsidig krise for det kapitalisti-ske verdenssystemet som helhet, en krise som kjennetegnes av kriser i økonomien,

ØKONOMI-DEBATT

imperialistiske verdenskriger, nasjonale frigjøringskriger og revolusjoner. Denne krisa er en kamp mellom det Lenin kalte døende kapitalisme og voksende sosialisme, en krise som omfatter både økonomien og politikken. Grunnlagene for denne teorien ble utforma av Lenin i en rekke av hans mest kjente skrifter, og ble videreutvikla av Stalin. Etter kontrarevolusjonen i Sovjet utgjør Maos teori om tre verdener det viktigste bidraget til å forstå imperialismen i vår tid.

Det økonomiske grunnlaget for denne utviklinga av de fire grunnleggende motsigelsene er monopolet og imperialismen. Monopolet skjerper utbyttinga og øker profitten i de kapitalistiske landa, fører til at kapitaleksporten inntar en framtreddende rolle, at verden blir oppdelt mellom monopolene og stormaktene. Dette fører til frigjøringskamp i den tredje verden, skjerpa sykliske kriser i moderlanda, ujevn utvikling, rivalisering og kriger mellom imperialistiske land — og til sosialistiske revolusjoner.

Jeg vil hevde at PP har unnlatt å bruke den eneste teorien som kan forklare kapitalismens krise i dag, han har unnlatt å ta i bruk den teorien som er utvikla av marxister etter Engels' død. Jeg vet ikke om det er fordi han er ukjent med den, synes den er uegna eller er uenig i den. Jeg vil forsøke å komme med et konkret forslag til hvordan den internasjonale krisa kan analyseres ut fra de fire grunnleggende motsigelsene og teorien om den allmenne krisa.

MOTSIGELSEN BORGERSKAP/PROLETARIAT

Grunnleggende sett gjelder det samme som i Marx og Engels' analyse av krisene. Men framveksten av *monopolet* fører til viktige endringer i motsigelsene og krisas forløp. Noen få kommentarer til dette. PP drøfter f.eks. spørsmålet om stagflasjon (stagnasjon med inflasjon og arbeidsløshet samtidig) uten å knytte dette til monopolet. Da kan han umulig forstå stagflasjonen, liksom borgerlige økonomer heller ikke er i stand til å forstå den.

Hvordan opptrer monopolet i krisetider? Studier viser at det ikke senker prisene når etterspørselen svekkes, men holder på monopolprisen, og heller innskrenker produksjonen og sparker folk bl.a. gjennom harde rasjonaliseringer. Resultatet blir de ytringsformene som vi kjenner fra

krisene siden trettiåra: Kronisk overkapasitet i bedriftene, kronisk massearbeidsløshet, inflasjon. Konjunktursyklusen blir også forandrad av monopolet. Krisefasen blir lengre, og oppgangen svakere og kortere. Kort sagt: Stagflasjon.

Det er først ved å gå inn på hvordan monopolet påvirker motsigelsen mellom produksjonskapasitet og kjøpekraft, borgerskap og proletariat, at en kan ta stilling til artikkelens tittel: «trettiåra på nytt?». En vil ta utgangspunkt i at monopolet jakter på maksimalprofitt i motsetning til vanlige kapitalister. Dette skjerper utbyttinga, øker merverdiraten, dels ved at arbeiderne erstattes med maskiner, dels ved at de tar monopolpris. Dette fører til en raskere økning av produksjonskapasiteten og en raskere svekkelse av massenes kjøpekraft. Overproduksjonen blir skjerpa ved merverdiens tendens til å øke under monopolenes herredømme. I trettiåra slo dette ut i den hardeste krisa til da. Roosevelts New Deal løste ikke motsigelsen mellom produksjonskapasitet og kjøpekraft, og kapitalismen var i slutten av trettiåra fortsatt kriseramma. Det var krigens voldsomme ødeleggelse av produktivkrefter som midlertidig løste motsigelsen og la grunnlaget for den langvarige etterkrigsveksten. Gjennom hele etterkrigstida økte imidlertid monopolenes herredømme bl.a. gjennom svære fusjonsbølger. Dette skjerpa motsigelsen produksjonskapasitet/kjøpekraft i stor grad, og førte kapitalismen i Vest opp i dagens situasjon med kronisk overkapasitet, massearbeidsløshet, inflasjon og stagnasjon.

Siden PP ikke analyserer utviklinga av den grunnleggende motsigelsen bl.a. i lys av utviklinga av monopolkapitalen, er han ikke i stand til å gi noe svar på om den keynesianske politikken har stabilisert kapitalismen bedre enn New Deal, eller om kapitalismens grunnmotsigelse er i ferd med å skjerpes å la trettiåra etter hvert som resultatene av etterkrigsboomen gir seg.

MOTSIGELSENE MELLOM IMPERIALISMEN OG DE UNDERTRYKTE STATER

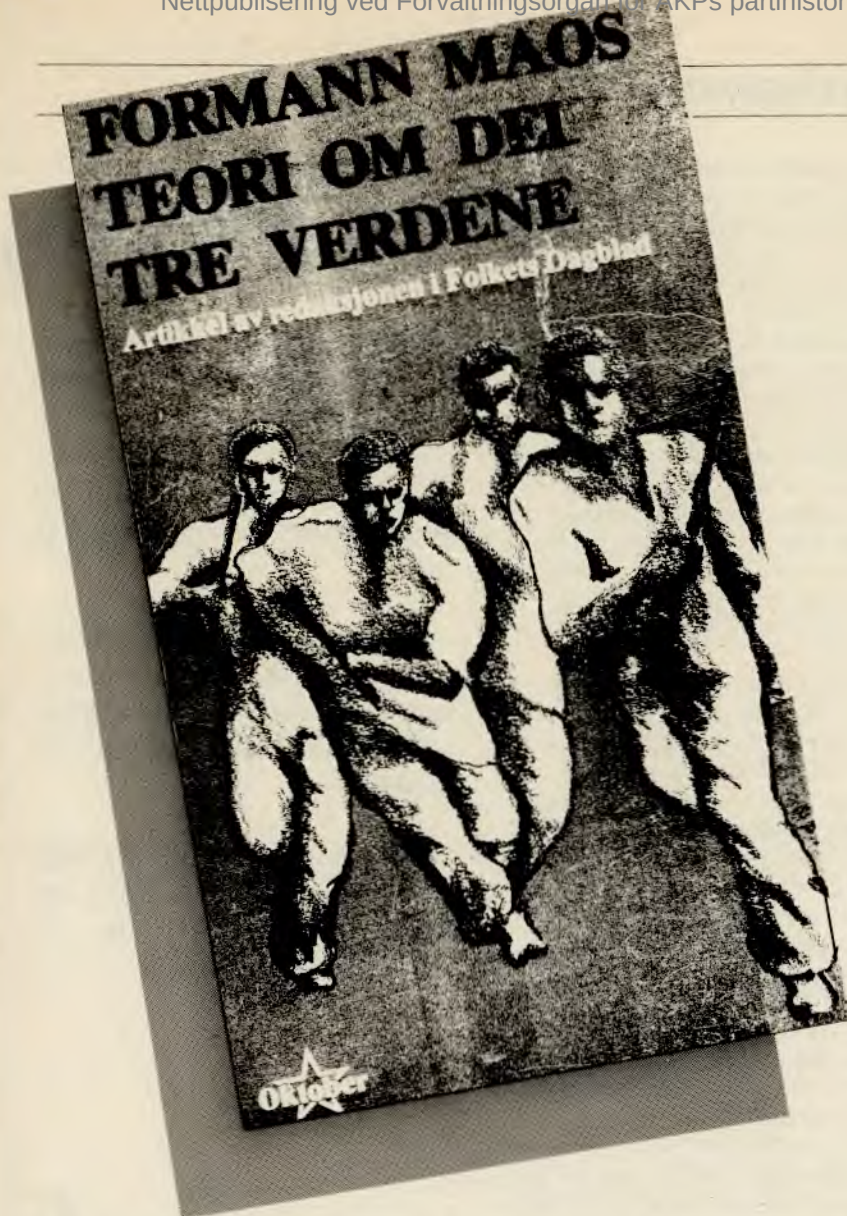
PP behandler krisa i den tredje verden uten overhodet å knytte dette til imperialismen og dens utbytting av den tredje verden. Jeg vil hevde at det er umulig å forstå krisa i den tredje verden uten å

knytte det til imperialismen.

Først og fremst må en studere kapitaleksporten fra de imperialistiske landa, som har sitt grunnlag i maksimalprofiten som monopolene er i stand til å oppnå. En må studere oppdelinga av den tredje verden mellom stormaktene, og aldeles spesielt må en studere den rollen kapitaleksporten spiller i *utbyttinga* av den tredje verden. Her finnes haugevis av kilder med masser av fakta. Det er mulig å dokumentere hvordan store verdier føres ut av den tredje verden og tilbake til de imperialistiske moderlanda. Disse utvikler seg etter hvert til snylterstater, som i betydelig grad lever av utbyttinga. At PP påviser to andre metoder som imperialistene bruker for å utbytte den tredje verden (banklån og ulike bytteforhold) er bra, men det forhindrer ikke at Røde Farnes lesere ikke gis et innsyn i hovedårsaken til krisa i den tredje verden.

På den andre sida studerer PP heller ikke betydninga av den tredje verdens kamp for krisa i de imperialistiske moderlanda. I begynnelsen av århundret og fram til i dag arta denne kampen seg som nasjonale frigjøringskamper (og i noen tilfelle med sosialistiske revolusjoner som resultat). Har ikke dette virka på imperialistlanda? Frigjøringa av Kongo (Zaire) førte i 1960 til krise og politiske stormer i Belgia. Frigjøringa av Algerie til krise og republikkens fall i Frankrike. Frigjøringa av Angola osv. til styrtelse av fascistregimet i Portugal og frigjøringa av Vietnam, Kampuchea og Laos til krise i USAs økonomi og politikk. PP har rett i at den tredje verden lider en del tilbakeslag. Men dens kamp er langt fra slutt. De siste eksemplene er den nasjonale revolusjonen i Iran, og frigjøringskampene i Nicaragua, El Salvador, Guatemala osv. I tillegg kan nevnes geriljakriger i en rekke andre land, f.eks. i Asia. Etter at landa i den tredje verden nådde sin suverenitet, fortsatte kampen mot utbytting og dominans i form av kampen for en ny økonomisk verdensordning. Nasjonalisering av råstoffer og energi, kamp for høyere priser på råstoffer i forhold til industrivarer kan stå som stikkord.

PP fester seg ved noen tilbakeslag for den tredje verdens kamp. Hva han her overser, er at Mao oppsummerte den tredje verdens kamp (økonomisk, politisk, militært) som *hovedtendensen i verden* i etterkrigstida. Denne kampen har

Etter kontrarevolusjonen i Sovjet utgjør Maos teori om tre verdener det viktigste bidraget til å forstå imperialismen i vår tid, mener artikkelforfatteren.

hatt og har uhyre betydning for imperialismens krise, fordi den underminerer profitten, og fører til at de tidligere kolonilanda gis støtet til en relativ tilbakegang. At hovedtendensen i dag er en annen (se nedenfor) rokker ikke ved betydninga av den tredje verdens kamp nå, bare modifierer den.

Med andre ord: Hvis PP vil gi Røde Fanes lesere et innblikk i krise i den tredje verdens økonomi, såvel som i de imperialistiske landas økonomi, må han studere såvel kapitaleksporten og den imperialistiske utbyttinga, som den tredje verdens kamp for nasjonal frigjøring og ny økonomisk verdensordning.

MOTSIGELSEN MELLOM IMPERIALISTISKE STATER

Skal en forstå krise i land som England og USA, må en analysere dette bl.a. ut fra Lenins teori om ujevn utvikling og rivalisering mellom oppadstigende og nedadgående stater. Den særlige krise i England/USA skyldes ikke bare sykliske kriser. De skyldes også England og USAs relative tilbakegang overfor andre stater henholdsvis fra år 1870 og 1950. Omvendt skyldes Japans, Tysklands og Sovjets forholdsvis gode økonomi deres relative framgang.

Dette kan en analysere ved å studere de ulike landas andel av verdens industriproduksjon, deres andel av BNP, av verdenshandelen og av kapitaleksporten o.a. Slike tall er uttrykk for hvilken andel av verdiskapinga i verden de ulike statene er i stand til å skaffe seg. De nedadgående statene vil merke dette i form av underskudd på handels- og betalingsbalansen som munner ut i valutakriser, proteksjonisme o.a. Dollaren og pundets fall fra å være verdens ledende valutaer er uttrykk for denne tilbakegangen. (Sovjet viser noen særegne trekk her)

En annen del av denne motsigelsen er at den ujevne utviklinga er grunnlaget for nyoppdeling og krig. Skal en forstå USAs krise, må en ikke bare forstå deres tilbakegang, men også Sovjets framgang til supermakt. Sovjet har vokst raskere enn USA økonomisk og militært, og tar sikte på nyoppdeling av verden ved krig. (Jfr. Maos teori om den første verden). Noen av deres innledende skritt er å ta mellomliggende områder, som USA tidligere skummet fløte av. F.eks. Cuba, Vietnam, Kampuchea, Laos, Angola, Etiopia. Andre land blir «finlandisert» og knytta til Sovjet. Når USA mister kontrollen over slike land, bidrar det til deres allmenne krise. Borgerskapet i Vesten lever i skyggen av krigstrusselen fra Sovjet. Krigstrusselen fører dels til at de mister trua på den vestlige kapitalismen som f.eks. da de i tida etter okkupasjonen av Afghanistan og under trusselen om intervensjon i Iran spekulerte vilt i gull, mens dollaren sank. Oljeprisene føyk i været, og i Tyskland økte til og med emigrasjonen. På den andre sida fører krigstrusselen til økt militarisering i Vest, som på kort sikt stimulerer økonomien, men på litt lengre sikt hindrer veksten p.g.a. at det er produksjon av død kapital.

PP tar for seg en del strukturelle endringer mellom landa. Men han foretar ingen egentlig analyse av oppadstigende og nedadgående stater. Han gir derfor ikke Røde Fanes lesere noe innblikk i disse motsigelsenes betydning for krise i de imperialistiske landa. Tatt i betraktning av at motsigelsen mellom supermaktene er *hovedmotsigelsen i verden i dag*, er det en betydelig svakhet at Røde Fanes lesere ikke får mulighet til å sette seg inn i virkningene på *økonomien* av denne hovedmotsigelsen.

ØKONOMI-DEBATT

MOTSIGELSEN
MELLOM IMPERIALISMEN
OG SOSIALISMEN

PP analyserer heller ikke hva revolusjonene i Kina, Korea, Nord-Vietnam og Albania betydde for skjerpinga av kapitalismens markedsprøblem, tap av kapitaleksport o.a. Han drøfter heller ikke virkninga av de seinere års kontrarevolusjon i noen av disse landa. Eller hva moderniseringene i det sosialistiske Kina betyr. Om de styrker eller svekker imperialismen, og omvendt hvordan den økte handelen og kapitalimporten virker på de økonomiske problemene i Kina.

Selv om det er klare økonomiske faktorer i dette bildet, betyr likevel de politiske faktorene kanskje like mye. Dvs. i hvilken grad revolusjonære i etterkrigstida samt den kinesiske kulturrevolusjonen virka på arbeiderklassen i de kapitalistiske landa, hvordan dette virka på kampen mot borgerskapet. Og omvendt hvilken betydning kontrarevolusjonene i disse landa samt linjestridene i Kina har på trua på sosialisme og kapitalisme, på kampviljen i Vesten, f.eks.

HELLER MINDRE MEN BEDRE

Jeg mener altså å kunne si at PP ikke har benyttet seg av sentrale deler av Marx og Engels' metode, og ikke i det hele av de senere klassikernes teori om kapitalismens krise. Hadde jeg vært i PPs sko nå, ville jeg muligens tenkt at fy, han vil at jeg skal beskrive hele verden på en gang. Det mener jeg ikke. Det jeg mener er sentralt er at en tar teorien som utgangspunkt i analysen av fakta. Om en da velger å ta litt på alle 4 motsigelsene eller tar litt mer på en av dem, er det samme. Poenget er at en jobber på sikt for å analysere krisa i lys av den teorien som kan forklare krisa. Det hadde vært bedre f.eks. med en artikkel som tok for seg krisa ut fra den grunnleggende motsigelsen i kapitalismen som et minimum, enn den trykte artikkelen. En slik grundig marxistisk artikkel ville gi mer.

FAREN VED Å FORLATE
MARXISMENS METODE

At Røde Fane på denne måten unnlater å bruke marxistisk teori er desto mer betenkelig fordi vi lever i en tid hvor tidligere kommunistiske partier oppløses eller skifter farge, og hvor enkelte kamerater i Norge forlater AKP. Og hvor borger-

skapet erklærer at Marx er død. Som eksempel på denne flukten fra Marx kan to artikler om kapitalismens krise i Beijing Review nr. 17 og 18 stå. I disse artiklene ble det nesten ikke *forsøkt* å bruke marxismens politiske økonomi. Jeg synes denne situasjonen er paradoksal. At en del kamerater mister trua på marxismens metode samtidig som krisa i den imperialistiske økonomien bekrefter at marxismens politiske økonomi stemmer. I denne situasjonen trengs det nettopp at Røde Fane holder på marxismen. Ikke ved å dyrke den som en bibel, men ved å bruke den på en konkret analyse av virkeligheten. PPs artikkel er dessverre ikke et våpen i kampen mot tendensen til å forlate marxismen.

Faren ved å unnlate å bruke marxismens metode ligger for det ene i at leserne lettere kan påvirkes av propaganda om at kapitalismens problemer kan løses ved reformer, f.eks. ved bedre styring av strukturelle endringer som reformisten Struve foreslo. PPs artikkel trekker ikke reformistiske konklusjoner. Men den gir heller ikke noe bidrag til å *forklare* at krisene er uløselig knytta til det kapitalistiske utbyttingssystemet, og at en bare kan bli kvitt krisene ved å styrte selve kapitalismen. Den er derfor ikke til noen hjelp for kommunister som skal arbeide for å mobilisere en kriseramma arbeiderklasse til å styrte kapitalismen.

For det tredje ligger faren ved ikke å bruke marxismens metode i at det blir vanskelig å forstå hvordan de ulike delene av krisa i verdensøkonomien henger sammen, og det blir vanskelig å føre en kamp for å bekjempe krisa, og styrte imperialismen. Poenget med klassikernes analyse av de fire grunnleggende motsigelsene og teorien om tre verdener, mener jeg også må være at de skal fungere som rettesnor i kampen, som en veiledning til handling i det mylder av enkeltsaker som dukker opp.

Kameratslig hilsen

Erik Strøm

— Neida,

Hovedartikkelen i Røde Fanes nummer om den økonomiske krisa hadde den svakhet at den ikke forklarte den marxistiske kriseteorien, eller henviste til annet materiale som behandla dette.

Så langt er artikkelforfatteren enig i kritikken som reises mot hans analyse av verdensøkonomien i siste nummer av bladet.

Men dette betyr såvisst ikke at den marxistiske teorien ble «uteglemt», mener han, og svarer her på kritikken.

Debatt!

Takk for kritikk av artikkelen om krisa i forrige nummer av Røde Fane. Innlegget ditt hadde trengt et langt og grundig svar. På grunn av tidsmangel vil jeg bare svare i en del knappe punkter.

1) Jeg er både enig og uenig i kritikken din. Jeg er spesielt enig i intensjonen din, å forsvare marxismen-leninismen i ei tid der den blir utsatt for harde angrep og

ØKONOMI-DEBATT

teorien ble ikke glemt !

blir erklært i krise. Jeg er enig i at denne sida blei for dårlig ivaretatt i kriseartikkelen. Artikkelen var et hastverksarbeid, den var på mange måter overflatisk, lot ei rekke viktige spørsmål stå ubelyst, viste i for liten grad hvordan den nåværende krisa bekrefter den marxistiske kriseteorien på område etter område. Den hadde ikke noe eget avsnitt som forklarte den marxistiske kriseteorien. Den hadde heller ikke henvisninger til annet materiale om den marxistiske kriseteorien. Disse manglene svekka artikkelen om den internasjonale krisa. Dette er jeg enig med deg i.

2) Når det er sagt, så er det også en god del saker jeg er uenig i. For det førte sier du jeg har unnlatt å bruke sentrale deler av Marx og Engels' kriseteori. Det er feil. Jeg har gjort det sjøl om ikke dette går fram hele veien. Det må være helt legitimt å beskrive krisa uten uttrykkelig å henvise til Marx og Engels hele tida. Dessuten pekte jeg på at vi var inne i en klassisk depresjonskrise, jeg trakk fram kilder som påviser et langvarig fall i profittraten helt fra 50-åra, jeg trakk fram ei rekke djuptgående strukturelle motsigelser i den internasjonale økonomien, ut fra Marx' påpekning av at «krisene på verdensmarkedet må oppfattes som den reelle sammenfatningen og den voldsomme utjamningen av alle motsigelsene i den borgerlige økonomien.» Jeg brukte marxismen, sjøl om jeg ikke uttrykkelig sa at overproduksjonskrise skyldes den kapitalistiske utbyttinga.

Videre la jeg fram en del materiale som viser at vi sannsynligvis ikke bare opplever et midlertidig konjunkturelt tilbakeslag, men er inne i en langvarig nedadgående fase som starta på midten av 60-tallet. Det var spesielt de *særegne* trekka ved den nåværende krisa jeg prøvde å få fram.

3) Når det gjelder det du mener jeg har unnlatt å trekke fram av marxismens kriseteori, så mener jeg du sjøl gjør en del feil. Du sier: «Det er den økende utbyt-

ØKONOMI-DEBATT

tinga som legger grunnen for motsigelsen produksjonskapasitet/kjøpekraft og de stadig tilbakevendende krisene.» Du kritiserer meg for ikke å påvise dette.

Men den marxistiske kriseteorien sier ikke at krisene skyldes «den økende utbyttinga». Den sier at den kapitalistiske overproduksjonskrisa skyldes *utbyttinga som sådan*. Ikke ett sted sier Marx at det er noen forutsetning at den skal øke. Poenget er at arbeideren i utgangspunktet er «overproduzent» uansett. Uansett om merverdiraten stiger eller synker, må arbeideren produsere merverdi, utover verdien til arbeidskrafta, og denne motsigelsen mellom merverdien og verdien på arbeidskrafta er kilden til overproduksjonen.

Forholdet mellom overproduksjon og merverdirate er komplisert. Kapitalistene vil normalt øke utbyttinga som svar på en synkende profittrente. Men en kan ikke derfra slutte at krisa er et resultat av økt utbytting. Dette er et viktig poeng. Den samme feilaktige ideen gir nemlig lett opphavet til en annen feilaktig slutning: At en kan motvirke krisene i kapitalismen gjennom å heve arbeidslønna, m.a.o. redusere utbyttinga, en påstand som stadig står å lese.

4) E. S. sier: «Det er merverdiratens tendens til å øke som grunnleggende sett fører til overproduksjonskrisene, fordi det fører til at produksjonsutstyret øker raskere enn kjøpekrafta.»

Bortsett fra at ES her gjentar den feilaktige ideen som blei kritisert over, så gjør han en ny feil. Han sier at «produksjonsutstyret øker raskere enn kjøpekrafta». Dette er heller ikke i samsvar med marxistisk teori. Poenget er at overproduksjon gjelder *alle* slags varer, ikke spesielt produksjonsutstyr. Ikke bare det, men Marx peker på at overproduksjonskrisa normalt starter med en ledende *forbruksartikkel*. Formålet med den særskilte analysen av bilkrisa i forrige RF var nettopp å illustrere den rolla en ledende forbruksartikkel, nemlig bilen, spiller i utviklinga av krisa nå.

5) ES kritiserer meg for ikke å forstå monopolets rolle for krisa. Spesielt kritiserer han meg for å føre fram en feilaktig forklaring på stagflasjon og inflasjon.

Jeg mener det er ES som tar feil. Stagflasjon og inflasjon skyldes ikke først og

fremst monopolets. Monopolkapitalismen har vi hatt siden århundreskiftet. Monopolkapitalisme eksisterte i høyeste grad under krisa i 30-åra. Men krisa da var ingen stagflasjonskrisa. Prisene steg ikke, de sank. Det er ikke monopolenes prisfastsetting som er den grunnleggende årsaka til inflasjonen og heller ikke til den særegne kombinasjonen av stagnasjon og inflasjon som har karakterisert den vestlige økonomien de siste 15 åra. Inflasjonen skyldes djupest sett at varemengden øker langsommere enn pengemengden og dermed uttrykker seg i en større nominell pengesum enn tidligere. Dette er i samsvar med Marx' verditeori og i samsvar med all historisk erfaring.

6) ES sier at monopolets fører til «skjerpa utbytting og øker merverdiraten, dels ved at arbeiderne erstattes med maskiner, dels ved at de tar monopolpris.»

Jeg vil stille et grunnleggende spørsmål ved denne påstanden. Kapitalisten øker merverdien gjennom øking av den absolutte eller relative merverdien. Den siste metoden går ut på å senke den nødvendige arbeidstida, særlig som resultat av økt arbeidsproduktivitet i de bransjene som produserer forbruksvarer, og er den avgjørende viktigste metoden under den moderne kapitalismen. Men som bl.a. Lenin har påvist, så har monopolets en tendens til forråtnelse og til å hindre teknologisk utvikling. Dette ble bl.a. pekt på i artikkelen om bilkrisa. Nettopp det største monopolets, General Motors, har ikke gjennomført en eneste avgjørende teknisk nyvinning de siste 25 åra.

Sjøløst kan utbyttinga øke ved å presse prisen på arbeidskrafta ned under dens verdi, ned mot det fysiske eksistensminimum. Når Marx ikke behandler denne metoden i Kapitalen, så er det fordi denne metoden nødvendigvis bare får periodisk betydning. En kan heller ikke under monopolkapitalismen fortsette i det uendelige å presse prisen på arbeidskrafta stadig lenger under dens verdi. Og det er, som tidligere påpekt, heller ikke avgjørende for at overproduksjonskrisa oppstår. (Heller ikke monopolprisene vil, over sikt, øke den samfunnsmessige utbyttinga, av grunner som allerede nevnt.)

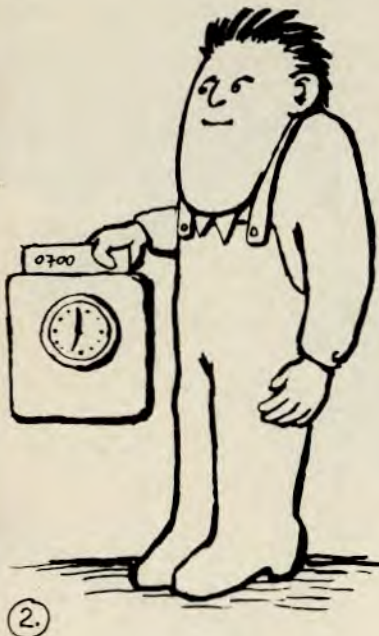
Jeg vil heller ikke med dette påstå at ikke utbyttinga har økt i den aktuelle perioden. Hva jeg kritiserer er den typen forklaring som ES fører fram.

Lønningsposen inneholder bare en liten del av de verdiene en arbeider skaper — merverdien disponerer kapitalisten. Oppstår krisa ved at utbyttinga og merverdiraten øker? Hadde artikkelforfatteren i forrige Røde Fane glemt dette?

ØKONOMI-DEBATT

2.

7) ES sier at hovedårsaka til krisa i den 3. verden er den rolle kapitaleksporten spiller i utbyttinga av den 3. verden. Han kritiserer meg for bare å snakke om banklån og ulikt bytteforhold.

Jeg trur ES skulle få problemer med å dokumentere at kapitaleksporten er noen hovedårsak til den nåværende krisa i den 3. verden. De utenlandske investeringene i den 3. verden har etter krigen gått til et begrenset antall land. Utenom de reine skatteparadisene er det ganske få land som Brasil, Mexico, Argentina, Venezuela, Malaysia, Singapore, Hongkong, OPEC-landa og noen få til. Disse investeringene er sjølsagt omfattende og gir de multinasjonale selskapene enorme profitter. Det har også skaffet disse selskapene stor politisk innflytelse, noe som gjør dem til en betydelig reaksjonær kraft i den 3. verden.

Men når vi snakker om den økonomiske krisa i den 3. verden så må vi være klar over at den er av en særegen karakter og rammer særlig hardt de minst industrialiserte landa, de som i størst grad må basere seg på eksport av råvarer. Ca. 60 prosent av 3. verdens eksportinntekter kommer fra råvarer, ca. 80 prosent hvis en regner med olja. Hovedproblemet for den 3. verden i dag er å få akseptable priser for sine varer (også ferdigvarer), for i neste omgang å legge grunnen for indu-

3.

strialisering. Det er ikke nødvendigvis slik at de landa som har mottatt størst utenlandsinvesteringer har de største økonomiske problemene i dag. Jeg holder fast på at utviklinga av det ulike bytteforholdet er den viktigste kilden til den nåværende krisa i den 3. verden.

8) «På den andre sida studerer PP heller ikke betydninga av den tredje verdens kamp for krisa i de imperialistiske moderlanda.» Helt feil. Jeg pekte på bestrebelsene på å opprette en ny økonomisk verdensordning, men jeg sa også at bortsett fra det svært viktige eksemplet OPEC, så har den tredje verden i liten grad makta å bryte det tradisjonelle imperialistiske økonomiske mønsteret. Av de landa som ES sjøl nevner er det, bortsett fra Iran (redusert oljeproduksjon), ingen som i større grad har påvirket den økonomiske krisa i kapitalismen.

Saka er jo at under overproduksjonskrisa i 1975 dro den vestlige imperialismen nytte av et forholdsvist raskt ekspanderende marked i den 3. verden, mens krisa i 80/81 blir skjerpa av at disse samme markedene har skrumpa inn. Men verken i 1975 eller i 80/81 skyldes dette i særlig grad nasjonale frigjøringskamper (unntatt Iran), men i alt vesentlig de økonomiske problemene i disse landa sjøl.

For øvrig, ES, hvilke viktige markeder

har imperialismen mista de ti siste åra, viktige i økonomisk betydning? Vietnam, Kampuchea, Laos? Nicaragua? Jeg trur det hadde vært en fordel om ES hadde vært noe mer konkret, enn bare å kritisere meg for ikke å ta hensyn til kapitalismens allmenne krise, den 3. verdens kamp osv.

9) «PP analyserer heller ikke hva revolusjonene i Kina, Korea, Nord-Vietnam og Albania betydde for skjerpinga av kapitalismens markedsprblem, tap av kapitaleksport osv.»

Jeg syns ES skyter fullstendig over mål med sitt krav om den slags analyser. Formålet med kriseartikkelen i forrige nummer av å starte en analyse av den nåværende internasjonale krisa. Jeg tør våge den påstanden at de nevnte revolusjonene har spilt en ubetydelig økonomisk rolle for den nåværende krisa. Derimot er det ikke av liten betydning hva moderniseringa og den handelspolitiske linja i Kina kan bety for omfanget av det økonomiske samkvemet med Vesten. Her har uten tvil de betydelige justeringene i den økonomiske kursen som har vært gjennomført i Kina siden 1979 medført reduserte eksportmuligheter for den vestlige kapitalismen og en skjerping av markedsprblemet, i forhold til forventningene før 1979.

10) Jeg vil til slutt på nytt understreke: Jeg er ikke uenig med ES i at jeg kunne ha brukt marxismen bedre, gått mer i dybden og vist enda klarere hvordan krisa springer ut av kapitalismens uløselige motsigelser.

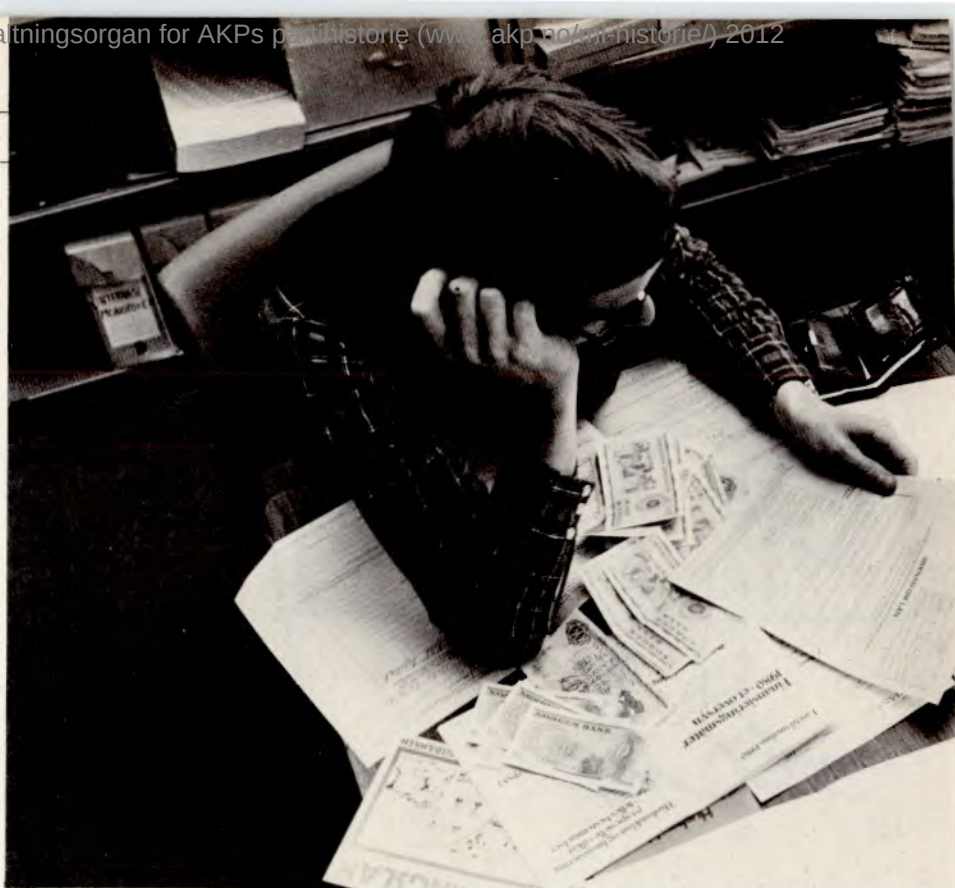
Men jeg syns ES går altfor langt i retning av å slakte artikkelen for «å unnlate å bruke sentrale deler av marxismens kriteori», for at «PP gjør marxismens politiske økonomi til et sløvt våpen», for at «PP overhodet ikke har benytta seg av teoriene for kapitalismens allmenne krise», for at «PP har unnlatt å bruke den eneste teorien som kan forklare kapitalismens krise i dag», for at han unnlater å gi «innsyn i hovedårsaken til krisa i den 3. verden», osv. osv. ES kunne spart litt på kruttet og i stedet for disse allmenne kritikkpunktene prøvd å argumentere mer konkret for sin måte å anvende marxismen på den nåværende krisa på.

kameratslig hilsen

P. P.

- Teorien om at «kampen om fordelinga er viktigst» betyr en økonomistisk inn-snevring av den økonomiske politikken. skriver Per Lund i dette svaret til Carl-Erik Schulz.

- Han er også uenig i at inntektsfordelinga er et resultat av klassekampen. Dette synet er i strid med marxismens politiske økonomi og åpner for reformisme, mener han.

For arbeidsfolk betyr krise enda mer vansker med å få endene til å møtes. For borger-skapet er aldri mangelen på lystyacht'er noe problem...

Hvordan skal kommunistenes økonomiske politikk se ut i slike tider?

(Foto: Klassekampen)

DEN ØKONOMISKE POLITIKKEN: *Hva er vi uenige om?*

Carl-Erik Schulz' innlegg i Røde Fane nr. 3/81, «Per Lund på ville veier?» har framfor alt den positive funksjonen at den trekker opp en skarp skillelinje mellom hans og mitt syn.

Dette skriver Schulz:

«Slik situasjonen er i Norge i dag, er jeg ikke i tvil om at PLs formulering "ikke nedlegge klassekampen" er en altfor lav prioritering av denne delen av økonomisk politikk. Jeg mener at vi tvert imot må si at kampen om fordelinga er viktigst, og at spørsmålet om sosialisme og krig følgelig er underordna der de står i motsetning til dette.» (s. 41/42)

Jeg sa sist, og jeg sier igjen: Som formann for AKP(m-l)s økonomiske utredningsutvalg, har Schulz gått i spissen for bl.a. å bringe fram mye nyttig faktamateriale om den norske oljeøkonomien. Jeg

Debatt!

er også helt enig i det kravet som er kjørt fram i forgrunnen, nemlig kravet om at oljeinntektene ikke skal eksporteres, men brukes i landet på en måte som arbeiderklassen er tjent med. Men Schulz er ikke fornøyd med min knappe, men klare tilslutning til hans syn på dette punktet, for

han sier: «Det er en farlig utvikling i debatten hvis vi overser borgerskapets linje med å bruke oljeinntektene til kapitaleksport. I dag ser det ut til å være retningen som vinner fram, og vi må rette hovedskytset mot det. Dette problemet ofrer PL bare en enkelt linje.» (s. 44).

Ja, men hvorfor i all verden skal jeg bruke spalteplassen i et polemisk innlegg på ting vi er enige om? Og som det tross alt har stått ganske mye om i Klassekampen, Røde Fane og nå seinest i utkastet til arbeidsprogram.

Jeg er enig med Schulz i mange spørsmål. Jeg er enig med ham i kravet om at oljepenga skal føres inn i landet. Jeg er enig i at oljerikdommene skaper et særlig grunnlag for å reise krav mot staten, og at dette blir gjort til ei politisk hovedsak nå.

Men hensikten med mitt forrige innlegg — og dette innlegget — er å reise en debatt av mer prinsipiell karakter, noe som er av særlig betydning i den nåværende fasen av arbeidsprogramdebatten. Jeg er kort og godt uenig i enkelte grunnleggende sider ved argumentasjonen til Schulz, som jeg synes går i retning reformisme og økonomisme.

Hvorfor er argumentasjonen til Schulz økonomistisk? Den er økonomistisk fordi han helt uttrykkelig overordner den økonomiske kampen over den politiske. Hovedtesen hans, at «kampen om fordelinga er viktigst» og at «sosialisme og krig er underordna der de står i motsetning til dette,» blir nærmest ei *prinsippfesting* av den økonomiske kampen som overordna, «viktigere», enn den politiske kampen. Med samme begrunnelse måtte

det f.eks. være riktig å nedprioritere motstanden mot kjernekraftverk i Norge, dersom den kom «i motsetning til kampen om fordelinga». Tesen om at «fordelinga er viktigst» er ikke noe annet enn å strekke våpna på forhånd og legge seg på ei tradeunionistisk linje i klassekampen. Hvor lite det fører fram, kan en lære ved å studere f.eks. den engelske arbeiderklassens historie.

At vi akkurat her diskuterer økonomisk politikk, og ikke f.eks. militærpolitikk, at vi diskuterer i samband med en arbeidsprogramdebatt og ikke en prinsippprogramdebatt, det er i denne sammenhengen uvesentlig. Det prinsipielle forholdet mellom økonomisk og politisk kamp blir jo ikke noe annerledes fordi om vi her snakker om et program for dagskampen og ennå befinner oss langt fra revolusjonen.

Når Schulz derfor refererer til «situasjonen i dag» når han vil understreke at spørsmålet om «fordelinga» er viktigst, så gjentar han i bunn og grunn bare «staditeorien» til Martynov, som Lenin polemiserer mot i boka Hva må gjøres. (s. 73 i Oktoberutgava) og som går ut på at den økonomiske kampen er viktigst på ett stadium, mens den politiske kampen blir viktigst på et seinere stadium. Som Lenin sier, så er dette å «trekke partiet baklengs og spille det over i hendene på både «økonomister» og liberal opportuniste.» (s. 74).

EN KOMMUNISTISK INDUSTRIPOLITIKK

Den økonomistiske tendensen i Schulz' innlegg kommer særlig klart fram der han tar opp spørsmåla om en kommunistisk industripolitikk. Schulz sier:

«Når PL stiller krav om en kommunistisk plan for industri i Norge under kapitalismen, gjør han en klassisk feil. Han glemmer i praksis at det er borgerskapet som har makta i Norge. Det er kapitalisme, og vi ønsker å avskaffe kapitalismen nettopp fordi den hindrer arbeiderklassen i å planlegge.» (s. 42).

Schulz antyder her at jeg har stilt kravet om en planøkonomi under kapitalismen. Ingen ting har vært meg fjernere. Men vi kan ikke la være å stille industripolitiske krav sjøl om borgerskapet har makta. Skulle vi kanskje la være å stille krav til forsvaret fordi borgerskapet har

ØKONOMI-DEBATT

makta i militærapparatet? Tvert imot vil industripolitikken utgjøre en helt sentral del av AKPs økonomiske politikk. Samtidig må en slik industripolitikk ha et videre perspektiv på den enn bare det å bevare arbeidsplasser, bosetting osv. Vi må se framover. Vi må analysere så godt det lar seg gjøre de langsiktige utviklingstendensene i den norske økonomien. Vi må gjøre oss opp en mening hvorvidt den er i samsvar med proletariatets langsiktige interesser. Om f.eks. havet fiskes tomt for fisk som resultat av en feilaktig fiskeripolitikk, så er det ei sak som i aller høyeste grad berører de langsiktige interessene til proletariatet. Om viktige grunnlagsindustrier blir lagt ned, som f.eks. stålindustrien, så berører dette proletariatets langsiktige interesser, sosialismens interesser. Dette er vanskelige spørsmål og vil kanskje kreve årelange analyser, men de er ikke mindre viktige av den grunn.

Schulz sier jeg skylder å legge fram i debatten hvilken praktisk politikk jeg vil programfeste: «Først når PL gjør det, kan en se klart om hans alternativ er mer "revolusjonært", eller har videre perspektiver eller prinsipper.» (s. 44). Dette er jeg uenig i. Jeg plikter ikke å legge fram noe slikt program nå, og er heller ikke i stand til det. Det betyr sjølsagt ikke at jeg er imot konkrete forslag til en industripolitikk, men jeg mener det går an å diskutere noen prinsipielle linjer uten at en skal avkreves et industripolitisk program.

Og det er jo prinsipper Schulz diskuterer i innlegget sitt. Han mener at mine perspektiver på en økonomisk politikk og industripolitikk «omsatt i praktisk politikk fører oss rett ut i en reformistisk politikk der vi prøver å utkonkurrere DNA og SV i "fornuftige planer" for å administrere det kapitalistiske Norge.»

Krav fra kommunister om f.eks. bevaring av bestemte industrier for krigsformål eller for å styrke norsk sjøbergbering, blir ifølge Schulz «illusjonsmakeri» og «reformisme». Resultatet blir at Schulz overlater dette til den «objektive utviklinga» og innskrenker seg mer eller mindre til den økonomiske kampen. At han til tross for det peker på nødvendigheten av å bevare «nøkkelbransjene jordbruk og fiske», er jo utmerka, men ikke videre konsekvent. (For hvorfor skulle ikke krav om bevaring av disse bransjene være like mye «reformisme»?)

Jeg mener også at den økonomistiske tendensen viser seg gjennom en altfor *ensidig* fokusering på kampen om oljeinntektene. Det betyr ikke at den kampen er uviktig. Det jeg kritiserer er at spørsmål som ligger utafor dette blir dels bagatellisert, dels neglisjert av Schulz. Jeg prøvde å ta opp dette i mitt forrige innlegg gjennom bl.a. å stille spørsmål om oljeøkonomiens langsiktige betydning for norsk næringsgrunnlag og for beredskapen mot krig. Dette blir avvist av Schulz med at «fordelinga er viktigst».

Med tanke på den betydninga som også Schulz tillegger oljeøkonomien i norsk økonomi i åra framover, dens enorme konsekvenser for norsk økonomi og samfunnsutvikling overhodet, er en så snever innretning på den økonomiske politikken som Schulz legger for dagen etter min mening uforenlig med proletariatets interesser.

«KAMPEN OM FORDELINGA»

Så nevnte jeg at jeg syns innlegget til Schulz trekker i retning *reformisme*. Nøkkelformuleringa er igjen «kampen om fordelinga».

I utgangspunktet mener jeg uttrykket «kampen om fordelinga» uansett er uheldig, da det gir assosiasjoner til den klassiske reformistiske ideen om at fordelinga av den samfunnsmessige verdiskapinga (nasjonalproduktet) er et resultat av klas-senes kampkraft til enhver tid. Denne ideen, som absolutt ikke har noe med marxisme å gjøre, danner så å si det teoretiske grunnlaget for reformismen.

Når Schulz bruker uttrykket «kampen om fordelinga» om den økonomiske kampen, så er dette ikke bare en uheldig valgt formulering. Tvert imot, så blir den teoretiske oppfatninga at fordelinga av verdiskapinga er et resultat av klassekampen, satt fram åpent og klart i begynnelsen av den nye boka om oljepengene. Her heter det: «Vi vil hele tida understreke at det er styrkeforholdet mellom klassene i landet vårt som avgjør hvem som får mest av "oljekaka". De som er sterkest kan stikke mest penger i lomma. Fordelinga er et resultat av klassekamp.» (s. 16).

KAPITALISMENS LOVER AVGJØR LØNNA

Men nå er det nettopp en av hovedlærdommene i marxismen at fordelinga av

inntektene under kapitalismen i det store og hele er *objektivt bestemt* av lovene i den kapitalistiske økonomien. Arbeidslønna blir derfor også regulert av lovene for det kapitalistiske lønnsarbeidet.

Under kapitalismen er arbeidskrafta en vare som blir solgt og kjøpt som andre varer og for øvrig underlagt de lovene som bestemmer vareprisenenes allmenne bevegelser. Arbeidskraftas verdi er bestemt av det som det under gitte historiske og kulturelle betingelser koster å holde arbeideren og hans familie i arbeidsdyktig stand. *Arbeidslønna* eller *prisen* på arbeidskrafta er den forvandlede formen som arbeidskraftas verdi antar på det kapitalistiske markedet. I Kapitalen har Marx utførlig behandlet de lovene som bestemmer svingningene i arbeidslønna. Der peker han bl.a. på: «I det store og hele blir den allmenne bevegelsen i arbeidslønna utelukkende regulert ved at den industrielle reservearméen blir utvida eller trekker seg sammen.» (Tysk utgave, s. 666).

Dette betyr sjølsagt ikke at ikke Marx tillegger arbeiderklassens kamp for høyere lønn en stor betydning. Men arbeidslønna er i alt vesentlig objektivt bestemt av lovene for den kapitalistiske produksjonen og akkumulasjonen og arbeiderklassens kamp kan bare øke denne andelen innafor *forholdsvis* snevre rammer. Med uttrykket «industrielle reservearmé» mener Marx hæren av arbeidsløse. Når denne stiger som følge av økonomisk stagnasjon og krise, så synker lovmessig arbeidslønna — og omvendt.

Når f.eks. arbeidslønna i Norge har steget *noe* mer enn for de fleste landa som Norge handler med over den siste 7-årsperioden, så er det åpenbart ikke et resultat av spesielt framskreden økonomisk kamp, men et resultat av at arbeidsløsheten i de fleste europeiske land er langt høyere enn i Norge.

LØNSKAMPENS BETYDNING

Men dersom arbeidslønna (eller den andelen av samfunnsinntektene som tilfaller arbeiderklassen) bare kan forandres innafor *forholdsvis* snevre rammer, hvorfor er det da likevel viktig å føre lønns-kamp? Marx:

«Jeg mener å ha vist at kampen de (arbeiderne) fører for lønnsnivået er uatskillelige fra hele lønnsystemet, at forsøka

ØKONOMI-DEBATT

deres på å øke lønna i 99 av 100 tilfeller bare er forsøk på å opprettholde den gitte verdien av arbeidet, og at nødvendigheten av å slåss med kapitalisten om prisen er innebygd i stillinga deres i det at de må selge seg sjøl som varer. Om de feigt ga etter i den daglige kampen mot kapitalen, ville de gjøre seg sjøl uskikka til å kunne starte en større bevegelse.» (Lønn, pris og profitt, Oktober 1976, s. 58).

En mer radikal omfordeling av inntektene innafor ramma av kapitalismen kan arbeiderklassen aldri oppnå, da dette forholdet i det store og hele er gitt. «Det bestemte fordelingsforholdet», sier Marx i bok 3 av Kapitalen, «er derfor bare uttrykk for det historisk bestemte produksjonsforholdet.» Av samme grunn snakker Marx aldri om «kampen om fordelinga» da en forandring av fordelingsforholda nettopp forutsetter en forandring av produksjonsforholda, altså en sosialistisk revolusjon. (At Schulz også flere steder kaller denne «kampen for fordelinga» for «kampen mot utbyttinga» gjør ikke saka noe bedre. Hadde han i det minste sagt kampen for å redusere *graden* av utbytting, så ville det gitt mening. Men kampen mot utbyttinga som sådan er jo framfor alt en politisk kamp, nemlig kampen for å avskaffe utbyttinga. En kan jo ikke avskaffe litt, f.eks. halvparten, av utbyttinga.)

For å unngå misforståelse vil jeg presisere: Det dreier seg ikke her om en diskusjon om *graden* av lønnsøking som arbeiderklassen under gitte betingelser ville være i stand til å oppnå. Den vil være avhengig av ei rekke faktorer, ikke minst klassekampen, og kan sjølsagt variere en god del, men vil i det store og hele ligge under verdien av arbeidskrafta.

BORT FRA DEN MARXISTISKE TEORIEN?

Uenigheten mellom Schulz og meg dreier seg altså ikke først og fremst om hvor stor del av oljeinntektene som arbeiderklassen kan oppnå. Og det er for alt ingen kritikk av at det nå blir reist et masst krav om disse oljepenga. Kritikken min av Schulz er mer fundamental:

Jeg mener Schulz oppfatter forholdet mellom økonomi og politikk, mellom økonomi og klassekamp, på subjektivistisk og idealistisk vis, bl.a. gjennom teorien om at fordelinga er et resultat av klassekampen. Da er det i *prinsippet* åpna for at de eksisterende fordelingsforholda kan oppheves innafor kapitalismen. Teoretisk betyr dette å gå bort fra den marxistiske økonomiske teorien. I praksis betyr det å åpne for at den økonomiske kampen betyr alt og at den politiske kampen og særlig kampen for revolusjonen blir oppgitt.

Det er derfor helt konsekvent når en i begynnelsen av den nye oljeboka kan lese følgende: «Riktignok skaper innenlands bruk av Nordsjømilliardene omstillingsproblemer, men det er fullt mulig å føre en politikk som reduserer og kontrollerer vanskelighetene ... Det går an å finne fram til bruk som fører til bedre vilkår for folk i Norge, bruk som øker både velstand og trivsel.» (s. 15). Det er klart at med slike idylliske perspektiver, så blir f.eks. kampen for sosialismen temmelig fjern. Liknende tanker f.eks. på side 52:

«Vi kan alt nå slå fast at det er mulig å bruke oljeinntektene til økt velferd i Norge. En kunne f.eks. bruke oljeinntektene til å finansiere en import av varer eller tjenester fra andre land som har samme verdi. Disse godene kan så deles ut på ulike vis, og ellers kunne alt være som før ... Et annet spørsmål er om dette skjer. Det er f.eks. ikke gitt at oljeinntektene blir brukt til å øke folks velferd, nei tvert imot er de jo en del av profitten som borgerskapet tar fra produksjonen i Norge. Hvem som får glede av pengene, er derfor avhengig av klassekampen i Norge.»

På punkt etter punkt, til og med i omgangen med de økonomiske begrepene, rører denne boka at den ikke er nøyaktig med den marxistiske teorien. Hvordan er det f.eks. mulig for arbeiderklassen å slåss om profitten, når profitten pr. definisjon er inntektene av det arbeidet som arbeiderklassen utfører gratis for kapitalisten?

Flisespikkeri? Nei, dette er ikke flisespikkeri. Det er ikke flisespikkeri når en slik begrepsbruk helt siden Bernsteins dager har lagt grunnen for ei reformistisk politisk linje, nemlig det synet at arbeiderklassen gradvis, gjennom kamp, kan overta mer og mer av den «samfunnsøkonomiske kaka».

Jeg skal slutte av her, da jeg blir kritisert for å skrive for langt. Men jeg har bare tatt opp noen sider av dette spørsmålet.

Det er ikke for å avspore fra kampen om å få oljepenga til landet jeg vil ta opp disse spørsmåla, men fordi det eksistere klare meningsforskjeller om sentrale sider ved vår økonomiske politikk, og dette er en viktig debatt ved innledninga av AKPs arbeidsprogramdiskusjon.

Per Lund

Kø foran luka for lønnsutbetalinger på Kværner i Oslo. Hva avgjør størrelsen på lønna — kapitalismens lover? I så fall: Hva betyr lønnskampen? (Foto: Samfoto)

Krigen kan utsettes og

- Er det sannsynlig, eller kanskje sikkert med en ny verdenskrig innen 1985?
- Er det mulig å utsette, ja, til og med forhindre krigen, eller er den et uunngåelig resultat av imperialismens utvikling?
- Kan vi satse på et «pusterom» før supermaktene braker sammen, eller er det farlig å forlite seg på noe slikt?

Slike spørsmål har Egil Fossum og signaturen TW diskutert i Røde Fane. Her kommer TW med et motsvar til Fossum.

I sitt svarinnlegg forkaster Fossum teorien om «pusterom» som «skadelig». La meg gjenta innholdet i den: Jeg mener at påstanden om at verdenskrigen *må* komme før 85, at det er en historisk nødvendighet, er feil. Tvert om mener jeg at krigen kan utsettes både ti og tyve år forutsatt en ting: At verdens folk og nasjoner forener seg i en virkelig kamp mot sosial-imperialismen og effektivt bekjemper alle aggressive handlinger. Ja, om dette skjer, kan krigen til og med forhindres.

Kritikken hans går på at teorien er «lite mobiliserende» og «lett vil føre til en viss avslapping i arbeidet». Nå har vel kriteriet på sannhet aldri vært hva som virker mobiliserende — verken på Egil Fossum eller andre. Men når det er sagt, og nå roper jeg ut så høyt jeg kan: Hundretusenvis av vesteuropeere har i det siste marsjert mot krigsfaren, rustningskappløpet og for fred. En av de største massebevegelsene i Norge på lang tid er i ferd med å bygge seg opp omkring dette ene målet — å forhindre krigen, utsette den eller gjøre den minst mulig jævlig.

Hva er drivkraften? Jo, troen på at det er mulig å bevare freden og stabiliteten i Europa. Et bevisst oppgjør med en blind fatalisme å la «krigen kommer før 85». Troen på at vi har et pusterom. Fossum har gjort mye positivt arbeid i å påvise at verden beveger seg mot krig, men ser han ikke denne siden?

Debatt!

Hovedpoenget for AKP har ofte vært å påvise ved hjelp av såkalte «objektive lovmessigheter» at krigen må komme før 85 (da diskusjonen ble startet i 75, hevdet mange at krigen sannsynligvis ville bryte ut før 1980). Når hovedformålet for analyse og polemikk hele tida har vært å hevde at krigsfaren er akutt, må det nødvendigvis føre til at en stiller seg utenfor massebevegelsen for fred. Og med respekt å melde: det er jo nettopp det som i stor grad har skjedd.

Denne uforstand og handlingslammelsen har gjort det lettere for linjer som innebærer ettergivenhet overfor Sovjet og konsentrasjon om USA-imperialismen å vinne fram og oppnå hegemoni innafors fredsbevegelsen. Om ordet pusterom hos Fossum skaper assosiasjoner til «avslapping» og lenestol kan jeg godt sløyfe begrepet.

Men innholdet er rett. Og det er optimistisk, mobiliserende: Verdens folk

forhindres

kan, gjennom å forsterke kampen mot Sovjet, bekjempe ettergivenhet og nasjonal nihilisme ikke bare utsette krigen og dermed spare menneskeheten for ufattelige lidelser, men også forhindre krigen. For å sverte «pusteromstesen» trekker Fossum en malplassert parallell til 30-åra. Da ble den utnyttet til å gi etter for Hitler. England og Frankrike ble splittet fra Sovjet og arbeiderklassen utviklet trotskisme og manglende evne til å forene kreftene mot fascismen og Hitler.

Spørsmålet er igjen om «appeasement» skal seire i dette «pusterommet»: For hver dag som går øker faren for det. Da kan krigen komme før vi vet ordet av det — også før 85.

SOVJET VERKEN KAN ELLER VIL GÅ TIL KRIG NÅ

De fleste opplyste mennesker er enige om at imperialister starter krig, ikke av galenskap eller tilfeldighet, men fordi krigen skal sikre dem større andel av superprofitten, av «matbordet».

Jeg kan ikke skjønne hvorfor Sovjet skulle utgjøre noe unntak. Her er det en helt avgjørende svakhet i Fossums argumentasjon. Skal den bli troverdig må han kunne påvise at Sovjet i dag eller de aller nærmeste årene har militær og økonomisk og politisk styrke nok til å vinne krigen. Eller til å gå ut av en verdenskrig med fordel.

Klarer han det, lar jeg meg overbevise. Foreløpig er det mest luftige påstander. Mitt poeng er at Sovjet i dag ikke har «first strike capability», dvs. de har ikke sterkt nok militært overtak til å knuse motstanderen i ett slag. Og det er et større militærstrategisk problem i dag enn tidligere i historien fordi motstanderne nå alltid vil ha atomvåpen og andre moderne våpen de kan svare med.

Sovjet har heller ikke et folk som er nok bitt av krigspsykose til å være villig kanonføde — jfr. erfaringene fra Afghanistan og trøbbel med mobiliseringa langs grensa til Polen. De har store vansker med sine allierte i Polen, og felttoget i Afghanistan går uvanlig tregt. Som Fossum selv peker på, har de problemer med økonomien, særlig matforsyninga, noe som gjør de nye tsarene svært ømfintlige overfor en langvarig krig.

Sovjet styrker seg fortsatt i forhold til NATO, særlig i Europa, men de er ikke sterke nok til å trappe opp aggressiviteten

SOVJET-DEBATT

i en sånn grad at de tvinger USA og NATO til å erklære krig for å bevare status quo. Det ville vært — ja, nettopp — galenskap. En sånn krig i dag ville ganske enkelt ikke tjent de imperialistiske ambisjonene. Sovjets relativt avventende politikk overfor Polen uttrykker denne svakheten innadfor det allmenne strategiske overtalet til Sovjet.

Det er ikke manglende «lyst» som holder Kreml tilbake, det er kald vurdering av fordeler og ulemper ved å gå inn. Hvordan vil Fossum forklare, uten å vikle seg inn i uløselige motsigelser, Sovjets forsiktighet i Polen, helt inn til sine egne grenser, med forestillingen om et Sovjet som hvilken dag som helst kan gå til verdenskrig?

FUSK OM 2. VERDENSKRIG

Fossum skriver: «Meg bekjent var ikke Tyskland, målt med slike mål (økonomisk styrke, militær kapasitet — min anm.), overlegen noen potensiell koalisjon av motstandere. Allikevel gikk det til krig ...»

Altså: ifølge Fossum startet Tyskland krigen til tross for at de var svakere enn sine motstandere. Hvis dette er rett, har han jo unektelig et godt historisk argument for at Sovjet i dag, uten total styrkeoverlegenhet, kan starte en 3. verdenskrig. Haken er bare den at hans «historiske analyse» ikke holder vann.

For det første: Det var ikke Tyskland som gikk til verdenskrig. Hitler har uttalt at han ikke ønsket en evt. verdenskrig før i 41/42. Historikerne er enige om at få var mer overrasket enn Hitler selv, da England erklærte Tyskland krig den 1. september 1939.

Hvorfor? I 1936 invaderte Italia Etiopia uten at Folkeforbundet løfta en finger. I 1936—39 kunne tyske bombefly bombe spanske byer i grus og hjelpe Franco til seier over folkefrontregjeringen, med vestmaktenes stilltiende samtykke. I 1936 besatte Hitler Rhinland, i 38 falt Østerrike. Og i München i 1939 ble han forært Tsjekkoslovakia av Chamberlain og Daladier.

Tyskland hadde altså, i ly av ettergivenhetslinja i England og Frankrike, annektert store deler av Sentral-Europa før innmarsjen i Polen. 24. august ble så ikkeangrepspakten mellom Sovjet og Tyskland kjent. Derfor marsjerte Hitler inn i Polen i den tro at vestmaktene ville for-

Bresjnev og Co. på marsj — i Hitlers fotefar på full fart mot en ny verdenskrig?

Eller er Sovjet lite lysten på en storkrig nå?

tsette sin gamle politikk, protestere i ord, men uten mot og vilje til å si stopp.

Derfor var det ikke Hitler som jublet 1. september 1939. Hadde han på forhånd visst at krig med vestmaktene hadde blitt resultatet, hadde han ikke gått inn i Polen. Derfor var det anti-fascister som jublet 1. september 1939. Pasifisten Sigurd Evensmo skriver i boka si «Gå inn i din tid» at «det var den lykkeligste dagen i hans liv». Endelig ble den fascistiske ekspansjonismen møtt med motstand. Vestmaktene påtvang Hitler en krig han ikke ville ha — i hvert fall ikke ennå.

For det andre: Tyskland var ikke svakere enn sine motstandere i 1939. Det er nødvendig å repetere noen grunnleggende trekk ved situasjonen ved krigsutbruddet: Forhandlingene om en anti-tysk allianse mellom Sovjet, England og Frankrike var nettopp gått i stå. I stedet inngikk Hitler ikkeangrepspakt med Sovjet, og muligheten for en tofrontskrig var eliminert.

USA var nøytralt. Det fantes både sterke pro-tyske krefter i det amerikanske monopolborgerskapet og krefter som ak-

tivt støtta opp om Chamberlains «appeacement»-politikk gjennom bl.a. ambassadør Kennedy i London. Landa i Vest-Europa hadde et elendig forsvar (jfr. resultatet av «det brukne geværs politikk» i Norge) i tillegg til at det fantes viktige pro-tyske elementer i alle land.

Økonomisk var landa i Europa ennå ramma av ettervirkningene av krisa i 1929, Tyskland var et unntak. Enhver som gidder undersøke fakta vil se at f.eks. England lå milelangt etter Tyskland i utviklinga av militærapparatet, sjøstridskrefter, flyvåpen etc. Og utviklinga de første åra av krigen beviser med all tydelighet dette:

Tyskland hadde en fantastisk framgang på alle fronter. I slutten av 1940 var det med noen få unntak bare de britiske øyer som ikke lå under den fascistiske jernhæl. Det var først da Tyskland i overmot gikk mot Sovjet og skaffet seg en tofrontskrig, og etter at USA kom med på de alliertes side etter Pearl Harbour, at krigslykken snudde seg for Tyskland. Først i løpet av 42/43 ble motstanden for

SOVJET-DEBATT

stor.

Om en skal forsøke å trekke noen lærdommer av 2. verdenskrig, må den derfor bli den stikk motsatte av Fossums: Dattas ekspansjonistiske stormakt, Hitler-Tyskland, ønsket ikke krig i 39, selv om de var atskillig sterkere enn England/Frankrike militært og politisk. Deres linje var å vinne herredømme «bit for bit», enten gjennom militært/politisk press eller gjennom angrep på et enkelt land, uten at vestmaktene reagerte, dvs. uten å være for utfordrende sånn at England ikke hadde noen annen mulighet enn å erklære krig. Og om krig med vestmaktene ble uunngåelig, ville Hitler ikke ha den før i 41/42, for da regnet han ikke bare med å være overlegen, men knusen- de overlegen.

Fossum skriver: «Det kunne kanskje være på sin plass å spørre T. W. om hvilke indre motsigelser i den sovjetiske supermaktsøkonomien som driver Sovjet ut i rivalisering med USA?»

Kort og godt: Jeg tror ikke en finner årsaken til Sovjets ekspansjonisme ved å

konsentrere oppmerksomheten ved problemer i Sovjet-økonomien. De finnes. Ja — i massevis. (Dokumentert mange steder.) Men det som driver Sovjet til ekspansjonisme er jo misforholdet mellom en relativt sterk og stadig sterkere økonomi og den lave andelen landet tilraner seg av den imperialistiske superprofitten. Det var heller ikke problemer i Hitler-økonomien som dreiv Hitler til å okkupere Norge, Danmark, Tsjekkoslovakia osv. Tyskland var det landet som tok seg raskest opp etter det store krakket i mellomkrigstida, hadde økende produktivitet, økende profitt pga. knusinga av arbeiderbevegelsen, liten arbeidsløshet pga. krigsøkonomien osv.

Selv om Tyskland krevde omfordeling pga styrke, behøver ikke det nødvendigvis automatisk bety at Sovjet vil gjøre det samme. Historien gjentar seg som kjent aldri. Men jeg synes ikke Fossum argumenterer godt for at Sovjet på dette området skulle skille seg ut fra alle tidligere kolonimakter. Istedenfor å være fokusert på de indre problemene, burde han studere Sovjets langvarige og jevne økonomiske vekst, den tsaristiske, tradisjonelle ekspansjonismen i russisk politikk, den storrussiske sjåvinismen etc. Alt dette er objektivt virkende krefter som trekker i retning aggresjon.

Selvsagt kan akutte økonomiske problemer føre til at Kreml blir nødt til å ta større sjanser i sin utenrikspolitikk. Men denne faktoren får først betydning i forhold til utbruddet av en 3. verdenskrig den dagen Sovjet har så stort overtak at de tør ta en krig med NATO, Kina og Japan. Og mitt poeng er, som jeg har sagt ovafor, at Sovjet i dag ikke har, og ikke på en god stund ennå, vil få dette overtaket.

Fossum skriver: «Jeg påpeker bare at det relative styrkeforholdet, særlig militært, er gunstigst for Sovjet nå — og at det relative forspranget kan minke igjen.» Og videre «... at Vesten tar innpå er jeg sikker på — særlig USA.»

Hvis Fossum har rett, kan en 3. verdenskrig forhindres. Sosialimperialismens jakt på profitt og dominans er i dag uforenlig med en politikk som tvinger USA til å erklære krig for å bevare status quo. Hvis den relative overlegenheten Kreml har i dag vil bli stadig mindre — da vil grunnlaget for denne konkrete om-

fordelingskrigen falle vekk. Det er her håpet ligger. Det stiller arbeiderklassen i alle land overfor en kolossal utfordring — nemlig oppgaven å presse regjeringene til å forkaste ettergivenhetslinja, forsvare nasjonen og inngå allianser mot verdens folks hovedfiende nummer én — Sovjet.

Men for Fossum er ikke denne oppgava sentral og særlig viktig — fordi han er full av blåøyd optimisme når han skildrer hvordan motstanden mot Sovjet øker. Her trengs det presisering. Frykten for Sovjet øker, men det gjør også viljen til ettergivenhet både i folket og i de vestlige regjeringene. De reaksjonære politikerne Reagan og Thatcher er hederlige unntak. Utviklinga av alliansen mellom NATO, Kina og Japan er også svært positivt, liksom styrkinga av NATOs sørflanke. Det finnes altså to motstridende tendenser.

Poenget mitt er at det foregår en verdensomspennende kamp om hvordan trusselen fra Sovjet skal møtes: Kamp eller ettergivenhet. Hvilken linje som seirer er ikke avgjort. To faktorer trekker i retning ettergivenhet; monopolborgerskapets anti-nasjonale karakter og at den vestlige arbeiderklassen har lav forståelse for kampen mot Sovjet.

Er ikke Fossum enig med meg i at støtten til det afghanske folkets frigjøringskrig er overraskende og skremmende liten i verdensmålestokk? I ord er selvsagt støtten overveldende, men ennå er det bare Sadat som har sendt våpen. Norge er et positivt unntak i europeisk sammenheng, men selv her må biskop Rudvin komme og mase om 25 millioner kroner Stortinget for lenge siden har bevilget til de afghanske flyktningene, og presset er ikke større enn at SV kan avholde landsmøte uten engang å fremme en støtteresolusjon.

Den islamske toppkonferansen i Taif og Mecca i januar er også symptomatisk. For å sitere avisa «The Middle East» for mars 81: «Det ble klart at det tradisjonelle synet på den sovjetiske trussel hadde blitt drastisk modifisert, særlig i Saudi-Arabias øyne.» De vedtok en resolusjon for Afghanistans selvstendighet, men uten å nevne Sovjet med ett ord. De gikk imot å støtte geriljaen med våpen. «Delegater innrømmet privat at de så små muligheter til å få Sovjet ut av Afghanistan uten gjennom forhandlinger som ville stoppe våpenforsendelser fra Egypt gjennom Pakistan.»

Fossum snakker om økt motstand — uten å være konkret. Men ta Norge: Først etter invasjonen i Afghanistan og mens Sovjet rasler med våpen overfor Polen, har parolen: «Norden som atomfri sone» fått massestøtte i Norge. Ja, til og med kretser i og rundt regjeringa er for en sånn løsning. En løsning som helt siden Kekkonen foreslo det i 57 har vært forkastet i Norge som en ensidig innrømmelse overfor Kreml.

I alle de vesteuropeiske sosialdemokratiske partiene finnes det en voksende opposisjon som er mot virkelige tiltak som kan hindre Sovjets ekspansjonisme, en opposisjon som er mer opptatt av kamp mot USA og allmenn nedrustning. Og la meg ta to tankeeksperimenter: I dag foregår forhandlinger mellom Vest-Tyskland og Sovjet om å bygge en gassledning som kan skaffe Vest-Tyskland hardt tiltrent energi. Vil ikke kontroll over krana på en sånn ledning være et enormt politisk pressmiddel som kan myke opp motstanden?

Det er nylig blitt kjent at Sovjet i tillegg til baser på østsida av Rødehavets utløp nå også bygger baser i Etiopia. Konstant utgjør de nå en reell trussel overfor ikke bare oljetilførselen, men skipsfarten overhodet. Om Sovjet, i en mer spent situasjon enn nå, f.eks. truer med å stoppe gjennomgangen av den norske handelsflåten, tror noen da at rederne vil mane til kamp mot Sovjet?

Det er uenighet innafor borgerskapet og innafor arbeiderklassen om hvordan de skal forholde seg til Sovjet. Ja. Men klare indisier tyder på at borgerskapet i vest kan være innstilt på å tjene nye herrer, denne gangen i Kreml. Som de tidligere tjente herrerne i Berlin og Washington. At de følgelig vil selge nasjonens interesser til fordel for fortsatt profitt. Fossums optimisme må bl.a. grunne seg på den oppsiktsvekkende påstand at de vesteuropeiske regjeringene og kapitalistene plutselig setter forsvaret av nasjonen i sentrum. Hvordan vil arbeiderklassen stille seg? Det avhenger bl.a. av AKP.

MILITÆRET IGJEN

Når Fossum skriver at NATO tar igjen Sovjet, er han overhodet ikke konkret. Hadde han det vært, ville det nemlig bli klarere at hans teser dessverre er nærmest luftslott.

Danmark har som kjent vedtatt å skjære ned på militærbudsjettene. Ingen av NATO-landene, unntatt USA og nesten Norge, øker med 2 prosent, som NATO sjøl har satt som mål for å prøve å henge med Sovjet sånn noenlunde. Det vesttyske forsvaret vil få de våpen som allerede er bestilt, men utviklinga av nye våpensystemer må av økonomiske grunner utsettes på ubestemt tid eller strykes helt. Og Norges økning betyr som AKP bl.a. flere ganger har påpekt, ikke noen reell styrke av forsvaret av landet. Fossum, hvor konkret i Vest-Europa er det at Sovjets forsprang vil bli tatt igjen, med de nåværende planene?

Og dette er altså svaret, rett etter invasjonen i Afghanistan og mens Sovjet driver hærøvelser langs den polske grensen. Hva vil da svaret bli om Sovjet for en periode legger seg på en taktikk med å minske den internasjonale spenningen mens de selv fortsetter opprustningen som før?

Hva så med USA? Reagans økninger av forsvarsbudsjettet har fått mye publisitet. Men etter det jeg veit, er det bare Fossum som mener at planene går ut på å ta «innpå» Sovjet. Målet er å opprettholde styrkeforholdet slik det er i dag. Og selv det er vel tvilsomt. F.eks. har jo det storslåtte flåteprogrammet møtt mye skepsis fordi det er ugjennomførbart. Det forutsetter bl.a. en økning av mannskapsstyrkene på 10 000 mann i en situasjon hvor det allerede er store personellmangler i den eksisterende flåten.

Og uten å gå nærmere inn på USAs økonomiske tilbakegang (svært godt dokumentert i Kontrast-nummeret om USA) er det klart at med økende arbeidsløshet og nedskjæring på de sosiale ytelsene vil dette opprustningsprogrammet møte økende motstand. Ingen enkeltperson, og heller ikke Reagan, om noen skulle tro det, er i stand til å snu den objektive lovmessigheten i at USA stadig svekkes relativt, både økonomisk, politisk, i form av militære baser og militært.

For å konkludere: Reagan og Haig har viljen, men ikke evnen, til å møte Sovjet. De vesteuropeiske lederne har større evne, men mangler viljen. Resultatet er at Sovjet sannsynligvis vil styrke seg relativt. Om ikke folkene over hele verden forener seg i kamp mot de nye tsarenes ekspansjonisme.

T. W.

Blådres

Moderat Ungdom går til injuriersøksmål mot aviser, NRK og andre som har brakt påstanden om at MU sto bak Hadelands-drapene. Blücher skjeller ut MU som høyre-ekstremistisk. Medlemmer i Vigilante-gruppa vurderer å gå til sak mot aviser som har kalt dem nynazister. Blücher benekter at han er nazist, og kaller seg både revolusjonær og nasjonalist.

Høyre og Aftenposten går til kamp mot bruken av ordet høyre-ekstremist, slike fins ikke, for ekstremister er alltid røde, og nazister og kommunister er ett stykke av samme tre. Aftenposten og VG kaller Vigilante-gruppa for ny-nazistisk — tør ikke Klassekampen?

«Begrepsforvirring», vil nok en forsker utbasunere fra sitt høye tårn. Verden er vanskelig og begrepene foranderlige.

Debatt!

Ett er sikkert, det er ikke lett å bevege seg på ytterste høyre. Det gjelder å holde tunga rett i munnen for det er kort vei til stupet ned i den brunsvide dalen. Og det er enda kortere vei til injuriersøksmål. For ingen liker å bli kalt fascist eller nazist.

Det siste er ikke så viktig som det politiske skillet mellom ulike blå valører og nazister/fascister. Penger er ikke så dyrekjøpte som en skjebnesvanger politisk feilvurdering i en krisesituasjon.

FREMSKRITTPARTIET

ser eller brunskjorter?

UKLART I RØDE FANE

Artikkelen til Halfdan Karlsen om Fremskrittspartiet i Røde Fane nr. 1/81 mener jeg er uklar nettopp når det gjelder begrepet fascisme. Den er uklar fordi Karlsen legger fram et vell av fakta som viser røttene tilbake til den norske fascis- men på 30-tallet. Men uten sjøl å konkludere med om han mener Fr.P. er et fasci- stisk parti. Som leser sitter jeg igjen med følelsen av at Karlsen virkelig mener det, men ikke vil skrive det. Eller tar jeg feil?

Jeg trekker ikke Karlsens fakta i tvil. Han har gjort et stort arbeid for å analy- sere Anders Langes og Carl I. Hagens parti.

LEDETRÅDER?

Men samtidig mener jeg Karlsen slurver litt. Et eksempel: Han skriver om det gamle Fedrelandslaget som anti- kommunistisk propagandasentral. Så i neste setning skriver han at Libertas gjør det samme i dag. Dernest «antar» han at det er mange tidligere Fedrelandslagsfolk innafor Libertas, og at folk fra Fedre- landslaget havnet i NS. Og til slutt at NS- folk i dag driver Institutt for Norsk Ok- kupasjonsforskning.

Slutningen overlater Karlsen til lese- ren, og jeg leser dette dithen at det går tråder fra Fedrelandslaget via NS til Li- bertas og Fremskrittspartiet. At enkelt- personer har vandret denne veien, og at den for mange ikke synes så overvettes lang, det er så sin sak. Men det blir straks noe annet når man ledes til å tro det er en forbindelse mellom organisasjonene.

Den samme feilen gjør Karlsen når han skriver om ABC-avisa, Folk og Land, ALP og Blücher:

ABC-avisa hyllet Anders Lange, gam- melnazister støttet ALP og nynazister in- filtrerte og overtok Oslo ALP-ungdom. Karlsen skriver ikke at den første ABC- redaktøren, Sverre Martin Gunnerud (i dag i NÅ) er nazist. Men for en leser som

Carl I. Hagen og hans Fremskrittsparti — typisk strøkne blådresser. (Foto: Sam- foto)

er ukjent med fakta, ligger det snublende nær å tro det. Fordi Karlsen bare stabler empiriske fakta oppå hverandre uten en dialektisk analyse av materialet.

AKP RASISTISK?

Det mener jeg er feilen i Karlsens metode. Det blir som å påstå at AKP(m-l) er rasi- stisk fordi Klassekampen engang forsvar- te innvandringsstoppen. Eller å gi inn- trykk av at alle lederne i AKP elsker å hundse medlemmene fordi Helge Øgrim gjorde det.

Et poeng er et poeng sjøl om det er bil- lig. Men det kan lett bli dyrkjøpt.

Karlsen refererer et utdrag fra Frem- skrittspartiets Ungdoms program i 1978: «FPU vil prinsipielt ta avstand fra den di- alektiske materialismen som historiesyn. Kampen mellom klasser (...) er i dag av- løst av et klart interessefellesskap.»

Gammel vin på nye flasker kunne vi kalle det, skriver Karlsen. Jo, det er vel- kjente toner fra Hitlers og Mussolinis ideverden og fra norske nynazisters pro- gram. Det er korporativistiske ideer. Ak- kurat som når DNA/LO ønsker å avløse klassekamp og fri forhandlingsrett med et «fellesskap» som omfatter arbeidsgive- re og finansdepartement.

Men det er heldigvis langt derfra til å konkludere (noe Karlsen ikke gjør) med at FPU er en fascistisk organisasjon. Det er samme feilen jeg mener Anti-Fascistisk Komite gjorde da de i bladet «Aldri Mer» ei tid var mer opptatt av yrkesforbud enn nynazister. Leserne var jo ikke i tvil om at AFK mente yrkesforbudet, støttet av DNA og LO, utgjorde en fascistisk trus- sel.

RASISME = FASCISME?

Rasisme er en viktig del av fascismen/na- zismen. Karlsen gjør en viktig påpekning av Fremskrittspartiets og Hagens rasi- sme. Anti-kommunisme er også en viktig del av den brune ideologien, og Frem- skrittspartiet står for anti-kommunisme. Men det er feil av Karlsen å lede oss til konklusjonen at alle rasister og alle anti- kommunister er fascist.

TRÅ VARSOMT I JUNGELN

Om vi noen gang skulle komme i den situ- asjonen at fascismen truet Norge, må alle gode krefter stå sammen i en anti- fascistisk front. Den fronten vil, som f.eks. Dimitrov påpekte, inneholde anti- kommunister såvel som kommunister. Derfor må vi trå forsiktig når vi analyse- rer.

Det holder ikke å skjelle ut alle mørke- blå som nazister. Det er bare ikke riktig. Vi har nok av gode politiske poeng å bru- ke i kampen mot høyresida, både den ly- seblå og den mørkeblå. Boomerangen har en ulykksalig tendens til å snu og treffe den som kastet.

Per Bangsund

BØKER

Svik - krig - nederlag: hvorfor tier kritikerne?

Dag Solstad har avslutta sin store trilogi om krigen i Norge. Han har skrevet et verk som vil bli stående som ett av hovedverka i den norske arbeiderlitteraturen i vårt århundre — kanskje den viktigste norske arbeiderromanen hittil. Han har befesta sin posisjon som den fremste realistiske forfatteren i Norge i dag — og blir stilt på linje med Undset og Falkberget som målestokk for historiske romaner.

Solstads bøker er sterkt kontroversielle. Han skriver ei historie som ikke er blitt skrevet før, som står i grell kontrast til den offisielle historieskrivinga og som er sannere, pløyer djupere. Om de første to bøkene blei det en del debatt. Om den siste er det påfallende stille. Det kommer ikke av at «Brød og våpen» er dårligere eller mindre kontroversiell enn «Svik. Førkrigsår» eller «Krig. 1940». Det kommer av at mens de to første bøkene riktignok trapper på mange borgerlige myter, er det først i den siste Solstad angriper den sentrale 17. mai-myten i det borgerlige etterkrigs-Norge: Frigjøringa i 1945. Solstad bokstavelig talt banner i kjerka, og stillheten under de tunge velvene er øresønderrivende.

Ytterst påfallende er også den samstemte tafatthet fra kritikken, den nesten utrugle mangel på evne til å se hva Solstad skriver. Mer om dette. Først om bøkene:

Av
**Morten
Falck**

BORGERSKAPETS SVIK — OG MOTIVER

Solstad gir i trilogien ei skildring av klassene i det norske samfunnet, åssen de handler, åssen de reagerer. Hovedvek-

ta ligger på arbeiderklassen og ei drøfting av åssen forskjellige politiske grupper innafor arbeiderbevegelsen handla. Men det er klart at denne skildringa hadde vært ensidig, skeiv og flat om den ikke hadde vært satt opp mot ei skildring av borgerskapet.

Bøkene forteller om arbeiderklassen og krigen — skildringa av borgerskapet må bli ei skildring av borgerskapets svik. Svik mot de nasjonale

norske interessene. Troskap overfor kapitalen.

Borgerskapet i Norge var kanskje forberedt på krig, men ikke på den krigen som kom. I «Svik» drøfter borgerne angrepet på Sovjet gjennom Nord-Norge, som Vinterkrigen skulle være opptakten til. Men en krig i Norge, på norsk jord og med norske soldater, det var ikke borgerskapet forberedt på. Tvert imot var de sikre på at krigen ville gå utenom Norge og at nøytraliteten ville være et sikkert vern, i 2. som i 1. verdenskrig. De la ingen planer for forsvar av landet, bygde ikke opp noe forsvar som var beregna på å møte angrep — fra sør.

Men krigen kom trampende nedover Karl Johan, opp gjennom de skogkledte åsene i Nordmarka, over de flate bygdene på Jevnaker. Og den norske hæren, av norske arbeidergutter, småbrukere og patrioter, greier å stoppe tyskerne, greier å slå de overlegent utrustete og veltrente tyskerne på retrett. Og hva gjør borgerskapet? Gir ordre om tilbaketrekking. Norge skal ikke forsvares av norske soldater, men forlite seg på det engelske imperiums importerte tropper. Tropper som bare vekker medlidenhet hos de norske soldatene i en fantastisk scene i «Krig. 1940», og som sjølsagt heller ikke var i stand til å forsvare Norge.

Slik er borgerskapets diktatur, sier Solstad, ute av stand til å forsvare landet mot frem-

BØKER

Dag Solstad — hvorfor tier kritikerne etter hans fantastiske trilogi om krigen? Er de lamslått, eller er de bare ute av stand til å lese, spør Morten Falck i denne anmeldelsen og polemikken.

(Foto: Samfoto)

mede angripere. Borgerskapet er ikke interessert, for det tenker bare på å forsvare verdiene sine, kapitalen sin, på å beskytte fabrikkene og sikre produksjonen som er hele grunnen til at borgerskapet eksisterer.

Overbevisende blir dette demonstrert i siste bind, «Brød og våpen», der Solstad behandler tida fra 1941 til 1944. Hjemmefrontens og det offisielle Norges linje for passiv motstand stilles i skarp kontrast til behovet for væpna kamp mot okkupantene og plikten til å bære en del av byrden ved å knekke nazismen. Solstads kritikk mot borgerskapet er nådeløs, og

like logisk og veldokumentert som den er skarp. For borgerskapet er det av avgjørende betydning at maskinene går, at arbeiderne arbeider og at profitten strømmer inn. Derfor må borgerskapet være mot væpna kamp og aktiv sabotasje mot okkupanten.

I tillegg ville en væpna, folkelig hær representere en dødelig trussel mot det borgerlige diktaturet dersom den skulle lykkes i å kaste ut okkupanten — hvem skulle overta Norge? Utvilsomt de som ville være ledende i en slik hær — kommunistene. Fins det noe mer egne middel til å få borgerskapet til gysende og raskt å sette fart på maskineriet for

å hindre ei bestemt utvikling?

Disse sakene har vært framme i offentlig debatt i Norge i de siste åra, og er kjent fra bøker som Harald Nordmanns, Knut Bjørnsens, Terje Valens, Ottar Strømmes og Helge Krogs. Borgerskapets rolle i krigen i Norge er heller ikke så svært forskjellig fra borgerskapets rolle i land som Hellas, Albania og Jugoslavia — eller for den saks skyld Frankrike, eller Danmark. Dag Solstad er banebrytende i å gi dette stoffet ei levende, overbevisende skjønnlitterær form, men det han sier er ikke helt nytt.

Noen av kritikerne — faktisk en god del av dem, mener at Solstad karikerer borgerskapet. Etter min forstand en merkelig påstand. Det Solstad gjør, er at han hele tida skildrer dem med et klart blikk for deres historiske rolle, han lar dem ikke komme til orde uten at leserne hele tida har perspektiv på det de sier. Er det å karikere?

Tvert imot. Ikke bare er det bildet Solstad gir av borgerskapet lett å kjenne igjen — hvem har ikke sett og hørt disse herrerne? — men det er også et gjennom realistisk og sannferdig bilde.

SOSIALDEMOKRATIETS SVIK

Men om borgerskapet blir avkledd og blottstilt, er den behandlingen Solstad gir sosialdemokratiet ikke blidere. Alle rede i trettiåra strakte Arbeiderpartiet seg etter rollen som administrator for den norske kapitalismen. Stein Johansen, den kommende stjerne i det sosialdemokratiske fagforeningsapparatet, går i spissen for å innføre tidsstudier på Standard Telefon og Kabelfabrik, og for å kaste kommunisten Ottar Simensen fra ledelsen av fagforeninga.

Slike strebere som Stein

Johansen har lite å stille opp med i en krigssituasjon. Deres rolle er da også svært ynkelig. Stein Johansen kommer hjem fra Bjørgeseter hvor den sosialdemokratiske ledelsen i april dagene søkte tilflukt på Jern & Metalls feriehem, og forteller kona si at «jeg trur'e ska' ordne seg. For bak vår har vi en mektig styrke. — Ja, svarte Jorunn, før hun la til: Å mente du egentlig med det? En mektig styrke? — Det britiske imperium, svarte Stein Johansen, høytidsstemt.»

Ute av stand til å lede kampen mot nazismen, ja faktisk totalt ute av stand til å reise den, for ikke å snakke om kampen for frihet fra kapitalen, er det ikke til å undres over at Stein Johansen heller ikke deltar aktivt i motstandsarbeidet. Han tenker på tida etter krigen, på åssen kapitalismen da skal administreres, han trer tilbake fra sin ledende stilling i fagbevegelsen (sørger for å bli avsatt av nazistene), diskuterer framtida med overingeniør Bauman på Standard og venter, venter på at hans tid skal komme. Sosialdemokratiet valgte å jobbe lojalt innafor hjemmefronten — lojalt mot det norske borgerskapet. Om deres rolle under krigen ikke akkurat gjør dem fortjent til roser og laurbær, var den nok likevel viktig for å forberede etterkrigstida: Stein Johansen blir ganske riktig formann i Jern og Metall.

«Han så verden med Stockholms og Londons øyne,» heter det om Stein Johansen i «Brød og våpen». Mens arbeidskameratene hans er mest opptatt av Østfronten, er Stein Johansen opptatt av fronten i Nord-Afrika. «Når kommer du, general Eisenhower? Når kommer du, marskalk Montgomery? Ser dere ikke at i det okkuperte Norge, langt i nord,

BØKER

sitter en 33 år gammel fagforeningstillitsmann og måler avstanden over det blå Middelhavet, måler og måler. (...) Å, kom da, kom da!»

Veien fra å forlite seg på den engelske imperialismen til å melde Norge inn i den amerikanske imperialismens NATO var ikke lang — og et sosialdemokrati som var aktivt fremadstrebende i 30-åra og lojalt passivt i krigsåra, kunne ta sin plass på toppen av borgerkapets stat etter krigen.

KOMMUNISTPARTIETS SVIK

Men kommunistpartiet, da, arbeiderklassens organiserte fortropp? Da krigen kommer til Norge, hindrer Ottar Simensen, sentralstyremedlem i NKP, at sønnen Øystein slutter seg til de kjempende norske styrkene. «En far står og ser på sønnen sin som går for å fortelle kameratene sine at det er feil å slåss mot fienden. En kommunist står og ser etter sønnen sin og alle de som har kjempa for og trudd på arbeiderklassens rett til dette landet, de ønsker nå å gripe inn i denne historia og skrike til Ottar Simensen: Løp etter sønnen din, Ottar Simensen, løp etter han og si at du tok feil, løp etter han så fort du kan, før han når fram, og si at det er rett å slåss nå, rett å gripe til geværet nå, for nå må kommunistene dra dit hvor dem som har gripi til geværet befinner seg, men Ottar Simensen hører ikke at vi roper til han, han står, den 10. april, i skumringa og ser etter sønnen sin som slukøra går til kameratene sine, uten å vite at akkurat nå mista Kommunistpartiet i Norge den største sjansen det noensinne har hatt til å bli den ledende krafta i Norge.»

Kommunistpartiet svikta sin historiske rolle i april 1940. Det var lamma, ikke så mye

av Komintern-direktiver om ikke å slåss som av en analyse som stilte Tyskland og England på linje som jevnbyrdige imperialister og beskrev krigen som en imperialistisk omfordelingskrig på linje med den fra 1914—1918. Denne gjerne analysen, og manglen på politisk og ideologisk sjølstendighet gjorde det umulig for partiet å gripe dagen og timen da det virkelig trengtes.

Det er et lignende avsnitt i «Krig 1940»:

«Nå er det på høy tid å kalle på kommunistene. Kommunistene er på plass. De sitter i den tyskokkuperte by og de roper: Fred! Ned med krigen! Fred! Dette er de eneste som kunne ha tatt ledelsen og organisert arbeiderklassens motstandsvilje i kampen mot de tyske barbarene som har overfalt landet vårt. Fred! roper de, ned med den imperialistiske krigen! De forsøker å ta ledelsen. Mane til besindighet. Vis disiplin, arbeidere, roper de.»

Men ikke bare Ottar Simensen er kommunist i Solstads bøker. Den aktive motpolen hans er Fredrik Lindgren, som i «Svik» kommer hjem fra borgerkrigen i Spania, og som i «Krig» står «helt fremmed overfor det som skjedde i partiet». Fredrik er for å kjempe, han deltar ved fronten, han ønsker å starte den væpna motstandskampen, men partiets holdning lammer ham. Først etter det tyske angrepet på Sovjet og NKPs endrede holdning får Fredrik Lindgren sjansen til å handle.

Men sjøl Fredrik Lindgren, som står for den væpna kampens vei, greier ikke å snu Norges Kommunistiske Parti. Hans linje vinner langt fram, men partiet greier ikke å ta noe virkelig sjølstendig initiativ og bli ledelsen for en væpna kamp mot de tyske okkupantene. Bittert sniker denne

100000 kroners belønning

100000 Kronen Belohnung

De kommunister som er oppgitt nedenfor, har flyktet etter å ha utført sprengstoffattentater og ho der seg skjult.

Die unten abgebildeten Kommunisten sind nach Verübung von Sprengstoffanschlägen flüchtig und halten sich verborgen.

Asbjørn Sunde

Asbjørn Sunde

Peter Bruun

Sjømann og løsarbeider Asbjørn Sunde er 32 år. Han er middels høy og har blondt hår som i det siste har vært farget svart. Han går under dekknavnet „Oswald“ eller „Oswald Pettersen“ og kan noe tysk. Særlig kjennetegn: Gulltann på venstre side i overkiven.

Løsarbeider Peter Bruun er 29 år, middels høy og var sist bosatt i Oslo, Trondheimsvegen 84. Bruun går også under dekknavnet „Thron“.

Det er utfordt en belønning på 50 000 kroner til den som gir opplysninger som fører til at en av de her nevnte menn blir grepet.

Skulle det komme inn flere riktige opplysninger, gis tiden for — — — — —

Meldinger til: St. Post, tyske sikkerhetspolit. Viktoriaterasse 7, telefon 15801 eller det nærmeste kontor i det tyske eller norske polit.

Det er sikret at alle opplysninger blir behandlet fortrolig. Også politifunktionærer kan under visse betingelser få utbetalt belønningen.

Der Seemann und Gelegenheitsarbeiter Asbjørn Sunde ist 32 Jahre alt und hat mittelgroße Gestalt. Sein Haar ist blond, war aber zuletzt schwarz gefärbt. Er führt auch die Decknamen „Oswald“ oder „Oswald Pettersen“ und spricht etwas Deutsch. Besonderes Kennzeichen: Goldener Eckzahn im linken Oberkiefer.

Der Gelegenheitsarbeiter Peter Bruun ist 29 Jahre alt, von mittelgroßer Gestalt und wohnte zuletzt in Oslo, Trondheimsvegen 84. Bruun tritt auch unter dem Decknamen „Thron“ auf.

Für Hinweise, die zur Erfassung eines der Genannten führen, sind 50 000 Kronen Belohnung ausgesetzt, die unter Ausschluss des Rückschlusses zur Verteilung gelangen, falls mehrere Personen richtige Angaben machen, entscheidet die Zeit der Meldung.

Mitteilungen an die Deutsche Sicherheitspolizei in Oslo, Viktoriaterasse 7, Telefon 15801 oder an die nächste Dienststelle der Deutschen oder Norwegischen Polizei.

Verteilt zur Behandlung der gemachten Angaben wird zugesichert. Eine vollständige Auszahlung der Belohnung kann bei Umständen auch in Polizeibeamtensform.

Virkelighetens «Evald» Asbjørn Sunde ble jaget av naziregimet, som i plakater utlovet 100 000 kroner til den som anga ham ...

... men nazistene klarte aldri å stanse kommunistenes sabotasjeaksjoner. Noe bildet fra jernbanelinja i Mjøndalen fra 1943 tydelig forteller.

BØKER

Borgervakter utenfor Oslo Arbeidskontor på St. Olavs plass etter sabotasjeaksjonen i mai 1944 — en aksjon utført av den kommunistiske Osvald-gruppa. I Solstads bok skildres nettopp denne «Evald-gruppa» — og aksjonen utgjør en viktig del av handlinga. Men hele «Evald-gruppa» ble stående aleine — som håpet som brast.

Ingen led verre i Norge enn russiske og andre østeuropeiske krigsfanger — det norske folk ble frigjort fra det nazistiske åket ved at andre gjorde den største innsatsen, og led de største ofre. Kunne det norske folk sjøl greid å gripe sin egen skjebne?

vissheten seg inn på Fredrik Lindgren i 1944: «Å, det gikk lang tid før han skjønnte det, men plutselig en dag gikk det opp for han, og han sa ikke et ord. Ikke et ord. For Norges skjebne avhang ikke av dem. Blei Norges Kommunistiske Parti utryddet nå, så blei ikke Norges skjebne forandret.»

NKP greide ikke å bryte ut over ramma for Hjemmefronten. Det var den mest ytterliggående krafta innafor fronten, men i hovedsak holdt de seg lojalt innafor. Betydninga av NKP i 1944 skiller seg ikke kvalitativt fra betydninga av andre partier. Partiet reiste ikke folket til kamp, det svikta skjebnesvangert.

EVALD-GRUPPA — HÅPET SOM BRAST

I dette bildet blir Osvald-gruppa betydningsfull som eksempel på aktiv sabotasje, og væpna kamp mot okkupantene. Lett kamuflert som «Evald-gruppa» får den en framtreddende plass i siste bind. Solstad skildrer et folk som tørster etter handling, etter motstandskamp, etter våpen. Evald-gruppas aksjoner representerer et vilt håp om handling, om ei bedre framtid. Den viser at det er mulig, det går an, det strider ikke mot den norske folkesjela.

Men Evald-gruppa blir stående aleine, den forvandler seg aldri til noe mer enn ei lita gruppe aksjonister. Når Alf Lindgren etter at gruppa er oppløst sykler inn i ei politisperring, blir gjenkjent og skutt, er det meningsløst, men logisk: Det er håpet om et sosialistisk etterkrigs-Norge som går i grava.

NEDERLAGET

«Skal folket i Norge være publikum til den krigen som raser i verden? Skal folket i Norge bare sitte og vente, på at andre folk skal blø for dem?

Eller, eller. Og alle visste konsekvensene. Blod. Lidelser. Represalier. (...) Skal folket i Norge være publikum til den krigen som også betyr være eller ikke være for vårt folk?»

Slik diskuteres det i «Brød og våpen». Men det norske folket greide ikke å reise seg mot okkupantene, greide ikke å gripe sin egen skjebne. Vi blei frigjort fra det nazistiske åket av andre, og ført tilbake til fortsatt borgerlig herredømme, styrt av sosialdemokratiet, inn under USA-imperialismens atomvinger.

Her er det Solstad pløyer ny mark: «Frigjøringa» var bare ei betinga frigjøring. For det norske folket var den et historisk nederlag. Sjansen til å reise seg og gripe makta i landet gikk unytta forbi.

Tida fra 1940 til -45 var en enestående sjanse for det norske folket til å innføre sosialismen. Men det norske folket greide ikke å gripe sjansen. I stedet kom det gamle borgerskapet tilbake til makta, Norge blei lagt inn under USA-imperialismen og den norske arbeideren er mindre fri i 1981 enn han var i 1938. For den norske arbeiderklassen var resultatet av krigen *tretti års ensomhet*, som er tittelen på epilogen der Solstad kort følger personene sine fram til 1974.

MYTEN OM FOLKET SOM IKKE VILLE KJEMPE

Bak alle spørsmåla som går igjen i «Brød og våpen» — «Skal vi utsette oss for grusomheter av en art at tanken ikke makter å tenke det en gang? Blod. Tårer. Hvor mye tåler vi? Er vi villig til dette? På alvor?», spørsmåla om represalier, terror, om vi er villige til å bære det nødvendige offeret, om vi skal la andre lider for oss eller dele byrdene — bak alle disse spørsmåla lurer

BØKER

en av borgerskapets seigeste og falskeste myter: Det norske folket var ikke villig til å ta til våpen, det var et folk som seiret i ukuelig, passiv motstand.

Mot denne myten setter Solstad en skildring av arbeiderungdommen i Oslo, en ungdom som ikke bare forsvarte landet sitt og var villig til å gripe til våpen om noen ba dem om det, men som *hungra* etter våpen, etter motstand mot tyskerne.

I «Krig 1940» melder arbeiderguttene fra Grünerløkka seg til fronten, vi møter dem i Østfold, ved Bjørgeseter i Nordmarka, ved Sollihøgda og på Jevnaker. De melder seg fordi det er nødvendig og naturlig, de kjemper for å få slåss mot tyskerne. Og de kjemper tappert og med fantasi og iderikdom, veit åssen de skal utnytte terrenget, åssen de skal kjempe på sin egen jord mot fremmede soldater. Solstad skaper praktfulle og spennende scener, der Fredrik Lindgren ligger ved Sollihøgda og snakker om åssen en kan utnytte det norske terrenget — der broren Alf ligger ved Bjørgeseter og skyter innett etter de tyske stillingene fordi de tyske soldatene roper «Mutter» her, i Norge, hvor de «faen ikke hadde noe med å bevege seg i det hele tatt» — scener som ikke bare er svært spennende og uhyre realistiske krigsskildringer som attpå til har den sjeldne egenskap at de umiskjennelig foregår i norsk terreng. Det er også uten unntak scener som ender med at tyskerne blir drevet på retrett og de norske styrkene får ordre om tilbaketrekning. Fordi Solstad nettopp viser hvordan folk ønsket å slåss, ønsket å kaste tyskerne ut, var besatt av vilje til å kjempe for å frigjøre landet, nettopp derfor fungerer tilbaketrekkningsord-

Solstad skildrer kampen for brødet som her i matkøene på Youngstorget. Og han skildrer kampen for et menneskeverdig liv, og gjør det tindrende klart at den som ikke ville være ei lus måtte kjempe

... og ved å vise hvordan arbeiderklassen ønska å kjempe mot tysk okkupasjon «koste hva det koste vi'», har han retta et viktig slag mot borgerskapets myte om at folket var uvillig til å slåss.

BØKER

rene som en sviende hån som gjør vondt i leserne. Dette hadde overhodet ikke fungert hvis ikke Solstad hadde greid å skildre på en troverdig måte at folket ønsket å kjempe

Men hva med tida etter kapitulasjonen? Var det mulig med en folkekrig på norsk jord? Solstads personer var villige til å slåss, og de kjemper på forskjellig vis. Fredrik Lindgren og Unni Johansen i den kommunistiske motstandsbevegelsen. Alf Lindgren i Evald-gruppa. Edgar Strand og Jan Johansen i Milorg.

Hvorfor tar de kampen opp? Fordi situasjonen var utålelig. Solstad skildrer kampen for brødet, og kampen for et menneskeverdig liv, og gjør det tindrende klart at den som ikke ville være ei lus, måtte kjempe. Det var ikke slik at det norske folket ikke ville slåss.

Glimrende er Solstads skildring av Milorg-gruppa til Edgar Strand, som trener i et tomt menighetshus, uten våpen og uten særlig håp om våpen, mens de diskuterer «serbera» — dvs. Titos partisanarme — og nødvendigheten av folkekrig. Og som trener folkekrig i Østmarka, med trevåpen, som desperat ønsker å kjempe, men leker krig midt under krigen, og som dras ned på bakken av ei flenge i ei vindjakke. Nådeløst blir det klart for dem at de er brikker i et skuespill — og Ivan Karlsen gir opp, melder seg til arbeidstjeneste i Tyskland og blir drept av engelske bomber.

Solstad har gjort en innsats det står respekt av i å vise at det norske folket, arbeiderklassen, ønsket å kjempe mot tysk okkupasjon, «koste å det koste vi».

Myten om det norske folkets uvilje til å kjempe er seiglivet, og dør nok ikke av Solstads

bok heller. Den er en del av den herskende klassens ideologi i Norge, en del av borgerskapets ideologi. Og den herskende ideologien i et samfunn er den herskende klassens ideologi, som Marx sa. I Norge er denne myten, dette synet på arbeiderklassen, trygt forankra i alle partier — uten ett. Og Solstad er vel den første forfatteren som går imot den på gjennomført og systematisk vis.

Men hvis det ikke var folket som svikta, hvem var det da? Det var ledelsen, sier Solstad. Det var ingen kraft i Norge som tok ledelsen i den nødvendige folkekrigen mot de tyske okkupantene. Derfor led det norske folket et historisk nederlag.

DEN «DOGMATISKE» SOLSTAD

Dag Solstad er kanskje den mest hardnakka og dogmatisk av alle AKP-forfatterne, for å si det med ord henta fra de mer liberale. Det er riktig: Solstad har en fasit når han skriver, han har en «fastlagt politisk analyse». Han har en fasit som sier: Det hadde vært riktig med folkekrig mot de tyske okkupantene. Det kommunistiske partiet skulle ha reist det arbeidende folket til væpna kamp og kastet nazistene på sjøen, det kunne ha gitt oss et sosialistisk Norge. Men det er nettopp denne «dogmatikken», denne «fastlagte politiske analysen» som gjør at boka lever, for mellom «fasiten» og den bitre, norske virkeligheten som Solstad studerer, diskuterer, viser oss, oppstår det ei enorm spenning.

Hva er det som gir et slikt intenst liv til skildringene av hverdagene i Oslo under krigen? Hva er det som gjør skildringa av Milorg-gruppa til Edgar Strand så levende, så bittert virkelig? Det er den kolossale spenninga mellom den

store muligheten og den harde virkeligheten, spenninga mellom en sosialisme som kunne ha kommet og det nederlaget som virkelig var.

For samtidig som Solstad har «fasit», er han også en grundig og ubestikkelig realist. Han undersøker virkeligheten, snur og vender på hver bit i puslespillet — han er ikke ute etter å finne ting som ikke har skjedd, han undersøker hvorfor historien gikk slik den gjorde og holder det opp mot idealet.

Her gir også Dag Solstad et viktig bidrag: Han er med på å gi oss arbeiderklassens og det arbeidende folkets historie. De virkelige heltenes historie. Gjennom havet av minner, glorifisering, rettferdiggjøring og mer eller mindre forskjønnende krigslitteratur, skjærer Solstad som en rakekniv. Den heltemodige krigen som Norge vant, var et historisk nederlag for det norske folket. Se der gir han også forklaringen på det store mysteriet for alle som vokste opp i åra etter annen verdenskrig: Hvorfor vil våre foreldre og deres generasjon aldri snakke om krigen?

Hva var det som kunne ha gjort krigen til noe annet enn et nederlag? *Partiet*. Det kommunistiske partiet. Bare det kunne ha tatt ledelsen i kampen for et fritt og seinere for et sosialistisk Norge. Men i 1944 var det klart: NKP makta ikke å ta på seg denne oppgaven. Partiets svik i 1940 hadde gitt det en for alvorlig knekk, det makta ikke seinere å aksle sin historiske oppgave. For det norske folket var nederlaget et faktum.

STUDIER: DETALJ OG HELHET

Når en ser det enorme velt av detaljer Dag Solstad kjenner fra krigstida, slår det en at han må være en av de flittigste forskerne blant norske for-

fattere. Ingen ting er for liten til å slippe forbi hans oppmerksomhet — omhyggelig noterer han seg alt fra tannpastamerker til våpentyper. Men først og fremst: Det er helheten han studerer, det er de store linjene han vil ha detaljene til å vise oss.

Hvordan kan de som beskylder Solstad for å ha en fastlagt analyse han presser stoffet inn i — hvordan kan de unngå å bli slått av de omhyggelige studiene hans, av hvor flittig og omsorgsfullt han leter sannheten ut av detaljmylderet, hvor omhyggelig han illustrerer alt han sier med enorme mengder fakta, fra store og små hendelser til tilsynelatende uvesentlige detaljer?

Sjøløst gjør han feil. For eksempel når han sier at Stomatolskummet står rundt munnen på Stein Johansen som «hvit fråde» — i 1938. Den gangen var Stomatolen bare lyserød. Eller som når han forteller at Unni Johansen har sett «Tatt av vinden» på kino, en film som ikke ble vist i Norge før etter krigen. Den som gidder kan sikkert bruke mye tid og krefter på å finne endel slike feil. Det er bare det at de er så betydningsløse. Med en viss rett kan Solstad si med en eldre kollega: Min bok er *sannere* enn virkeligheten.

Den som venter seg den breie, episke fortellinga om krigen, der beretninga flyter rolig fram og leseren sitter med inntrykket av at hele tidsrommet er blitt registrert, vil vente forgjeves. Slik er ikke Dag Solstads metode.

Å skrive den breie, episke fortellinga om krigsåra i Norge ville antakelig kreve et enormt sidetal, og kanskje ikke være nær så effektivt som det Dag Solstad gjør: Han plukker ut enkelthendelser, *typiske* opptrinn, som han

BØKER

kan gi nesten symbolsk betydning ved all den fortetta mening han legger i dem. Dette er Solstads metode: I stedet for å skrive den store, omfattende romanen om Hjemmefronten, lar han Edgar Strands Milorg-gruppe diskutere folkekrig mens de trener våpenløse i et menighetshus. Fortetta, med store, skarpe kontraster, skildrer han historiens løp gjennom typiske enkeltbilder. Ett eksempel: Solstad skildrer de sosialdemokratiske lederens framtidsvyer og overingenør Baumans framtidsvyer på Standard, arbeidernes fortvilelse ved ikke å kunne kjempe aktivt, den utålelige vissheten om at produksjonen deres er krigsviktig — for tyskerne. Da begynner Jan Johansen å samle inn mat og tobakk til de russiske krigsfangene i leiren på Hovin-jordene like ved Standard. Han løper ut og kaster matpakka — for kort. Vakta kommer. Men «så skjedde det noe underlig. Vakta skøyv til matpakka med støvelen, og under gjerdet.»

Målløs ligger Jan i krattet og ser «en vakker drøm, som om den hadde vært sann hadde sprengt alt på jorda, og skapt en ny orden, den orden som menneskeheten har ventet så lenge på. (...) Ingen på STK måtte få vite hva han hadde sett med egne øyne, som om det skulle ha vært sant.»

Under ei side bruker Solstad på å fortelle dette, et bilde som i fortetta form gir oss hele menneskenes drøm om sosialismen, i skarp kontrast til den imperialistiske krigens bitre virkelighet. Ikke ofte greier en forfatter å skape slike bilder med en så intens spenning, som griper så mye av virkeligheten. Men det Solstad gjør, er å fange det typiske, i pakt med de mest grunnleggende prinsipper for den

sosialistiske realismen. Ikke minst ved sin målbevisste bruk av den sosialistiske realismen som metode er det Dag Solstad feirer litterære triumfer med sin trilogi

KAN KRITIKKEN LESE? TRE INNVENDINGER FRA PRESSA

Dag Solstad har skrevet et verk som vi allerede nå kan se er av de viktigste i den norske litteraturen. Han har slått fast at han er en av de viktigste nålevende norske forfatterne. Han har skrevet en trilogi som snur opp ned på sentrale sannheter om Norge og krigen fra 1940 til 1945, han har skrevet et verk som f.eks. er mer kontroversielt enn «Gengangene» var da Ibsen skreiv den. Hvor er ramaskriket? Hvor er de hylende borgerne, de fornærmte sosialdemokratene, de stortalende hjemmefront-lederne? Hvor er alle borgerskapets penneknekter, hvor er Høyres pressekontor?

Solstad har banna i kjerka, ja, i det aller helligste, i Norges Bank, og bare stillheten gir gjenlyd under hvelvene.

Er de lamslått, slått til jorda, eller er det en sammenvergelse? Eller er de bare ute av stand til å lese?

Første innvending fra kritikken, som tyder på at det siste er sant: Verken saklig eller litterært kan det begrunnes å stoppe fortellinga i 1944 — det er umotivert at Solstad ikke følger opp med frigjøringa i 1945.

Jaså. Men Solstads hovedtese er jo at fra 1944 var slaget tapt for det norske folket. Det historiske nederlaget var et faktum. Her må fortellinga stoppe, for her har den nådd målet. Jeg nevner ikke navn, den kritiker som vil kan ta dette til seg. Men det tyder på dårlige evner til å lese romaner når dette ikke går opp for en som jobber profesjonelt med bøker. Frigjøringa i 1945

Hjemmefronten rykker inn på Akershus i 1945, ved en tropp fra distrikt 13, Oslo ...

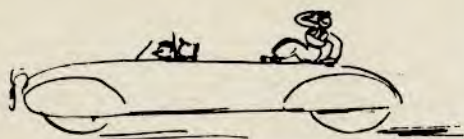
... og tyskerne overleverer festningen til hjemmestyrkene. De litterære kritikerne kritiserer Solstad fordi han ikke følger opp med frigjøringa i 1945 i bøkene.

— De kan ikke en gang ha forstått Solstads hovedtese. Kan de ikke lese? undrer Røde Fanes anmelder.

BØKER

Så kom hjemmefronten frem,
så kom utefronten hjem,

så kom «krompen»,
så kom slompen
av regjæringa
med den mæninga
at de hadde vunnet krigen,
så kom selveste intrigen
med Pål Berg og alt det derre,
så kom Hambro ... desværre.

må virke tilslørende i dette bildet, kanskje som en makaber hån: Den store frigjøringa som ikke er noen frigjøring for andre enn de gamle undertrykkerne. For arbeiderklassen bare vissheten om at alle ofre til tross fortsetter utbyttinga og ufriheten — slik som for Sidsel Lindgren, der hun sitter på sengekanten og stirrer tungt ut i rommet.

Innvendig nummer to: Epilogen, der Solstad følger personene inn i etterkrigstida, er påklistra, og har bare som motiv å få fram konflikten mellom NKP'eren Fredrik Lindgren og den maoistiske dattera hans.

Det første en blir blind på er øynene, sier et gammelt ordtak. Kritikerne nevner tittelen på epilogen: Tretti års ensomhet. Men de kan altså ikke ha registrert den. Epilogen forteller om resultatene av krigsåra. Hva var det arbeiderklassen fikk for sine ofre og sitt heltemot? Var det fellesskap og solidaritet, «en vakker drøm, som om den hadde vært sann hadde sprengt alt på jorda, og skapt en ny orden?» Nei. Det var ensomhet. Splittelse. Fortsatt ufrihet og undertrykkelse. De sosialdemokratiske administratorene ga oss en virkelighet der Sidsel Lindgren må oppleve at de to sønnene hennes nekter å gå i tog på 17. mai, og der Fredrik Lindgren må klamre seg til sine gamle idealer og blir ute av stand til å se utviklinga, sjøl når hans egen datter går bort fra idealene hans — i konflikten mellom familie og tru velger Fredrik Lindgren trua. Så bitter er frukten av nederlaget.

Det er det samme med de kritikerne som sier at Brød og våpen er løser komponert, uten samme intense glød som de to første binda, mer desillusjonert. De ser jo ikke hva de leser! Venter de fire år

skildra like fortetta som to måneder? Venter de nederlaget skildra på samme vis som kampen mot fienden? Ser de ikke Solstads omhyggelige oppbygging, bevisste veiing av elementer mot hverandre?

Den tredje innvendinga: Solstad hevder at det hadde vært riktig og mulig å starte en folkekrig i Norge. Han viser til at levestandarden sank drastisk og matvaremangel oppsto. Men levestandarden steig under krigen, derfor hadde det ikke vært mulig med folkekrig.

Som leseøvelse er ikke dette heller særlig overbevisende. For Solstad forteller hvordan situasjonen i det okkuperte Norge var *utholdelig* for arbeiderklassen — fordi det var for lite mat, og fordi det var umulig å rette ryggen. Og han legger faktisk hovedvekt på det siste. Først og fremst fordi det var umulig å leve med den harde, vilkårlige undertrykkelsen fra okkupasjonsmakta ønsket folket å gå i krig. Der, og ikke i hungersnød, ligger grunnlaget for folkekrig, i Norge i 1941 som i Hellas eller i Frankrike, som i Vietnam i 1960 eller Kampuchea i 1980.

Dag Solstad har gitt ut tre bøker om krigen. Han har gitt oss perspektiver og vist oss forhold som vi trenger å kjenne til. Han har skrevet om krigen fordi han veit det kommer en ny krig.

Kritikken ser ikke hva Solstad skriver, enten det skyldes at kritikerne ikke vil se, eller at de er forblindet av de gjengse mytene og det offisielle synet på krigsåra. Men vi arbeidsfolk i Norge trenger disse bøkene. Så kamerater, les dem! Diskuter dem med arbeidskamerater, venner og familie. La ikke borgerskapets taushet og den intellektuelle diskusjonens unnfalighet få ta fra oss dette mesterverket!

Frigjøringa i 45 — slik en av samtidas tegnere så den ...

BØKER

Borgerskapets bløff om oljepengene avsløres

Etter å ha lest boka Carl-Erik Schulz har redigert om Oljepengene, vil jeg straks åpne med å anbefale den til alle som er interessert i økonomi — politikk — ja, norsk kapitalisme. Denne boka vil være et svært nyttig redskap for alle som står på motsatt side av borgerskapet.

Gjennom 10 år har nå borgerskapet forberedt seg på kampen om oljeverdiene. Det er skrevet en serie bøker. Tallet på avis- og tidsskriftartikler er enormt. Tallet på «eksperter» som uttaler seg om hvordan oljepengene er «tabu» for arbeiderklassen overgår selv «ekspertuttalelsene» fra EEC-kampen.

Folk med sunn fornuft tenker som så: Landet oppdager at de har en oljeformue på 5000 milliarder kroner. Dette «svarte gullet» må gi oss et bedre helsevesen, bedre trygdesystem, bedre boliger, mer penger å leve for — ja, Norge må bli et rikere land for hele folket etter denne store oppdagelsen? Det er dette spørsmålet borgerskapet har bygd opp sitt ekspertvelde for å gi sitt svar på. For det er akkurat denne sunne logikken folk ikke skal tro på. Med hjelp av fagterminologi — «konkurranseevne», «inflasjon», «balanse-problemer», «strukturproblemer» — og overbevisende med ekspert-titler som «forsker», «professor» — etc. skal folk overbevises om nettopp det motsatte: At oljepengene løser ingen problem — at oljepengene ikke kan brukes av vanlige folk —

Av
Peder
Martin
Lysestøl

til vanlige ting. At oljepengene må brukes bare av staten og oljemonopolene — til det som de mener vi er best tjent med.

Hvorfor er det slik?

Jo, fordi kampen om oljen er et klassespørsmål. Det dreier seg om kampen om enorme økonomiske ressurser hvor arbeiderklassen og borgerskapet har motstridende interesser. Dette viser Carl-Erik Schulz i boka si — og han

sier om bruken av oljepengene: «Det er to alternativer for bruken: Enten klarer arbeiderklassen å sikre seg denne inntekten, eller også går den til borgerskapet, i oljeselskapene, bankene eller til den norske staten.»

Dette mener jeg er en av de sterke sidene til denne boka: Den viser at spørsmålet om oljepengene ikke er et «teknisk» spørsmål, et spørsmål som kan utredes på rettferdig vis av en gruppe frie og uavhengige forskere. Bak alt snakket om hvordan oljepengene kan brukes, ligger det hardhendte profittinteresser. Boka gir grundige analyser og fakta for oss som ikke trur på borgerskapets eksperter. Der-

for er denne boka akkurat det redskapet vi trenger i dag i den politiske kampen om oljeverdiene.

HVA BEHANDLER BOKA?

Boka er kalt «oljepengene — kan de brukes?», og det er om «oljepengene» Schulz og co. har valgt å skrive. Jeg mener dette har vært et i hovedsak riktig valg. Boka måtte begrenses. Temaet olje omfatter oljegeologi, oljeteknologi, sikkerheten, videreforedlings-spørsmålet, spørsmålet om oljeboring nord for 62°, den internasjonale kampen om olja — for å nevne noen temaer. Dersom alt dette skulle behandles, ville boka ikke blitt ferdig så raskt — og viktigere — de viktigste politiske spørsmåla ville drukne i underordna saker. Det er kampen om oljeverdiene som i dag er det viktigste klassespørsmålet i oljedebatten.

Bak tittelen «Oljepengene» skjuler det seg en mengde fakta og svært interessante problemstillinger. For å skjerpe apetitten, kan vi jo nevne noen spørsmål boka tar opp:

- Hvor mye olje vil Norge produsere i åra framover?
- Hvor går oljeinntektene?
- Hvor mye vil olja bety for landets økonomi i framtida?
- Hvordan snyter oljeselskapene staten for skattepenger?
- Kan oljepengene brukes i Norge?
- Vil oljepengene føre til at industriarbeidsplasser må legges ned?
- Kan vi få billigere bensin og

BØKER

olje når Norge er oljeeksportør?

- Hva vil skje i en oljeko-
nomi hvis det blir krig?
- Hva er borgerskapets stra-
tegi for å sikre seg olja?
- Hvilken betydning har olja
for sosialismen i Norge?
- Hva mener de ulike partiene
om oljepengene?

Gjennom boka 10 kapitler og tillegget med utkast fra andre partiers syn på oljepenge-
ne blir nesten alle de debatt-
spørsmåla som er oppe i pres-
sa, i fagforeningene og orga-
nisasjonene behandla. For
partimedlemmer og andre
som med utgangspunkt i ar-
beiderklassen, vil skaffe seg
et helhetlig syn på oljepenge-
ne, gir boka et rikt grunnlags-
materiale.

ER BOKA FOR SOSIALISTISKE «EKSPERTER»?

Schulz' styrke er hans store
faglige kunnskaper og hans
evne til å se økonomien ut fra
et klassestandpunkt. Jeg er
litt mer usikker på om han og-
så har evna å gjøre boka så
oversiktlig og lett tilgjengelig
for lesere som ikke er sosialø-
konomer eller kjent med mar-
xistisk økonomi? Jeg setter
spørsmålsteget her fordi det er
klart at temaet oljepengene,
må kreve en god del av lese-
ren.

Den statsmonopolistiske
norske økonomien er et nokså
innflokt system hvor en stadig
må trekke inn flere sammen-
henger for å finne svaret på
hvordan den økonomiske po-
litikken vil slå ut. Carl-Erik
Schulz' bok er ikke et forenk-
la og overflatisk propaganda-
skrift. Boka har også en over-
siktlig kapittelinndeling og
korte, konkrete underkapitler.
Likevel har jeg tre innvending-
er til formen som kunne
vært gjort bedre:

Norges nestbest betalte, direktør Odd Narud i Norsk Hydro, med en gasje på 550 000 kroner på baklomma og en modell av plattformen Treasure Seeker foran seg. Borgerskapet og deres bløff om at oljepengene ikke kan brukes i Norge og at arbeidsfolk må vise «måtehold» avsløres grundig i boka.

1. DE BRENNENDE SPØRSMÅLA ER IKKE TATT ETT FOR ETT

Når borgerskapet argumente-
rer for at oljepengene må bru-
kes i utlandet eller til å styrke
norsk industri — kjører de
fram noen «spøkelsener». Disse
«spøkelsene» kjøres i ulike va-
rianter, men disse tre varian-
tene er ofte brukt:

- Presset på norsk økono-
mi blir for stort om oljepenge-
ne brukes i Norge. Vi får vold-
som prisstigning.
- Konkurranseevnen til
norsk eksportindustri vil svek-
kes om oljepengene brukes i
Norge.
- Strukturomleggingene
vil bli mye større om oljepen-
gene brukes i landet. Industri
vil legges ned.

Her mener jeg Schulz skulle
brukt mye plass i boka til å gå
imot disse «spøkelsene». Det
beste ville være om det ble

gjort i et eget kapittel hvor ar-
gument for argument ble tatt
opp og argumentert imot. Så-
vidt jeg kan se, er ikke dette
gjort i boka. I stedet tar han
opp mange av disse argumen-
tene i ulike sammenhenger,
men på en slik måte at det er
vanskeligere å få oversikten.

2. BOKA HAR FOR LITE KONKRETE EKSEMPLER

Kan for eksempel oljepenge-
ne brukes til å dekke under-
skuddet på sjukehuset? Kan
vi kreve at oljepengene bru-
kes til å styrke skolebudsjet-
tet? På dette svarer borgers-
kapet nei. Schulz svarer ja, og
han understreker at oljepen-
ger ikke er annet enn vanlige
penger som kan brukes til det
vi mener det må brukes pen-
ger til. Her mener jeg han ville
vært tjent med å gå inn på no-
en eksempler som konkret vi-
ste at det var mulig. Ta f.eks.

spørsmålet om helsesektoren.
Hva vil skje om 2 millioner ek-
stra bevilges til helseinstitu-
sjoner? Eller ta eks. med skat-
telette. Hva vil skje med norsk
økonomi når statsskatten fjer-
nes for alle med skattbar inn-
tekt under 100 000 i klasse 2?

På flere områder tror jeg
boka ville være tjent med
konkrete eksempler.

3. ORD- OG BEGREPS- FORKLARINGER

Carl-Erik Schulz har stort sett
vært flink til å forklare økono-
miske sammenhenger. Like-
vel tror jeg det kunne vært
nyttig med et vedlegg hvor de
viktigste begrepene forklares.
Et eksempel på begreper som
kunne vært forklart i et slikt
vedlegg er begreper knytta til
Merverdiloen — profitt, ek-
straprofit, grunnrente etc.

BOKA VILLE VÆRT TJENT MED ET KAPITTEL OM IMPERIALISMEN OG OLJA

Jeg har tidligere sagt at jeg
stort sett er enig i måten
Schulz har konsentrert stoff-
valget. Bare på ett område
mener jeg boka ville tjent på
en utviding — det er spørs-
målet om den imperialistiske
kampen om olja. Det er klart
at dersom dette området først
tas opp, blir det fort et svært
område. Likevel mener jeg et
kapittel om dette ville vært en
fordel. Hvorfor? — Jo, noe av
det særegne ved olja er at den
er en av de viktigste — om ik-
ke den viktigste, varen i ver-
denshandelen.

Kampen om olja har ført til
kriger, til politiske prosesser,
statskupp — til storpolitikk på
høyeste plan. Ei bok om de
norske oljepengene hvor ikke
dette behandles, kan fort bli
for snever. Det kan nesten
virke som det norske borger-
skapet kan operere med olje-
profitte uten at internasjo-
nal monopolkapital har noe

BØKER

med saka å gjøre? Bare ta noen eksempler: Utviklinga av oljeprisene bestemmes av verdensmarkedet. Størrelsen på norsk oljeproduksjon er sterkt påverka av presset fra land som USA og Vest-Tyskland. Vi leser nettopp at Sovjet driver storstilt industri-spionasje mot norske oljeinstallasjoner.

Og — oljeproduksjonen i Norge drives fortsatt først og fremst av giganter i verdensformat — som Esso, Phillips, Mobil m.fl. Deres strategi for å sikre seg oljeprofittene har stor innvirkning på norsk oljepolitikk.

NOEN SPØRSMÅL OG INNVENDINGER TIL BOKA

Til sist i denne gjennomgangen av boka vil jeg punktvis ta opp noen saker der jeg er uenig med Carl-Erik Schulz. På grunn av plassen må det bli nærmest problemstillinger, men jeg tror det kan være nyttig for debatten omkring oljepengene.

1. REGJERINGAS PRISANSLAG

De framtidige oljeinntektene avhenger av to faktorer: *Pris* og *produert mengde*. Siden 1973 har oljeprisene steget med om lag 1500 prosent! Nå mener regjeringa at den kraftige prisstigninga vil flate seg ut. Schulz godtar i boka si regjeringas såkalte «moderate» prisanslag. Her mener jeg han skulle tatt flere forbehold og drøfta en del alternative utviklinger. At det er stor usikkerhet knytta til framtidige oljepriser, viser også St.melding 53 hvor det står på s. 157: «Usikkerheten om den framtidige prisutvikling er således av mange årsaker stor.» I en artikkel i Internasjonal Politikk 1/1980, kritiserer Jens Evensen regjeringas prognoser for prisutviklinga. Han mener re-

gjeringa setter de framtidige prisene for lavt. Fra 1973 til i dag har alle prognoser stort sett undervurdert prisutviklinga. Alt tyder på at både regjeringa og Schulz i boka si gjør det samme. Har dette noen betydning? Ta ett eksempel: I St.meld. 53 anslår regjeringa oljeinntektene til ca. 65 milliarder i 1985. Om prisen det året ligger 10 prosent høyere, blir det 6,5 milliarder høyere inntekter. Blir prisene 30 prosent høyere, blir det 19 milliarder større inntekter fra olje! Det er klart at dersom borgerskapet får arbeiderklassen til å «glemme» disse milliardene ekstra, blir det større mulighet for dem til å putte pengene i egen lomme.

2. INFLASJONS-SPØRSMÅLET BLIR DÅRLIG BEHANDLA

Som jeg nevnte tidligere er inflasjonsfaren et av «spøkelsene» borgerskapet drar fram for å hindre at arbeiderklassen stiller krav. Trusselen om en «voldsom inflasjon» brukes også i forbindelse med oljepengene. Denne trusselen mener jeg Schulz behandler forholdsvis lettvtint. Jeg er enig med ham i at vi ikke kan hindre inflasjonen under kapitalismen. Vi kan ikke hindre at borgerskapet skaper inflasjon — trykker opp mer betalingsmidler enn det produksjonen gir dekning for — for bl.a. å øke utbyttinga. Men, hvilken sammenheng er det mellom inflasjon og bruken av oljepenger i Norge? Her mener jeg Schulz ukritisk godtar at det er en sammenheng som sier at prisene vil stige mer om oljepengene brukes i Norge enn om de ikke brukes i Norge. La oss ta for oss noen av årsakene til prisstigninga (med inflasjon menes som regel sterk prisstigning — en prisstigning over 5 prosent):

a. Den viktigste årsaken er

trolig den at samtlige land i den kapitalistiske verden prøver å løse sine økonomiske problemer ved å øke mengden av betalingsmidler langt mer enn mengden av varer øker. I Norge er dette grundig dokumentert ved at mengden av sedler og skillemynt i om-løp er økt mye raskere enn veksten i Bruttonasjonalproduktet. I tillegg har utviklinga av kredittsystemet forsterka denne tendensen. Gjennom denne prisstigninga senkes reallønna og verdier overføres tilbake til borgerskapet. Prisstigninga har derfor både ei positiv og ei negativ side for borgerskapet: For det første gir den mulighet for å øke utbyttinga. Men for det andre skaper den problemer for planlegging og handelen med utlandet.

Denne marxistiske behandlinga av prisspørsmålet behandler så vidt jeg kan se ikke Schulz.

b. Hvordan er det så med prisstigning som skyldes at etterspørselen er større enn tilbudet? Hva er dette mystiske «etterspørselspresset» som borgerskapet påstår er årsaken til at prisene stiger? I og for seg er det rett at det alltid vil være et ønske fra folk om å få mer varer og tjenester enn de har. Under kapitalismen vil det være et konstant behov for flere ting folk kan gjøre seg nytte av. Dette forsterkes sterkt av reklame- og salgskampanjer. Men — det som gjør at dette «behovet» blir omgjort til økt kjøp av varer og tjenester, er at markedet tilføres betalingsmidler (penger). Det er regjeringas tilførsel av mer betalingsmidler enn det varemengden øker, som fører til at pengeverdien synker, eller — prisene stiger.

Et stabilt forhold mellom produksjon av ny verdi og den mengden av betalingsmidler

som skal til for å omsette varene på markedet — er det som til syvende og sist kan sikre stabile prisforhold. Men — når det er anarki i den kapitalistiske produksjonen — og når mengden av betalingsmidler øker for fort — er muligheten til å oppnå stabile priser bare mulig for kortere tidsrom.

— Hvordan vil så oljepengene virke inn? Oljepengene øker mengden betalingsmidler, men vil ikke uten videre føre til mer inflasjon enn uten oljepengene. Uten oljepengene kan det godt tenkes at regjeringa ville økt mengden betalingsmidler mye mer enn produksjonsøkninga gir plass til — og dermed skape kraftigere inflasjon enn om oljepengene brukes.

Samtidig gir oljepengene mulighet til å importere varer fra utlandet — og om disse varene holder en forholdsvis stabil pris, kan det virke dempende på prisstigninga. — Dette var noen argumenter mot teorien om en klar sammenheng mellom bruk av oljepenger og prisstigninga. Dette spørsmålet trenger vi å utdype grundigere.

3. ER BOKA ET «ØKONOMISK» KAMPSKRIFT?

I boka sier Schulz: «Men det er opplagt slik at arbeiderklassen i Norge må ligge mer frampå enn i de fleste andre land fordi det vil være mer å slåss om her.»

— Det er mulig vi tøyer ham litt langt her, men, skal en ta utsagnet alvorlig, er målet med arbeiderklassens kamp, kampen om en større eller mindre del av verdiskapinga — ikke kampen om all verdiskapinga — statsmakta. Er det slik at arbeiderklassen i Danmark må føre en forsiktig politikk p.g.a. den økonomiske krisa, mens arbeiderklassen i Norge — p.g.a. oljepen-

BØKER

Arbeidsfolk på veg fra Statfjord B ved Rosenberg Verft. Utbytter norske oljearbeidere andre land? Dette spørsmålet burde vært klarere besvart i boka om oljepengene, mener Røde Fanes anmelder.

gene — kan «ligge mer fram-på»?

Her mener jeg Schulz står for en reformistisk strategi og ikke en revolusjonær. Arbeiderklassens taktikk avhenger av dens egen styrke og borgerskapets styrke — ikke av økonomiske konjunkturer. Sjøl om de faktiske forholda kanskje er slik at arbeiderklassen blir mer forsiktig i krisetider, er dette et forhold vi må snu. Det er nettopp i krisetider borgerskapet er svakt. — Hvordan kunne ellers bolsjevikene tatt makta i Sovjet i 1917 og Kinas Kommunistiske Parti makta i Kina i 1949? Jeg tror dette er en sak som vi kan ha mye igjen for å diskutere videre.

4. KLASSEFORHOLDA OG OLJA

Hvordan vil oljeutvinninga og oljeinntektene påvirke klasseforholda? Dette er et viktig forhold som Schulz behandler i boka. Han peker på at indu-

striproletariatet fra midten av 70-åra har gått tilbake i antall. Han stiller da den hypotesen at oljepengene vil påskynde denne utviklinga og at industriproletariatet som kjerna i arbeiderklassen, vil bli mindre etter hvert. Her mener jeg Schulz er litt «statisk» i sin tenkning. Jeg kan tenke meg flere forhold som gjør at industriproletariatet *ikke* mister sin styrke, men beholder, eller øker, sin andel av yrkesbefolkninga.

To forhold kan trekkes fram i denne sammenheng:

1. Den videre utviklinga av produktivkreftene og den stadig mer samfunnsmessige formen produksjonen vil foregå på — fører til at bl.a. gamle funksjonærer, industrialiseres. Innføring av mikroprosessoren gjør f.eks. at saksbehandling — som tidligere ble gjort av sekretærer i stat og kommune — nå overtas av maskiner hvor sekretæren blir «papirsorterer» eller «maskin-

passer». Dvs. han mister sin funksjon som person med et visst sjølstendig arbeid til en rein «operatør». I stor målestokk kan det godt tenkes at en stor del av de hundretusen funksjonærer, helsearbeidere m.fl. gjør arbeid som plasserer dem i industriproletariatet.

2. Schulz ser bort fra at nye produkter utvikles som gjør at industriens andel igjen vokser. F.eks. kan det godt tenkes at Norge i framtida vil få økt sysselsetting i gruvedrift, fiskeforedling eller elektronisk industri.

Vel, dette var noen tanker som motvekt til teorien om at industriproletariatet vil miste sin relative stilling. Ellers mener jeg boka her også burde gått grundigere inn på hvordan oljepengene påvirker motsetningene i borgerskapet. På kort sikt vil sikkert oljepengene styrke det norske borgerskapet. Samtidig vil det styrke den statsmonopolistiske delen av borgerskapet

og svekke andre deler. Dette er forhold som det må jobbes videre med.

5. UTBYTTER NORSKE OLJEARBEIDERE ANDRE LAND?

Schulz påpeker korrekt at oljepengene bl.a. er imperialistisk superprofitt og grunnrente. Så spør han: Er det slik at arbeiderne i Norge utbytter andre land når de krever å få del i de store oljeinntektene? Han svarer ikke direkte på spørsmålet han sjøl stiller. Jeg vil derfor utdype noe for sikkerhets skyld. Er det altså slik at oljearbeiderne på Nordsjøen eller andre høytlønte arbeidere utbytter andre land? Er disse folka «utbyttere»? Slik jeg forstår marxistisk økonomi mener jeg Schulz blander sammen to begrep — *merverdi* og *utbytting*.

Merverdien er den delen av varens verdi som ikke går til arbeidslønn eller dekning av andre produksjonsutgifter. Merverdien går til dekning av kapitalistens luksusforbruk, til investeringer, til statsskatt, til ikke-produktivt arbeid m.m.

Nå får oljeprodusentene en pris på sin olje som overgår verdien, noe som gjør det mulig å betale en del spesialister ei lønn som er høyere enn de verdien de skaper. Disse folka får en del av superprofiten. Det betyr at de får en del av verdien skapt av andre arbeidere i Norge eller andre land. Men — kommer dette av at de skyter inn kapital på planmessig vis for å få tilbake en større kapital? Nei. Der-som det skal bli snakk om utbytting, må du også ha et arbeider—kapitalistforhold. Dette forholdet finnes ikke mellom norske oljearbeidere og arbeidere i andre bransjer som tjener mye mindre. — Det samme forholdet har vi i en sosialistisk stat som tar en del av verdien arbeidsfolk

skaper i statsskatt. Den sosialistiske staten «utbytter» ikke arbeiderne — den trekker inn en del av merverdien for å omfordele denne tilbake til arbeiderklassen gjennom fellesforbruk o.l. Svaret på spørsmålet er derfor nei. Det er norske kapitalister som utbytter — ikke arbeidsfolk.

6. DET SOSIALISTISKE NORGE OG OLJEPENGENE

Schulz har vært så dristig å trekke inn et eget kapittel hvor oljas betydning for den sosialistiske staten vurderes. Her viser boka hvordan olja vil gi oss større handlefrihet og større muligheter til å utvikle sosialismen. Det pekes på hvordan norsk oljeøkonomi da blir underlagt en plan som må ut til diskusjon i folket. Olja er en rikdomskilde for den sosialistiske staten som vi må bruke til å nå de måla vi stiller oss, raskere enn uten olja. Jeg synes kanskje Schulz behandler dette avsnittet litt vel «løst». Jeg kunne tenke meg betydninga av olja kunne analyseres ut fra følgende problemstillinger: Hvordan vil oljeformuen brukes for å:

- A. Styrke økonomisk sjøstendighet
- B. Styrke det militære forsvaret
- C. Sikre økt økonomisk vekst
- D. Redusere motsigelsene mellom:

- a. Arbeider — Bonde/funksjonær
- b. By — Landsbygd
- c. Åndelig og manuelt arbeid

- d. Kvinner — menn
- e. Plan-marked (her kommer spørsmålet om motsigelsen mellom privat småproduksjon og sosialistiske produksjonsforhold inn).

Det er klart oljeformuen gir oss økte muligheter til å løse disse problemene/motsigel-

sene. Samtidig betyr oljeproduksjonen en kraftig sentralisering av kapital — noe som under en byråkratisk ledelse, kan legge et spesielt grunnlag for kontrarevolusjon. Men det er vel et åpent spørsmål hvor «byråkratiet» trives best — i storproduksjon eller i småproduksjon?

HVA MED BILLIGERE BENSIN?

Sjøl om Schulz i boka klart går imot prisøkning på bensin, tar han ikke et klart standpunkt for senka bensinpriser. — Her mener jeg boka mangler to viktige poenger i sin argumentasjon:

1. På hver liter superbensin tar staten inn en avgift på nær kr. 2,20. Bare for 1981 regner staten med å øke inntektene fra bensinavgiften med 275 millioner kroner. Denne avgiften rammer alle likt — direktøren med Mercedes og pendleren med Toyota. Dette blir altså en proporsjonal skatt i motsetning til progressive skatter som tar mest fra de rike. RV er imot øking av de proporsjonale skatter. Vi ønsker at skatten skal legges på rikfolk i første rekke!

2. Et annet poeng er at bensinprisen har steget kanskje 10 ganger mer enn andre priser. Derfor har bilbrukerne blitt pålagt økte skatter i raskere tempo enn andre. Derfor er også kravet om senka bensinpris særlig «rettferdig».

AVSLUTNING

Schulz har redigert ei svært viktig og god bok om oljepengene. Boka gir mange fakta som folk trenger — som vi må lære oss for å bruke dem i den politiske kampen. Men — boka reiser også mange viktige spørsmål til diskusjon. Jeg har prøvd å ta opp noen av dem. Kjøp boka og følg opp debatten!

Peder M. Lysestøl

Kan marxistiske kapitalistiske

For et par år siden sendte fjernsynet en serie om økonomi med den amerikanske økonomen J.K. Galbraith. Serien vakte ikke noe særlig interesse og ingen debatt. Det samme var ikke tilfelle da hans kollega Milton Friedmans TV-serie gikk i utdrag nå i vinter. Hvorfor? Fordi Friedman hevder å ha et svar på hvorfor den vestlige økonomien er i ei krise. Galbraith derimot står som talsmann for de synspunkter som har vært rådende i økonomisk politikk siden 1945 og som ikke kan forklare hvorfor den gamle resepten på kriseløsning ikke virker lenger.

Svært forenklet kan vi si at denne gamle resepten går ut på følgende: Sprøyt penger inn i økonomien i en nedgangskonjunktur for å stimulere til økt etterspørsel og dermed økt produksjon. Fram til siste del av 1960-årene så den ut til å virke, men etterhvert med stadig mindre kraft for så å bli tilsynelatende helt virningsløs i midten av 1970-årene.

FRIEDMANN ISTEDEN- FOR KEYNES?

Det inntraff noe nytt: Stagnerende økonomisk vekst, massearbeidsløshet og høy prisstigning samtidig. Resepten til Keynes sa at man hadde valget mellom inflasjon med økonomisk vekst og full sysselsetting eller liten eller ingen prisstigning med lav økonomisk vekst og arbeidsløshet. Virkeligheten slo bunnen ut av et sentralt dogme i den

borgerlige økonomiske vitenskap i Vesten. Friedman betydning består i at han kommer med en ny resept, tilbyr en ny løsning for regjeringene og et nytt dogme for læreresetene i økonomi.

GAMMEL-LIBERALIST MED «NÅGOT ATTAT»

For en politisk interessert uten skoler i økonomi kan Friedman synes å være en figur av gammel og kjent støpning: En av de mange profetene fra USA som hyller det frie marked, tror på en førnopolitisk kapitalisme og som angriper arbeiderklassen og dens organisasjoner med argumenter som bare den mest lettskremte del av det norske borgerskapet anno 1981 tar alvorlig. Kort sagt: Gammel-liberalistene i Farmand og NÅ.

FRIEDMANN OG — MARX

Milton Friedman er også alt dette ut fra en ideologisk vurdering, en ytterst ekkel reaksjonær. Men han må tas alvorlig. Hans teorier tar for seg brennende spørsmål i den økonomiske politikken, og det vil være ideologisk feilaktig og vitenskaplig dårskap å avvise en teori uten å påvise hvorfor den er feilaktig.

Blind høne kan også finne korn, heter det. Friedman hører til blant dem som utvilsomt har plukket opp noen. Hans teori er i hovedsak en teori om pengemengdens be-

BØKER

lære noe av den ideologen Friedman?

tydning og tar for seg hvilke kriterier en regjering og/eller dens sentralbank bør bruke i sin økonomiske politikk. Freidmann griper med sine synspunkter tilbake til den klassiske borgerlige sosial-økonomi og dermed også til Marx.

«Vi er ført på villspor av en falsk valgmulighet: inflasjon eller arbeidsløshet. Dette val-

get er en illusjon. Det virkelige valget er bare om vi skal få høyere arbeidsløshet som et resultat av høyere inflasjon, eller som en forbigående bivirkning av inflasjonskuren», hevder Friedman i sin oppsummering i kapitlet om inflasjon i boka «Rett til å velge».

For en pengemengdeteoretiker, eller monetarist, som Friedman må inflasjonen

være nøkkelleddet når krisa skal kureres. Og han har en kur. Men først hans teser om årsakene til inflasjon:

«1. Inflasjon er et pengefenomen som skyldes raskere økning av pengemengden enn av produksjonen (selv om grunnene for pengeøkningen selvsagt kan være mange).

2. I vår tids verden er det regjeringene som bestemmer

— eller kan bestemme — hvor stor pengemengden skal være.

3. Det er bare en kur mot inflasjon: en langsommere takt i økningen av pengemengden.

4. Det tar tid — målt i år, ikke måneder — før inflasjon oppstår og det tar tid å få slutt på den.

5. Ubehagelige bivirkninger

Milton Friedman tar «ondet ved roten» — pengesedlene trykkpressene pøser ut. Hans teori er i hovedsak teorien om sjølv

pengemengdens betydning — og på enkelte punkt er han sogar på linje med Marx, men ...

BØKER

av kuren er ikke til å unngå.»

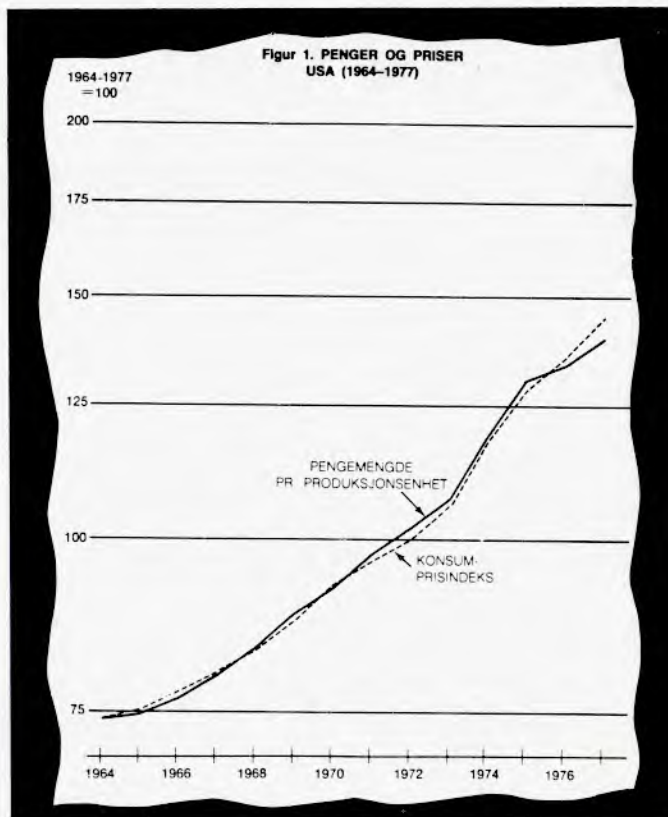
Når det gjelder de to første tene, synes Friedman å ha dekning for sine påstander. Sammenhengen mellom økning i pengemengden og inflasjon er godt gjort med en rekke eksempler. Jeg gjengir her ett — kurver: for økning av pengemengden og inflasjonsraten i USA. Den som er interessert i flere eksempler finner dem i Friedmans bok.

Når det gjelder punkt to, synes dette også logisk uan- gripelig. Riktignok kan pris- økning på visse varer gi store prishopp som forplanter seg videre i økonomien, f.eks. prishevingene på olje 1973—74 og 1979—80. Men disse engangsomdreiningene kan ikke forklare den vedvarende inflasjonen. At monopoldan- nelsen i næringslivet fører til en omfordeling av profitten gjennom prisdiktater, er en viktig forklaring på det relative prisnivået mellom varer i monopoliserte og ikke- monopoliserte sektorer, og kan nok også bidra til et press på prisene allment. Men i siste instans er seddelutstede- ren, kredittskaperen — regje- ringen og eller dens sentral- bank — som bestemmer for- holdet mellom produktmeng- den og seddelmengden. Den leser som slår etter i «Kapi- talen» vil se at Friedman og Marx er på linje her.

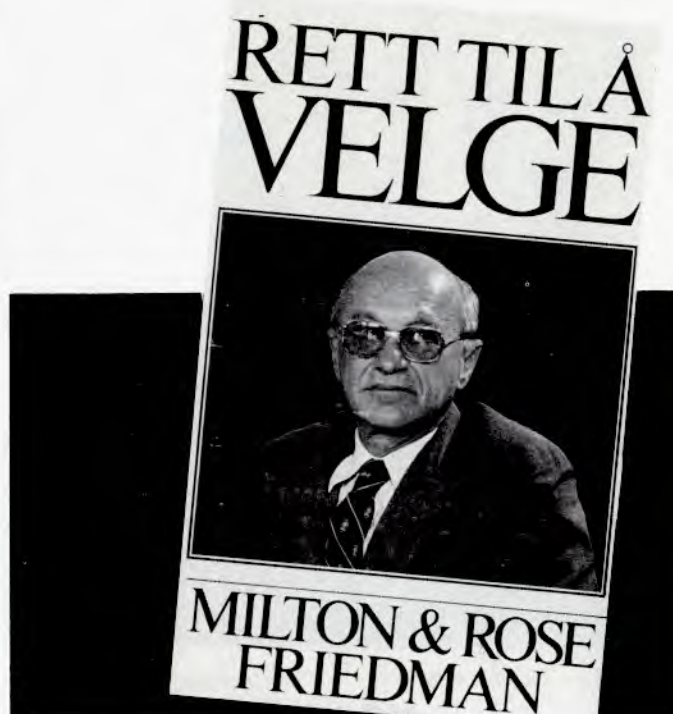
HVA ER FRIEDMANNS INFLASJONKUR?

Friedman hevder at pris- og lønnskontroll er en erstatning for innstramninger i seddelut- stedelse og beskatning. Snarere enn å dempe inflasjonen virker de som et varsel til næringslivet fra politikerne om at det ikke vil bli ført en effektiv kamp mot inflasjonen.

Det eneste effektive, sier Friedman, er en nedsettelse av veksten i pengemengden. Når en slik politikk blir satt i

Sammenhengen mellom pengemengden og inflasjonen i USA, slik den er skissert i Friedmans bok.

verk gir den seg følgende ut- trykk i økonomien:

- * reduksjon i forbruket, som — i neste omgang gir
- * redusert produksjon og sys- selsetting. Dette
- * bremser inflasjonen, noe som så vil gi
- * ekspansjon i sysselsetting og produksjon.

Et nødvendig tiltak i forbin- delse med reduksjon i forbru- ket er etter Friedmans syn nedskjæring av de offentlige budsjetter. Som gammellibe- ralist ligger selvsagt den of- fentlige sektor fristende til for hogg, men i teorien hans er det ikke egentlig noe som til- sier at ikke hovedvekten kan legges på f.eks. å begrense forbruket for borgerskapet. Det er teoretikerens klassetil- hørighet, ikke teorien som pe- ker ut dem som skal stramme inn livreima.

INFLASJONSKUR = KRISEKUR

Dette er Friedmans tese. Og ser vi på den prosessen infla- sjonskuren hans setter igang, likner den på — ja er identisk med — den sanering av over- flødig kapital som Marx peker er nødvendig for å overkom- me en krise under kapitalis- men. Er dette så sensasjo- nelt? vil leseren kanskje inn- vende. Og jeg må gi henne rett i det. Poenget er at god latin siden 1945 har vært å be- kjempe kriser under oppsei- ling med en ekstra injeksjon av kjøpekraft, dvs. øke sed- delmengden. Ifølge Fried- man er det denne kuren som må opphøre for at pasienten kan bli frisk. Et fast grep om pengepolitikken og så la «na- turen gå sin gang», mer orgi- nalt er det ikke.

FRIEDMANNS BEGRENSNING

Friedmans hovedfeil er at han tar ut et viktig trekk ved kri- sen og tror han har funnet år-

BØKER

Friedman foran USAs regjeringshøyborg. Vil han og hans «løsninger» bli flaggskip for Fremskrittspartiets politikk her hjemme framover?

saken til krisen — ja faktisk til kriser allment. Han påstår f.eks. i ramme alvor at verdenskrisen 1929—35 hadde sin årsak i feil politikk fra den amerikanske sentralbankens side. Hvor marxismen og en rekke borgerlige sosialøkonomer ser på produksjonsfæren og den måten denne og sirkulasjonssfæren virker på i sammenheng, nøyer Friedman seg med sirkulasjonsmiddelet, pengene.

ER KEYNES DØD?

Friedman har utvilsomt rett i at inflasjon er et resultat av at pengemengden øker raskere enn den samfunnsmessige produksjon. Men dermed er det ikke sagt at økt pengemengde ut over det som har

dekning i produksjonen behøver å måtte føre til noen *stor inflasjon* dersom økonomien er i tendensiell vekst eller veksten ligger på et høyt nivå. Den økte pengemengden vil i slike tilfeller frigjøre ubrukt produksjonskapasitet ved den kjøpekraft den sprøyter inn. Den får opp veksttakten. Dette er trolig det argumentet som Keynes-tradisjonens forsvarere med en viss rett kan komme med.

Sin annen kardinalfeil deler Friedman med mange av sine motstandere. Han tror at kriser under kapitalismen først og fremst — ja utelukkende — er et resultat av feilaktig politikk. Slik sett er han ikke noe annet enn et omvendt speilbilde av sine kritikere: *Min politikk er best!*

HARLEM-BRUNDTLAND, THATCHER OG FRIEDMAN

En vanlig leser av Arbeiderbladet vil lett sitte igjen med det inntrykk at krisa i Storbritannias økonomi er skapt av landets konservative statsministre, kjent som Friedmann-disipell.

På samme måte kan en politisk interessert som har fulgt med i debatten om Friedmans synspunkter få det inntrykk at en her sto overfor sjølvste styggen. Ikke engang Høyres talsmenn har unngått å fordømme Friedman og alt hans vesen.

Tilsynelatende er det en av grunn mellom vår statsminis-

ter og hennes kvinnelige kollega i Storbritannia. Jeg vil hevde at den forskjell vi finner i den økonomiske politikken de nå fører, i hovedsak skyldes rent objektive forhold:

1) Oljeinntektene har gitt Norge et så forholdsmessig stort tilskudd til landets økonomi som helhet at DNA-regjeringa har større økonomisk handlingsfrihet enn den britiske.

2) Sosialdemokratiet har sin velgermessige basis i arbeiderklassen. Dette setter trangere grenser for en tilstrammingspolitikk enn for tradisjonelle borgerlige partier og gjør det nødvendig for regjeringen å markere seg mot en arbeiderfientlig politikk i ord når den ikke kan det i handling. Her har gammel-liberalisten Friedman vist seg å være den perfekte prygelknaue.

Ser vi på regjeringens langtidsprogram vil vi finne at Keynes-ideene fra motkonjunkturpolitikens høydepunkt 1974—77 er forlatt til fordel for en innstrammingspolitikk som i prinsippet ikke skiller seg fra Thatchers.

FRIEDMANS DISIPLER I NORGE

I Norge i dag kan Friedman først og fremst (ved siden av å være fanden på veggen hos sosialdemokratiet) bli en ideologisk utfordring som flaggskip for ytterste høyre i sin mest vitale og demagogiske skikkelse — Fremskrittspartiet. Dette er også en grunn til å ta ham alvorlig. Vi bør sette oss inn i teoriene hans og kunne møte dem med effektiv motagitasjon. Vi må vise at krisen er skapt av kapitalismen og at et samfunn uten kriser ikke kan skapes uten at borgerskapet blir styrtet gjennom en sosialistisk revolusjon.

A. W.

Returadresse:
Røde Fane
Boks 83
Bryn, Oslo 6

Gratis- tilbud til nye abonnenter

Betaler du abonnement for et år, får du halve årgangen for 1980 GRATIS så langt opplaget rekker.

5/6 — dobbeltnummer om sosialismen i Norge

7 — Krisa i den europeiske ml-bevegelsen.

8 — Nederlag for den nye arbeiderlitteraturen.

